

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GENEL GAZETECİLİK BİLİM DALI

RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU (RTÜK)

VE

ŞİDDET İÇERİKLİ YAYINLARIN DENETİMİ

Yüksek Lisans Tezi

HÜLYA TURAN

İstanbul, 2015

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GENEL GAZETECİLİK BİLİM DALI

RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU (RTÜK)

VE

ŞİDDET İÇERİKLİ YAYINLARIN DENETİMİ

Yüksek Lisans Tezi

HÜLYA TURAN

Danışman: Doç. Dr. İRFAN PAÇACI

İstanbul, 2015

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

GAZETECİLİK Anabilim Dalı GENEL GAZETECİLİK Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi HÜLYA TURAN'ın RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU (RTÜK) VE ŞİDDET İÇERİKLİ YAYINLARIN DENETİMİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 10.07.2015 tarih ve 2015-26/12 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 31.07.2015

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1.	Tez Danışmanı	Doç. Dr. İRFAN PAÇACI	
2.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. EMRE BAĞCE	
3.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. EMEL POYRAZ	

GENEL BİLGİLER

İsim ve soyisim	: Hülya TURAN
Anabilim Dalı	: Gazetecilik
Program	: Genel Gazetecilik
Tez Danışmanı	: Doç.Dr. İrfan PAÇACI
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans, Temmuz 2015

ÖZET

RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU (RTÜK) VE ŞİDDET İÇERİKLİ YAYINLARIN DENETİMİ

Bu çalışmada medyada denetim başlığı altında, denetim açısından medya kuramları, özdenetim uygulamalarına ve görsel-işitsel medyanın denetimine ilişkin uluslar arası düzenlemelere değinilmiş, ikinci bölümde Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ve 6112 sayılı Kanunla gelen yeni düzenlemeler anlatılmıştır. Son bölümde, RTÜK kararları, 6112 sayılı Kanun'un 8.maddesindeki yayım ilkelerinden (ş) bendi olan, yayınlar "şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz", ilkesine göre incelenmiştir.

Bu tezde öncelikle denetim ve şiddet konusunda genel bir çerçeve çizilmiş, daha sonra ise RTÜK'ün bu konuya ilişkin aldığı karar ve yaptığı çalışmalar incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Televizyonda şiddet, RTÜK Kararları, medyada denetim, özdenetim.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname	: Hülya TURAN
Department	: Gazetecilik
Programme	: Genel Gazetecilik
Thesis Supervisor	: Doç. Dr. İrfan PAÇACI
Thesis Type and Date	: Master's Thesis, July 2015

ABSTRACT

RADIO AND TELEVISION SUPREME COUNCIL (RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU-RTÜK) AND CONTROL OF VIOLENCE-CONTAINING BROADCASTS

In the present work, media institutions in terms of control, self-control practices, and international arrangements regarding the control of audiovisual media have been referred under the topic of control in media, while the Radio and Television Supreme Council (RTÜK) and new arrangements brought through the Law No. 6112 have been explained in the second section. In the last section, decisions of RTÜK have been examined according to the principle imposing the broadcasts “may not encourage violence and may not cause violence to be seen as normal”, which is the clause (ş) among the broadcast principles specified in Article 8 of the Law No. 6112.

In the present thesis, firstly, a general frame was formed regarding the topic of violence, and decisions taken and efforts displayed by RTÜK on the subject were examined afterwards.

Keywords: Violence in TV, RTÜK Decisions, control in media, self-control.

İÇİNDEKİLER	<u>Sayfa No.</u>
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TABLO	viii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: RTÜK VE ŞİDDET İÇERİKLİ YAYINLARIN DENETİMİ	3
1. MEDYADA DENETİM KAVRAMI	3
1.1.DENETİM AÇISINDAN MEDYA KURAMLARI	3
1.1.1 Otoriter Medya Kuramı	3
1.1.2 Liberal Medya Kuramı	4
1.1.3 Sosyal Sorumluluk Medya Kuramı	5
1.1.4 Sovyet Totaliter Medya Kuramı	6
1.1.5 Gelişmeci Medya Kuramı	8
1.1.6 Katılımcı Demokratik Medya Kuramı	8
1.2.GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYADA DENETİM SORUNU	9
1.2.1. Görsel- İşitsel Medyanın Denetlenme Gerekçeleri	10
1.2.2. Yargısal Denetim	12
1.2.3. İdari Denetim	13
1.2.4. Ortak Denetim	13
1.2.5. Gönüllü Kuruluşlar Yoluyla Denetim	14
1.2.6. Öz-Denetim	14
1.2.6.1. Ombudsman	15
1.2.6.2. Basın Konseyleri	15

1.2.7. Sansür	18
1.2.8. Otosansür	19
1.3. RADYO VE TELEVİZYONLARDA ÖZ-DENETİM	20
1.3.1. 3984 Sayılı Kanun ve Öz-Denetim	20
1.3.2. 6112 Sayılı Kanun ve Öz-Denetim	21
1.3.3. İzleyici Temsilciliği	22
1.3.4. Koruyucu Sembol Sistemi	23
1.4. GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYAYLA İLGİLİ ULUSLARARASI DÜZENLEMELER	23
1.4.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	24
1.4.2. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi	25
1.4.3. Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı	27
1.4.4. Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi	27
1.4.5. Avrupa Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi	28
İKİNCİ BÖLÜM: RTÜK VE 6112 SAYILI KANUN	30
2.1. TELEVİZYON YAYINCILIĞI	30
2.1.1. Televizyon Tanımı ve Tarihçesi	30
2.1.2. Türkiye’de Televizyon Yayıncılığının Gelişimi	31
2.1.2.1. TRT Dönemi	32
2.1.2.2. Özel Televizyonlar Dönemi	35

2.2. RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU (RTÜK)	35
2.2.1. Yasal Planda Düzenlemeler	39
2.2.2. RTÜK'ün Kuruluşu	40
2.2.3. RTÜK'ün Denetleme Yetkisi	42
2.2.4. 3984 Sayılı Kanun ve Yaptırım	43
2.2.5. 6112 Sayılı Kanun ve Yaptırım	45
2.3. 6112 SAYILI KANUNUN HAZIRLANMASI	46
2.4. YENİ DÜZENLEMELER	47
2.4.1. Terminoloji	47
2.4.2. Kamu Yararı	47
2.4.3. Düzeltme ve Cevap Hakkı	48
2.4.4. Seçim Döneminde Siyasi Reklam	49
2.4.5. Yayın İçeriğinde Düzenlemeler	50
2.4.6. Düzenleme Alanının Genişletilmesi	51
2.4.7. İfade ve Haber Alma Özgürlüğünün Genişletilmesi	51
2.4.8. Ticari İletişim	52
2.4.9. Frekans Planlaması	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YAYIN HİZMETLERİNİN ŞİDDETİ ÖZENDİRİCİ VEYA KANIKSATICI OLAMAZ” İLKESİ VE ÜST KURUL KARARLARININ ANALİZİ 55

3.1. 6112 SAYILI KANUNDA ÖNGÖRÜLEN “YAYIN HİZMET İLKELERİ” 55

3.1.1. Yayın Hizmet İlkelerinden Biri Olarak (ş) Bendinin “şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olmama” Durumu 58

3.1.2. Şiddet ve Şiddetin Tanımı 58

3.1.3. Şiddet Türleri 59

3.1.3.1. Bireysel Şiddet 59

3.1.3.1.1. Fiziksel Şiddet 59

3.1.3.1.2. Duygusal Şiddet 59

3.1.3.1.3. Ekonomik Şiddet 60

3.1.3.2. Yapısal Şiddet 60

3.2. ŞİDDET İÇERİKLİ TELEVİZYON YAYINLARININ ETKİLERİNE

İLİŞKİN KURAMLAR 61

3.2.1. Sosyal-Bilişsel Öğrenme Kuramı 61

3.2.2. Duyarsızlaştırma Kuramı 62

3.2.3. Üçüncü Değişken Kuramı 63

3.2.4. Yetiştirme Kuramı 63

3.2.5. Uyarma Kuramı 64

3.2.6. Katarsis (Arınma) Kuramı 64

3.3. ŞİDDET İÇERİKLİ YAYIN İHLALLERİNE İLİŞKİN RTÜK

KARARLARININ İNCELENMESİ 66

3.3.1. Kararların Envanteri	66
3.3.2. 6112 Sayılı Kanun'un Yayın İlkelerinden 8.maddesi (ş) bendi uyarınca, 03.03.2011-01.01.2015 tarihleri arası yaptırım alan kararların analizi	70
3.3.2.1. Bir Kadın Tanıdım-TNT	71
3.3.2.2. Muhteşem Yüzyıl-SHOW TV	72
3.3.2.3. Gerçeğin Peşinde-FLASH TV	73
3.3.2.4. 32.Gün KANAL D	73
3.3.2.5. Şefkat Tepe-STV	75
3.3.2.6. Dinamit-BEYAZ TV	76
3.3.2.7. Taksim Gezi Parkı Eylemleri-Halk TV	77
3.3.2.8. Taksim Gezi Parkı Eylemleri-ULUSAL 1	78
3.3.2.9. Gezi Parkı Eylemleri-EM TV	81
3.3.2.10. Haber Masası-ULUSAL 1	82
3.3.2.11. Ergenekon Davası haberleri-ULUSAL 1	84
3.3.2.12. Not Defteri-FOX TV	85
3.3.2.13. Serbest Vuruş-EM TV	86
SONUÇ	88
KAYNAKÇA	94

TABLO**Sayfa No.**

6112 Sayılı Yasanın 8/ş Maddesinin İhlali Nedeniyle Anılan Radyo veTelevizyon Üst Kurulu (RTÜK) Kararlarının Dökümü	66
---	----

GİRİŞ

Kitle İletişim Araçları, 20.yüzyılın başlarından itibaren görülen hızlı teknolojik gelişmelerle önemli bir güç haline gelmiştir. Kitle İletişim Araçlarının politik ve kültürel gündemi belirlemesi kaçınılmaz olmuştur.

Zaman içinde kitle iletişim araçlarının gücünün farkına varılmış ve bu güç kullanılmak istenmiştir. İdareciler, iktidarlarını korumak için basın özgürlüğünün gereğinden fazla sınırlandırıldığı düzenlemeler yapmışlardır.

Gazetecilik alanında faaliyet gösteren kuruluşların çeşitlilik kazanmasıyla radyo ve televizyon yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonra tekelleşme, özel hayatın gizliliğinin ihlali, gazeteciliğin şahsi çıkarlara alet edilmesi gibi problemler ortaya çıkmıştır. Bu problemlerin çözümü için basında uygulanan özdenetimin radyo ve televizyonlar için de uygulanması fikri benimsenmiştir.

1990'lı yıllar Türkiye'de yayıncılık alanında önemli bir dönemdir. Bu dönemde özel televizyonların yayın yaptığı yeni bir yayıncılık dönemi başlamıştır. Yapılması gereken yasal düzenlemeleri yaparak yeni yayıncılık dönemini kontrol altına almak. Önce Anayasa'nın 133.maddesi değiştirildi. Anayasa'nın değiştirilmesinden sonra 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun kabul edildi. Bu kanuna göre radyo ve televizyon yayınlarını denetlemek, frekans tahsisi yapmakla görevli Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) kuruldu.

Televizyonun olumsuz rol modelleri oluşturma, şiddeti meşrulaştırma, cinsellik yaşını aşağıya çekme gibi birçok olumsuz etkisi vardır. Araştırmalar özellikle şiddet içeren yayınların etkileri üzerinde yoğunlaşmıştır. Televizyon aracılığıyla yaygınlaşan şiddet, toplumsal yapıyı tehdit etmektedir. Araştırmalar, on yedi yaşındaki bir gencin, gerçek hayatta karşılaşamayacağı ölçüde, çok cinayet, yaralama ve ölüm sahnesine televizyon aracılığıyla şahit olduğunu ortaya koymaktadır. Şiddet içeren yayınların izleyiciler üzerindeki olumsuz etkilerinden başlıcaları saldırgan tutum ve davranışların taklit ve gözlem yoluyla öğrenilmesi, şiddete karşı duyarsızlaşma, dış dünyanın korkulacak bir yer olarak algılanması ve şiddetin problem çözme yöntemi olarak

benimsenmesidir. Bu gibi nedenlerle şiddet içeriği yayını birçok ülkede yasal düzenlemelerle sınırlandırılmıştır. Ülkemizde de hem 03 Mart 2011 tarihine kadar yürürlükte kalan 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'da, hem de bu tarihten itibaren yürürlüğe giren 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'da şiddet içeriğinin yayınına ilişkin bazı sınırlandırıcı düzenlemelere gidildiği görülmektedir.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu adı geçen kanunların uygulayıcısıdır. Aynı zamanda görsel işitsel iletişim alanının düzenleyici ve denetleyicisidir. Üst Kurul'un aldığı kararlar ve yaptığı çalışmaların, izleyicilerin şiddet içerikli televizyon yayınlarının olumsuz etkilerine karşı korunmasında büyük önem taşımaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde, denetim açısında medya kuramları ve medya denetimi sorunu üzerinde durulmuştur. Görsel işitsel medyanın denetlenme gerekçelerinin değerlendirildiği bu bölümde, idari denetim, yargısal denetim, özdenetim, ortak denetim, sansür, otosansürden bahsedilmiş, görsel-işitsel medyanın denetimine ilişkin uluslararası düzenlemeler açıklanmıştır.

İkinci bölümde, televizyon yayıncılığı açıklanmış, Anayasal ve yasal düzenlemelerle Radyo ve Televizyon Üst Kurulu anlatılmış, 6112 sayılı kanunun hazırlanmasına yol açan etkenler ve kanunun getirdiği yeni düzenlemeler üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde, 6112 Sayılı Kanunda öngörülen yayın hizmet ilkeleri, şiddet ve türleri, şiddet içerikli televizyon yayınlarının etkilerine ilişkin kuramlar açıklanmış, 03.03.2011-01.01.2015 tarihleri arasında ki şiddet içerikli yayın ihlallerine ilişkin RTÜK kararları incelenmiştir.

Sonuç olarak; çalışmanın sonuç kısmında 3984 Sayılı Kanun ile 6112 Sayılı Kanunun kısa bir karşılaştırılması yapılmış, şiddet içerikli yayınların izleyici üzerinde olumsuz etkileri üzerinde durulmuştur. Tez konusunun belirlenmesinden son düzeltmelerin yapılmasına kadar emek ve yardımını esirgemeyen hocam **Doç. Dr. İrfan PAÇACI**' ya teşekkürü borç biliyorum.

BİRİNCİ BÖLÜM

RTÜK VE ŞİDDET İÇERİKLİ YAYINLARIN DENETİMİ

1. MEDYADA DENETİM KAVRAMI

Denetim, yürütülen faaliyetlerin kontrol edilmesi demektir. Denetim kavramı , sansür demek değildir. Medyanın denetimi, medyada yürütülen faaliyetlerin bu alan için yapılmış olan düzenlemelere uygun olup olmadığının denetimidir.

1.1. DENETİM AÇISINDAN MEDYA KURAMLARI

Medya, ekonomik, siyasi ve sosyal yapıdan beslenmektedir. Aralarında önemli bir ilişki vardır. Siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda görülen değişiklikler iletişim alanındaki gelişmeleri etkilemektedir.¹

Peterson, Shramm, ve Siebert'in geliştirmiş olduğu medya kuramları, kuralcı medya kuramlarının en bilinenleridir. Daha çok sosyal sorumluluk ve liberal medya üzerinde durulmuştur. Liberal Kuram bireylerin özgürlüğünü savunurken, Sosyal Sorumluluk Kuramı, Liberal Kuram'ın karşılaştığı sorunlara çözüm bulmak amacıyla geliştirilmiştir.

1.1.1. Otoriter Medya Kuramı

Medya kuramları içinde en eski yaklaşım hükümetlerin yoğun olarak etkisini gösterdiği otoriter yaklaşımdır. Gazetelerin, 16.yy'da Avrupa'da verdiği iletiler krallara ve dini liderlere hizmet edilmesi gerektiğidir. Bu yaklaşım, sonraki yıllarda radyo ve televizyon içinde geçerli olmuştur. Otoriter devlet yönetimini benimseyen ülkelerde de radyo ve televizyonla ilgili durumlarda otoriter yaklaşım geçerlidir.²

¹ "Mithat Şahin'in Web Günlüğü" , <http://mithatsahin.com/medya-kuramlar>, (Erişim:31.07.2014).

² Aysel Aziz, "Televizyon ve Radyo Yayıncılığı", Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s.67-68.

Ataerkil yönetim biçiminde anlam bulan otoriter anlayış, yetkinin babada toplandığı bir anlayıştır. Bu ideoloji, ailede temellenmiştir. Otoriter düşünce Ortaçağ yönetim anlayışına egemendir.

Ve Eflatun'un "Devlet" adlı yapıtında kendini bulmuştur. Eflatun, devlet gücünün devam edebilmesi için düşüncelerin güçlü bir denetlemeye tabi tutulması gerektiğini belirtmiştir. Machiavelli, yöneticinin devletin devamını sağlamak için her yola başvurmasını normal karşılamıştır.³

Otoriter Kuram, otoriter yönetimle yönetilen ülkelerde varlığını sürdüren bir medya kuramıdır. Bu kurama göre basın özgürlüğü söz konusu değildir. Basın, var olan hükümete karşı durmamalıdır. Var olan hükümete önem verilmiyorsa bu bir ceza gerektirmektedir. Devlet basını kontrol etmektedir, iletişim aracı sahipleri bu şartları önceden kabul etmelidir.⁴

1.1.2. **Liberal Medya Kuramı**

Liberal Medya Kuramına göre basın özel olmalıdır. Basının en önemli rolü hükümeti kontrol etmektir. Liberal Kuram, Otoriter Kuram'a karşı geliştirilmiştir. Akılcılık ilk sıradadır. Liberal Kuram medyada çok sesliliğin olması gerektiğini söyler.⁵

Bireylerin her istediklerini yayınlayabilmelerinin serbest olmasını, bu konuda özgür olmalarını savunan kuram liberal medya kuramıdır. Medyaya müdahale, kişilerin gerçeğe ulaşmasına engel olmaktadır. Sansür olmamalı, hiçbir şekilde uygulanmamalıdır. Medyanın korunması, anormal durumlar meydana geldiğinde var olmalıdır. Yasaların çiğnenmesi, birey haklarının yok sayılması gibi durumlarda mağdurlar için yasal güvence gerçekleştirilmelidir. Bu kurama göre yayıncılık herkese açık olmalıdır. Ruhsat almak şart olmamalıdır. Hükümete yönelik uygun olmayan davranışlar engellenmelidir.⁶

John Milton, sansürü eleştirmektedir. Milton, Tanrı insana akıl vermiştir ve onu kullanarak doğruyu bulabilir der. İnsanların doğruyu bulabilmesi için farklı farklı seçenekleri olmalıdır.

Aynı zamanda Milton, basın özgürlüğünün kötüye kullanılmaması gerektiğini savunmaktadır. Bu kurama göre basın ve ifade özgürlüğü vazgeçilemez ve devredilemez

³Mithat Şahin, "Mithat Şahin'in Web Günlüğü",<http://mithatsahin.com/medya-kuramlar> (Erişim:31.07.2014)

⁴Otoriter Kuram,<http://www.uludagsozluk.com/k/otoriter-kuram>(Erişim:01.04.2015).

⁵Türk Basını hangi kurama uyar? "İletişim, Medya ve Habercilik",<http://.medya.ve.habercilik.blogspot.com.tr/2013/10/turk-basini-hangi-kurama-uyar.html>(Erişim:02.09.2014).

⁶Mustafa Akdağ, "Medya ve Siyase Üzerine"http://mediaware.erciyes.edu.tr/tr/medya_ve_siyaset_uzerine.pdf. s.6.(Erişim:15.05.2015).

bir haktır. Bireylerin mutluluğu çok önemlidir. Devlet sansürü buna engeldir. Liberal kuram anlayışı zaman geçtikçe devletlerin anayasalara, kanunlara ve uluslar arası sözleşmelere kaynaklık etmiştir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannameşi buna örnektir. ABD, basın özgürlüğünü güvence altına alan ilk ülkedir. İngiltere’de basın özgürlüğü, herkesin sahip olduğu sansüre ya da engellemeye maruz kalmadan faydalanabileceği bir haktır. İngiltere’de basın özgürlüğü, devlet tehlike altında olduğu zaman veya ahlaka aykırı davranışların olması durumunda ve haklı bir neden olmaksızın bireylerin zararına hareket etme söz konusu olduğu durumda engellenebilir. Eserler, ön sansüre tabi olmamalıdır. İzin sistemi olmamalıdır. Beyanname yöntemi uygulanabilir. Eleştiri sınırları içersinde kalan değerlendirmeler cezalandırılmamalıdır.⁷

1.1.3. Sosyal Sorumluluk Medya Kuramı

Basın dışındaki kitle iletişim araçlarının kullanılmasıyla birlikte önem kazanan Sosyal Sorumluluk Medya Kuramı Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) ortaya çıkmıştır. Sosyal Sorumluluk Medya Kuramı, Liberal Medya Kuramı’na tepki olarak ortaya çıkmış, basın-yayın özgürlüğünün toplumun beklentilerine cevap vermemesi üzerine geliştirilmiştir. Bu kuram, kitle iletişim araçlarını ellerinde bulunduranların, toplumsal sorumluluğu üzerlerine alarak, gerçeği, bilgiyi halka ulaştırmayı bir görev bilmeleri gerektiğinden ortaya çıkmıştır.⁸

Sosyal Sorumluluk Medya Kuramı’nın ortaya çıkış nedeni serbest piyasanın ya da Liberal Medya Kuram’ın pek çok konuda basın özgürlüğü taraftarı olmasını gerçekleştirmede başarısız olmasıdır. Bu kurama göre, medya topluma hizmet ettiği, demokrasinin uygulanması konusunda birtakım görevleri olduğunu onayladığı kabul edilir. Medyanın değişik görüşler için ortam sağlama, kültür alanında topluma karşı görevlerini yapma özelliği ile medyanın bağımsızlığı arasında dengeleme yapılmalıdır. Kurama göre, medya kuruluşlarının varoluş sebebi halktır. Medya kuruluşlarını elde bulundurmak bir ayrıcalık kazandırmaz. Özel kişi veya kuruluşların mülkiyeti altında bulunan medya kuruluşları, medya patronları ve hedef kitlenin yanı sıra topluma karşı da büyük bir sorumluluk altındadır.⁹

⁷Onur Öztürk, “Demokrat Parti Dönemi Basın Rejimi ve Zafer Gazetesi(1957-1960) Ulus Gazetesi ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, Ankara Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü,Yüksek Lisans Tezi,(2007), Ankara, s.10-13.<http://.acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/3495/4377.pdf>.(Erişim:12.12.2014).

⁸Aysel Aziz, 2006, s.69.

⁹ Mustafa Akdağ, s.7.

Basın sektöründe yaşanan tekelleşme süreci, ticari sorunları, endişeleri beraberinde getirmiştir. Basının sorumluluğu sorunu ortaya çıkmıştır. Bu soruna aranan çözüm yolları Sosyal Sorumluluk Medya Kuramı'nın ortaya çıkmasına ve gelişmesine neden olmuştur. Sosyal Sorumluluk Medya Kuramı'nın temelinde Hutchins Komisyonu'nun hazırladığı bir rapor vardır. "A Free and Responsible Press" başlıklı raporla basına olumsuz eleştiriler yöneltilmiştir. Medyanın, konumundan kaynaklanan gücünü kötüye kullandığı ileri sürülmektedir. Büyük ticari patronlara hizmet ettiği söylenmiş, reklam verenlerin basını denetlediği eleştirilmiştir. Bilgilendirme için değil, olay yaratmak için faaliyet göstermektedirler. Bu eleştirilere karşı çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Medyanın, topluma karşı yükümlülükleri olduğu bu yükümlülüklerin yerine getirilmesi gerektiği, bilgilendirici olması, basın yasalarına uygun olarak kendini sınırlandırılması gerektiği, suçu ve şiddeti özendirici yayınlardan ve azınlıklara yönelik saldırı niteliğindeki yayınlardan uzak durması gerektiği, aynı zamanda kamu yararını da gözetmesi gerektiği belirtilmektedir.¹⁰

Sosyal Sorumluluk Medya Kuramı, bireysel özgürlük, bireysel seçim, medya özgürlüğü ve medyanın topluma karşı sorumlulukları açısından çeşitli kurallar geliştirmiştir:

- 1) Farklı görüşlere yer verme,
- 2) Çoğulcu olma,
- 3) Cevap ve düzeltme hakkına saygılı olma,
- 4) Topluma karşı görevlerinin farkında olma,
- 5) Kanunlar çerçevesinde kendini sınırlandırma,
- 6) Topluma bilgi verme,
- 7) Yüksek çalışma temposuna sahip olma,
- 8) Suça, şiddete ve karışıklığa neden olmama,
- 9) Topluma karşı sorumlu olma.¹¹

1.1.4. **Sovyet Totaliter Medya Kuramı**

Sovyet Totaliter Medya Kuramı'ndan kastedilen Komünist yaklaşım, Komünist Kuramdır. 20 yy.'da ortaya çıkan Komünist yaklaşım, kitle iletişim araçlarının komünist bir toplumdaki fonksiyonunu toplumun siyasi felsefesi ile belirler. Kitle iletişim araçları,

¹⁰Onur Öztürk, s.15-16.

¹¹Mustafa Akdağ, s.6-7.

devrimin başarıya ulaşması için ve bu düzenin devamı adına pek çok fayda sağlamaktadır.¹²

Sovyet basını, aynı yüzyılda Marksist doktrine göre yeni bir kuralcı yaklaşımla düzenlenmiştir. Marksist doktrin ülkenin resmi ideolojisidir. Sovyet Totaliter Medya Kuramı'na göre medyada sansür uygulanması kabul görülmekte ve devlete karşı işlenen suçlardan dolayı basın çalışanlarının cezalandırılması öngörülmektedir. Sosyalist devlette iktidar, üretim araçlarının mülkiyetine sahip olan işçi sınıfının elindedir. Üretim araçları, kamusal mülkiyet altında olan Sosyalist devlette resmi ideoloji olan maddecilik zor kullanmayı geçerli saymıştır.¹³

Marx'ın yazmış olduğu eserler içerisinde basın ve kitle iletişimi üzerine yazılara rastlanmamaktadır. Sosyalist devletlerde basın sektöründe, özel mülkiyete yer verilmemiştir. Sosyalist Kuram, bunun nedeni olarak basın araçlarının egemen kesimin elinde toplanması olduğunu söylemektedir. Marksist doktrinde ya da Sosyalist görüşe göre basın kar endişesinden soyutlanmıştır. Medya, devlet olarak örgütlenmiş işçi sınıf tarafından sahiplenilmelidir. Anti-devrimci yayınlar engellenmeli ve sansürlenmelidir. Basın halkın eğitilmesi ve dönüştürülmesi için görevlendirilmelidir. Sosyalist rejimlerde, yönetimi elinde bulunduran komünist partiler işçi sınıfın elindedir. Bu rejimlerde, partiler propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Sosyalist sistemde medyanın toplumu dönüştürücü bir rolü vardır.¹⁴

Kısaca medya kuruluşları işçi sınıfın kontrolü altındadır. Medya siyasi güçler tarafından kontrol edilir. Medyanın yayın politikası siyasal çekişmelerden uzaktır. Temel varsayımları şunlardır:

Medya;

- 1) Hükümet politikalarını desteklemelidir,
- 2) Özel mülkiyet altında olmamalıdır,
- 3) İşçi sınıfa hizmet etmelidir,
- 4) Mensupları profesyonel olmalıdır,
- 5) Toplumsal amaçlara hizmet etmelidir,
- 6) Devletin dünya görüşünü aktarmalıdır,

¹²Aysel Aziz, s.68.

¹³Mithat Şahin, "Mithat Şahin'in Web Günlüğü", <http://mithatsahin.com/medya-kuramlar> (Erişim: 31.07.2014).

¹⁴Onur Öztürk, s.14-15.

- 7) Hedef kitlelerin isteklerine cevap vermelidir,
- 8) Sansüre uğrayabilmektedir.¹⁵

1.1.5. **Gelişmeci Medya Kuramı**

Siebert ve arkadaşları tarafından geliştirilen Otoriter, Liberal, Sovyet Totaliter ve Sosyal Sorumluluk Kuramlarına, McQuail tarafından Gelişmeci Medya ve Katılımcı Demokratik Medya Kuramları eklenmiştir. Gelişmeci Medya Kuramı'na göre, gelişmekte olan bir ülkede medyanın ulusal gelişmeyi desteklemesi gerekmektedir. Gazeteciler ulusal kalkınmanın temsilcisidir. Kalkınmayı gerçekleştirmek için devlet, medyayı kontrol edebilir ve sınırlandırabilir.

Gelişmeci Medya Kuramı bazı ilkelere dayanır:

- 1) Gazeteciler haber toplamada özgürdür,
- 2) Basın özgürlüğü gerekli görüldüğünde kısıtlanabilir.
- 3) Kalkınma için gerektiğinde, devlet medyaya müdahale edebilir,
- 4) Medyadaki ülke haberleri, komşu ülkelerin haberlerine göre önceliklidir,
- 5) Yayınlarda ulusal dil ve kültüre öncelik verilmelidir,
- 6) Medya kalkınmada sorumluluk sahibidir.¹⁶

Gelişmeci Medya Kuramı'na göre sosyal amaçlar, bireysel özgürlüklerden daha önemlidir. İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinin 19.maddesi medyanın temelini oluşturmaktadır. 19.maddeye göre her birey düşünce hürriyetine ve düşüncesini açıklama hakkına sahiptir.¹⁷

Ülke kaynaklarının gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasındaki farklılıklar yüzünden ortaya atılan Gelişmeci Medya Kuramı, medyanın toplumsal gelişmeyi gerçekleştirebileceği düşüncesinden ortaya atılmıştır.¹⁸

1.1.6. **Katılımcı Demokratik Medya Kuramı**

McQuail'in geliştirdiği ikinci kuram olan Katılımcı Demokratik Medya Kuramı tarafından düzenlenen medya, merkezi siyasi otoriteye bağlı olmamalıdır. Vatandaşlara kendilerini ifade imkanı sağlamalı, okuyucuyu ve izleyicilere önem vermelidir.¹⁹

¹⁵ Mustafa Akdağ, s.5.

¹⁶ Murat Sadullah Çebi, "Medyaya Yeni Düzen Devlet-Medya İlişkilerinde Yeni Kuramsal Eğilimler" <http://josc.selcuk.edu.tr/josc/article/download/375/pdf-4>, s.52. (Erişim:09.05.2015).

¹⁷ Mustafa Akdağ, s.8.

¹⁸ Metin Işık, "Dünya ve Türkiye Bağlamında Kitle İletişim Sistemleri", Eğitim Yayınları, Konya, 2002, s.38.

¹⁹ Murat Sadullah Çebi, s.52.

Katılımcı Demokratik Medya Kuramı, devlet güdümünü reddeder. Çoğulculuğu benimser. Özgürlükleri temel alır.

İlkeleri şöyledir:

- 1) Medya kuruluşları hedef kitle için var olmalıdır,
- 2) Kişilerin iletişim hakkı vardır ve bunu gerçekleştirmek için medya kuruluşlarından bunu talep etme hakları vardır,
- 3) Yerel toplumlar, kendi medyalarına sahip olmalıdır,
- 4) İletişim profesyonellere bırakılmamalıdır,
- 5) Medyayı, merkezi yönetim denetlememelidir,
- 6) Katılımcı, küçük çaplı, etkileşimci medya, profesyonel medyaya göre daha iyidir.²⁰

1.2. GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYADA DENETİM SORUNU

Medya, toplumsal hayatı büyük çapta etkileme gücüne sahiptir. Sahip olduğu bu güç nedeniyle, toplumsal hayatta, büyük çıkar grupları tarafından sürekli elde edilmek ve elde tutulmak istenmiştir. Bu büyük medya gücü, denetlenmediği zaman medya sahiplerine haksız üstünlük sağlama ve bazı yanlış durumlara haklılık kazandırmaya alet olabilir.²¹

Kitle iletişim araçları, bireylerin çevrelerinde olup bitenler hakkında bilgi edinmelerini sağlayan ve teknolojik yönü itibarıyla geniş kitleleri haberleşme ağıyla birbirine bağlayan araçlardır. Kitle iletişim araçlarının bilinen ilk aracı gazetelerdir. Daha sonra teknolojinin ilerlemesiyle radyo ve televizyon ortaya çıkmıştır. Basının insan hayatına girişi hızlı olmamasına rağmen, radyo ve televizyon kısa zamanda gelişerek insan hayatının önemli bir parçası haline gelmiştir. Ses ve görüntünün aynı anda kullanılabilmesi ve çok geniş kitlelere ulaşabilmesi nedeniyle dünyadaki bütün gelişmeler anında toplumun tamamını etkiler hale gelmiştir. Başka bir deyişle kitle iletişim araçları ile çok geniş kitlelere ulaşır hale gelmiştir. Radyo ve televizyonun etki alanının çok geniş olması, bu araçların olumsuz etkilerinin tartışılmaya başlanmasına yol açmıştır. Radyo ve televizyonun toplum üzerindeki etkilerinin yazılı basına göre daha büyük olduğu tespit edilmiştir. Televizyonun büyük kitleleri etkileme ve yönlendirme bakımından etkisinin çok yüksek olduğu bilinir hale gelmiştir. Bu etkinin bu kadar büyük

²⁰ Mustafa Akdağ, s.8-9.

²¹ M.İşık,2002,s.45.

olmasının nedeni görselliğin önde olduğu televizyonda ses ve görüntünün aynı anda sunulabilmesidir.²²

Radyo ve televizyonun, geniş kitlelere seslenebilme gücüne sahip olması iletişim araçlarının önemini arttırmıştır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde en önemli iletişim aracı televizyondur. Televizyon, kamuoyu oluşturulmasında çok etkilidir. İletişim araçlarının olayları derinlemesine incelemesi, halkı merkeze alması, demokrasinin bir göstergesidir.

Demokrasinin gelişmediği ülkelerde, iktidarlar iletişim araçlarını kendi çıkarları için kullanabilmektedirler.²³

Bireyler, kişisel deneyimlerinin dışındaki olayları, iletişim araçlarının penceresinden kavramaktadırlar. İletişim araçları, birey toplumsallaşmasında, düşünce ve kanaatlerin oluşmasında ve kamuoyunun şekillenmesinde büyük öneme sahiptir.²⁴

Görsel-İşitsel medyanın toplumsal hayat üzerindeki etkisi sürekli bir artış içindedir. Bireylerin toplumsallaşmasında, televizyon büyük öneme sahiptir. Bu nedenle televizyonun faaliyet alanının denetlenmesi dolayısıyla medyanın yani görsel-ışitsel medyanın denetlenmesi gerekmektedir.

1.2.1. Görsel-İşitsel Medyanın Denetlenme Gerekçeleri

Kitle iletişim araçları, insanların bilgi edinme kaynağı olarak ilk sırada gelmektedir. Son yıllarda medya hızla güç kazanmaktadır. Ve bu güç nedeniyle medya toplumsal hayatta her geçen gün biraz daha fazla söz sahibi olmaya başlamıştır. Medya, bir yandan toplumun aksak taraflarına çözüm ararken, bir yandan da kuralları yerinden oynatmıştır. Böyle bir güce sahip olan medyanın bu durumu bazı kesimleri endişelendirmiştir. Bu tedirginlik, medyanın muazzam gücünü onaylamaktadır. Geniş kitlelere seslenen ve onların haber kaynağı olan medya, sahip olduğu güç bakımından, yaptığı yayınlarda dikkatli olmalıdır. Ve medya bu özelliğinden dolayı çeşitli kurumlarca denetlenmelidir.²⁵

Kişilerin hak ve özgürlüklerinin korunması ve toplumsal özgürlüğün en üst düzeye çıkarılabileceği bir ifade özgürlüğü için medyanın özellikle görsel-ışitsel

²² M.İşık,2002,s.50.

²³ Jale Sarmaşık, "Radyo ve Televizyon Yayınlarını Denetim Yöntemleri", Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1993, s.18.

²⁴ M.İşık,2002, s.44.

²⁵Gülsüm Çalışır, "Medya ve Etik",2013,s.1,<http://e-arsiv.gumushane.edu.tr/xmlui/handle/123456789/441>(Erişim:15.05.2015).

medyanın denetlenmesi gerekmektedir. Medya bağımsız yargı tarafından denetlenmelidir. Yazılı basınla görsel-işitsel basın arasında bir ayırım yapılırsa, denetimi haklı gösteren nedenler var ise denetim yapacak bir organın varlığı gerekmektedir ve bu organ özerk olmalıdır.²⁶

Günümüzde kitle iletişim araçları, ulaşabildiği kitlelerin de genişlemesiyle bilgilendirme, kamuoyu oluşturma açısından daha fonksiyonlu bir hale gelmiştir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, eğitim seviyesinin düşük olduğu yerlerde, radyo ve televizyon kolay ulaşılabilir olması nedeniyle insanların başlıca eğlence ve haber edinme aracı olmuştur. Toplumun her kesimine çok kolay bir şekilde ulaşabilen ve etkinliği çok geniş olan radyo ve televizyon yayıncılığının düzenlenmesi ve denetlenmesi zorunluluk haline gelmiştir. Çünkü, radyo ve televizyon yayınlarının bireyler üzerindeki olumsuz etkilerini bu şekilde en aza indirmek mümkündür.²⁷

Medya sektöründeki kuruluşların kullandıkları frekanslar kıt ve kamusal kaynaktır. Radyo ve televizyonlar, bu kaynakların kıt olduğunun farkında olmalıdırlar. Bu demektir ki radyo ve televizyonlar kamu hizmeti yapmaktadırlar. Yayıncının kamu hizmeti yaptığının bilincinde olması, halka karşı sorumlu bir yayıncılık yapmasını sağlayabilir. Bunun sağlanmasıyla, sosyal sorumluluk duygusuyla yararlı programlar hazırlanabilir. Kitle iletişim araçlarının etkileri kişiden kişiye farklılık gösterebilmektedir. Modern toplumlarda gündem, radyo ve televizyon ile belirlenmektedir. Radyo ve televizyon hayatın akışını yönlendirmektedir. Fakat aynı zamanda bağımlılık yaratmaktadır.²⁸

Televizyon birden çok duyuya hitap edebilmektedir. Bu nedenle daha çok ilgi çekmekte ve daha çok etkili olmaktadır. Çocuklardan ve gençlerden oluşan izleyicilerin televizyondan en çok etkilenen kesim olduğu araştırmalarla ortaya konmuştur.

Televizyon, çocukların sosyalleşmesi, psikolojik durumları üzerinde etkin bir role sahiptir. Çocukların televizyondan etkilenmeleri, yaşlarına, aile ve çevre faktörlerine ve izledikleri programa bağlı olarak farklılık gösterir. Yapılan araştırmalar sonucunda televizyonun çocuklar ve gençler üzerindeki olumsuz etkileri ortaya çıkarılmıştır. Çok fazla televizyon izleyen çocuklar ve gençler daha az televizyon izleyenlere oranla daha

²⁶ Kemal Şahin, "Kitle İletişim Hukukunda Editöryal Denetim Sorunu ve Harici Müdahale", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2003, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/17_3_9pdf. (Erişim:17.05.2015).

²⁷ M. Işık, 2002, s.50.

²⁸ Erol Mutlu, "Televizyonu Anlamak", Gündoğan Yayınları, Ankara, 1994, s.17.

çok şiddet sahnesine maruz kaldıkları için, dünyayı daha acımasız gördükleri sonucuna varılmıştır.²⁹

Ruhen ve bedenen sağlıklı bir toplum için çocukların ve gençlerin, aşırı şiddet içeren yayınlardan korunması gerekmektedir. Kitle iletişim araçlarının toplum üzerindeki etkisi, kültür seviyesi düşük toplumlarda daha fazladır. Radyo ve televizyonların mülkiyetini elinde bulunduranların kitle iletişim araçlarını kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmaları engellenmelidir. Çeşitli düzenlemeler yapılmalıdır. Radyo ve televizyonların en önemli gelir kaynakları reklamlardır. Yayıncılar reklam verenlerin etkisinde kalmamalı bu şekilde program yapmalıdırlar.³⁰

Frekanslar kamu malıdır. Bu frekanslarla yayın yapan kuruluşlar frekansları kullanırken sorumluluk bilincinde olmalıdır. Çünkü frekanslar kıt kaynaktırlar ve kamuya aittirler. Bu kıt kaynaklarla yapılan yayın hizmeti aksatılmadan yerine getirilmelidir. Seçilmişler ve diğer toplum kesimlerinin denetlenmesine olanak sağlanmalıdır. Aksaklıklar eleştirilebilmelidir. Toplumun eğitimine katkıda bulunulmalıdır. Kitle iletişim araçlarının bu görevlerini yerine getirebilmeleri için yayınların kurallara tabi tutulması gerekmektedir.³¹

1.2.2. **Yargısal Denetim**

Yargısal Denetim, medyanın denetimi için çok önemli bir yoldur. Medya, davalar yoluyla denetlenmektedir. Medya yoluyla işlenen suçların cezası yargı tarafından verilmektedir. Bazı durumlarda yazı işleri müdürlerinin veya yayıncının cezalandırıldığı görülmektedir. Bu suç ve cezaların şahsiliği kuralına ters düşmektedir.

6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 33.maddesinde yargısal denetim hakkında şunlar ifade edilmektedir:³²

“Üst Kuruldan yayın lisansı almadan veya yayınları Üst Kurul tarafından geçici olarak durdurulmasına ya da yayın lisansı iptal edilmesine rağmen yayın yapanlar iki yıla kadar hapis ve bin günden beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.”

Dağıtımın engellenmesi, toplatma gibi kararlar yargı yoluyla verilmektedir. Bu hukuk devletinin bir işaretidir. Yargı denetiminin, idarenin bir uzantısı şekline gelmesinin

²⁹ E.Mutlu,1994,s.147.

³⁰ Noam Chomsky, “*Medya Gerçeği*”,(Çeviren:Abdullah Yılmaz), Tüzm zamanlar Yayıncılık, İstanbul,1993, s.19-20.

³¹ M.İşık,2002, s.60-61.

³² 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun.(R.G:03.03.2011).

imkansız olmadığı bir gerçektir. Bu yüzden yargı denetiminin düzenlenmesi gerekmektedir.³³

1.2.3. İdari Denetim

İdari kararlar yoluyla basın özgürlüğüne kısıtlama getirilmesi medyanın idari olarak denetlendiğini göstermektedir.

Anayasa'nın 28.maddesinin, dördüncü fıkrasına göre, basın hürriyetinin sınırlandırılmasında Anayasa'nın 26. Ve 27. Maddeleri uygulanmaktadır.

Anayasa'nın 26.maddesine göre;

“Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına ve ya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.”

Bakanlar Kurulu ve valiler idari karar alabilirler. İmparatorluk döneminde, padişah, sadrazam ve hükümet bu görevi yerine getiriyorlardı. Geçmişte bu idari kararlarla ilgili pek çok örnek vardır. Batılı ülkelerde, basın özgürlüğü gelişene kadar idari kararlar etkinliğini korumuştur. Daha sonra kanun koyucular, idari denetim yerine yargı denetimini benimsemişler ve iletişim özgürlüğünü sınırlandırmayı terk etmişlerdir. İletişim özgürlüğünü, bağımsız mercilere bırakmışlardır. Ülkemizde idari karar alabilen yer Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) dür. RTÜK, özel ve kamusal nitelikteki tüm radyo ve televizyon yayınlarının denetimiyle görevlidir. Kamu tüzel kişiliği olduğu için, denetim amacıyla aldığı kararlar idari niteliktedir. RTÜK'ün aldığı idari kararlar idari yargı tarafından denetlenebilmektedir.

1.2.4. Ortak Denetim

Kamu düzenleyici otoriteleri, medya çalışanları ve idarecilerin, ortaya konulan hedeflere ulaşmak için bir araya geldiği denetim modeli ortak denetimdir.³⁴

³³ Neşe Erkelli Kızıl, “İletişim Özgürlüğünün Sağlanması Sürecinde Oto-Kontrolün Yeri ve Önemi,” İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1998, İstanbul, s.35.

³⁴ Zakir Avşar, Vedat Demir, “Düzenleme ve Uygulamalarla Medyada Denetim”, Piramit Yayınları, İstanbul, 2005, s.90.

Ortak denetim kavramı, kamu denetimi ve özdenetim uygulamalarının bileşimidir. Toplum, hedeflere ulaşmak için ilkeler oluşturulurken katkıda bulunur. Denetim ve yaptırımlar, kanun koyucu tarafından belirlenir. Ortak denetimde demokratik ve çoğulcu bir denetim modeli oluşturmak amaçlanmaktadır. Bunun için tüm tarafların katılımı gereklidir.

Ortak denetim, 2011 yılında yürürlüğe giren 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun ile birlikte hukuki bir statü kazanmıştır.

Ortak denetim, özdenetim mekanizmalarını belirleme görevi 6112 sayılı Kanun'un 37.maddesine göre Üst Kurula verilmiştir.

1.2.5. **Gönüllü Kuruluşlar Yoluyla Denetim**

İdare örgütü içinde yer almayan gönüllü kuruluşlar, yargı olarak da nitelendirilemezler. Gönüllü kuruluşlar, gönüllü basın çalışanlarının bir araya gelmesiyle oluşurlar. Bu kuruluşların üyeleri, basın ahlak ilkelerini kabul etmiş ve bu ilkelere uymadıkları zaman disiplin cezasına çarptırılmayı kabul etmişlerdir. Gönüllü kuruluşların var olma amacı, iktidarın güç odaklarının baskılarından medyayı korumak, basın özgürlüğünü ve basın çalışanlarının haklarını savunmaktır.³⁵

Basın konseyleri, kendiliğinden harekete geçebilen gönüllü denetim kuruluşlarıdır. Bazı durumlarda şikayet üzerine de harekete geçebilmektedirler. Buradaki amaç, basının ahlaka aykırı davranışları nedeniyle toplumun zarar görmemesidir. Gönüllü kuruluşların başarılı olabilmeleri için, üyeleri tarafından benimsenmeleri gerekmektedir. Kamuoyu da gönüllü kuruluşları desteklemelidir. Üyeleri arasında bir anlaşma olmalıdır. Bütün bunlar gönüllü kuruluşları başarıya götürecektir.³⁶

1.2.6. Öz-Denetim

Özdenetim türünde ortada bir basın suçu olmasına gerek yoktur. Basın ahlak ilkelerine uygunluk bir kurul tarafından denetlenmektedir. Gerekli görülen durumlarda yaptırım uygulanabilmektedir. Kuruluşların, denetimi kendi kendilerine yaptıkları denetim türü özdenetimdir. Özdenetim ağırlıklı olarak medya kuruluşlarında uygulama alanına sahiptir. Bu denetim türünü uygulamak, medyanın toplum üzerinde güvenilirliğine neden olur. Özdenetim, çok gerekli bir denetim türüdür. Ombudsman

³⁵ Neşe Erkelli Kızıl, 1998,s.36.

³⁶ Z. Avşar, V. Demir,2005,s.82.

kurumu, basın konseyleri ve basın odaları yoluyla gerçekleştirilen özdenetim kurumu çağdaş basın için vazgeçilmezdir.

Basın özgürlüğünün devamı ve korunmasında, basın ahlakına aykırı davranışların açığa çıkarılarak önlenmesinde, özdenetimin başarılı olabilmesi için vatandaşların bu kuruma özen göstermeleri, özdenetim uygulamalarını desteklemeleri gerekmektedir. Toplum tarafından ayıplanacağını, kınanacağını bilen bir basın çalışanı ya da kuruluşu, kınanmama kaygısından dolayı ahlak ilkelerine uymaya daha fazla özen gösterecektir.³⁷

Özgür medya özgür ve demokratik bir toplumun olmazsa olmazlarından. Ve medya özdenetimi özgürlükle ilgilidir. Medya demokrasinin bekçisidir. Koruma üstlenildiğinde, beraberinde büyük bir ahlaki yükümlülük getirir. Medya özdenetimi hem gelişmiş ülkelerde hem gelişmekte olan ülkelerde oldukça önemlidir. Özdenetimin amacı, mesleki etik, doğruluk ve özel hakların, editöryal özgürlüğün, ifade özgürlüğünün korunmasıdır. Haberleri hızla verenlerin, aynı zamanda bu haberleri doğru olarak vermelerini sağlamak, medya özdenetiminin en önemli görevlerinden biridir.³⁸

1.2.6.1. Ombudsman

Ombudsmanın kelime anlamı aracı kişidir. Ombudsman terim olarak halkın şikayetlerini dinleyip, çözüm aramak için seçilmiş kimse veya kurum demektir. Ombudsman, bağımsız bir kamu otoritesidir, başka bir ifadeyle kamu denetçisidir. Medyada ombudsman halkın sözcüsü, koruyucusu ve temsilcisidir. Ombudsman, gazetecilik yoluyla mağdur olanları temsil eder. Çoğu, gazetelerde köşe yazarlığı yapmaktadır. Bağımsız ve tarafsızdırlar. Ombudsmanlık halen Sabah, Hürriyet ve Milliyet gazetelerinde uygulanmaktadır.³⁹

Ombudsman yani kamu denetçisi halkın yöneticilerle ilgili şikayetlerini dinler ve çözüm arar. Bunun için siyasi denetimi ve kamuoyunu harekete geçirir. Kamu denetçisi, yurttışlardan gelen şikayetleri yasama organının bilgisine sunmak için her yıl bir rapor hazırlar ve sunar.

Basında özdenetim uygulamalarından ombudsman İsveç'te ortaya çıkmış ve oradan çeşitli ülkelere yayılmıştır. İsveç'te, ombudsmanlığın hükümetle bir ilgisi yoktur.

³⁷Miklos Haraszi, "Medya Özdenetimi Rehber Kitabı", Viyana,2008,s.71,<http://www.osce.org/tr/fom/31503?download=true>(Erişim:25.07.2014).

³⁸Ognion Ziatev, "Özdenetim İlkeleri, Basın Konseyleri", http://www.medyadernegi.org/wp-content/uploads/2012/01/Medyadernegi_UnescoKitabi.pdf.(Erişim:01.10.2014).

³⁹ Ombudsman nedir? , <http://tr.wikipedia.org/wiki/Ombudsman>.(Erişim:18.04.2015).

İsveç Basın Konseyi 1916'da kurulmuştur. 1969'da reform çalışmaları yapılmış ve bu esnada "Basın Ombudsmanı" kurumu ortaya çıkmıştır. Ombudsman, halkla medya yöneticileri arasındaki bir aracı kurumdur.

İsveç ombudsmanı, gazeteler hakkında yapılan şikayetleri dinleyip, cevap hakkının sağlanması için bütün çabayı gösterir. Gelen şikayetleri yazı işlerine ileten ve bir çözüm arayan ombudsman, sorunu bir çözüme ulaştıramazsa ve gelen şikayeti haklı bulursa konuyu Basın Konseyi önüne getirir. Basın ombudsmanı, İsveç'te bir aracı durumundadır. Kişi haklarını basın karşısında korur. Özel yaşama haksız tecavüzlerde kamu yararını korur.⁴⁰

Ombudsmanlar, maaşlarını çalışıyor oldukları gazete, radyo ve televizyondan almalarına rağmen, medya kuruluşlarının sahibine ve yöneticilerine karşı bağımsızdırlar. Burada mesleki etik ilkeler önem kazanmaktadır. Ombudsman, sorumluluk sahibi olmalı, etik ilkelere bağlı olmalıdır. Mali durumunun iyi olması gerekmektedir. Medya kuruluşundan aldığı maaşa ihtiyacı olmamalıdır.⁴¹

Bir haber çıktısından diğerine ombudsmanın rolü oldukça değişmektedir. Gazetecilerle yakın olan ombudsmanların yanında, günlük yayınlarla hiç ilgilenmeyen ombudsmanlar da vardır. Aldıkları mektupları özetlerler, düzeltmeler yayınlarlar ve okuyucu yorumlarını cevaplarlar. Yani, yönetim için sözcü ve halkla ilişkiler temsilcisi olarak faaliyet gösterirler. Ombudsman, gazetecileri rahatsız edecek davranışlardan ve mevkilerine zarar vermekten, haksızlık ve aşırılıktan kaçınır.

1.2.6.2. **Basın Konseyleri**

Basın Konseylerinin amacı, basın özgürlüğünü korumak, basın mensuplarının haklarını savunmaktır. Basın Konseyleri, kişi hakları çiğnendiği zaman harekete geçmektedir. Gazetecilerin savunmalarını alarak sorunları çözmeye çalışırlar.

İsveç, ilk Basın Konseyini kuran ülkedir. 1916 yılında kurulmuştur. Fakat İngiliz Basın Konseyi daha fazla bilinmektedir. 1991 yılında kaldırılan İngiliz Basın Konseyinin yerine Basın Şikayet Komisyonu kurulmuştur. Basın Konseylerinin görevi sadece gazete

⁴⁰ Neşe Erkelli Kızıl,1998,s.125-128.

⁴¹ Ruhdan Uzun,"İletişim Etiği Sorunlar ve Sorumluluklar", Gazi Üniversitesi, Ankara,2009, s.45.

ve gazetecinin basın ahlakına uymayan bir davranış sergilediğinde başlamaz. Bu açıdan Basın Konseyleri, Basın Şeref Divanından ayrılır.

Basın Konseyinin asıl görevi basın özgürlüğünün ve basın mesleğinin koruyucusu olmaktır. Basınla ilgili kanunlar çıkarılırken çok geniş yetkisi vardır. Meclise görüşlerini iletebilir, taslaklar hazırlayarak önerilerde bulunabilir, hatta yeni meslek ilkeleri oluşturabilirler. Görevleri arasında tekelleşmeyle mücadele etmek de vardır. Tekelleşmeye başlayan basın grupları arasındaki mücadeleleri yok etmek için etkinlikleri de vardır. Bazen bir basın sendikası, bazen de bir gazeteciler cemiyeti kimliğine bürünerek basının sorunlarına çözüm ararlar. Basın Konseyleri, çok yararlıdır çünkü toplumsal bir sorumluluk taşırlar ve kamu hizmeti savunucusu sorumluluğuyla kamu hizmetlerinin adil bir biçimde görülmesinde katkısı bulunan basın mesleğinin bir düzen içinde faaliyet göstermesini sağlarlar.⁴²

Basın Konseyi düşüncesini oluşumu çok eski yıllara dayanır. İskandinav ülkelerinde, Basın Şeref Divanları, 1950'lerde kurulmuştur. Basın Şeref Divanları evrim geçirerek konsey biçimine dönüşmüştür. Basın Konseyi, Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerin yarıya yakınında 1970'lere gelmeden bulunur hale gelmiştir. Basın Konseyleri öz-denetim organıdır. Fakat ülkeden ülkeye farklılıklar gösterirler ve bazı ülkelerde gazetecilik mesleğinin savunucusudurlar. Basın Konseyleri, kamu otoritelerinin katı kurallarla basını denetlemelerine engel olurlar.⁴³

Basın Konseyleri, Hindistan ve Almanya'da sadece yazılı basın ile ilgili sorunları çözebilirler. İsveç ve Türk Basın Konseyleri hem yazılı hem de radyo-televizyonlar ile ilgili sorunları çözmeye çalışırlar. İsveç ve Danimarka'da basın konseyleri sadece somut şikayetler olduğu zaman harekete geçebilir. Hindistan ve Almanya'da Basın Konseyleri kendiliğinden harekete geçebilmektedir.⁴⁴

Basın Konseylerinin yararları:

- 1) Basında, Basın Konseyleri tekelleşmeyle mücadele halindedir.
- 2) Uzun süreli basın davalarının azalması için tarafları uzlaştırmaya çalışırlar.

⁴² N. E. Kızıl,1998,s.130.

⁴³ N.E. Kızıl,1998, s.130-131.

⁴⁴ Z. Avşar ve V. Demir, 2005, s.87.

- 3) Basın, kendisiyle ilgili ahlak kurallarının belirlenmesi işini yasama organına değil Basın Konseyine bırakmıştır.
- 4) Basın Konseyi basını, yasama organına, kamuya ve hükümete karşı temsil eder.
- 5) Basın Konseyi, basınla ilgili kanun tasarılarının basın özgürlüğüne karşı olmaması için çaba sarfeder.⁴⁵

Büyüyen ve tekelleşen medya kuruluşları, basın konseylerini kolaylıkla etki altına alabilmektedirler. Bu yüzden Basın Konseyleri sürekli kamuoyu denetimine tabi olmalıdır. Bazı durumlarda devlet de Basın Konseylerini kontrol altına almak isteyebilir. Bu, iletişim özgürlüğü açısından sakıncalar doğurabilir. En büyük sorumluluk konseyin idarecilerine düşmektedir. Konsey idarecileri, devlette görev almamalı, devletle çalışmamalıdır. Konsey idarecilerinin aynı medya kuruluşu yerine farklı kuruluşlardan seçilmesi, sorunların engellenmesine katkıda bulunacaktır.

1.2.7. Sansür

Düşünce ve görüşlerin, kamu otoritesini veya toplumsal düzeni bozabileceği durumlarda sansür uygulanır. Sansür edilebilmesi için bir düşüncenin, yazılması ve konuşulması gerekir. Sansür, bazı düşüncelerin, fikirlerin ileri sürülmesinin bir tehlike yaratacağını ve bu düşüncelerin geçersiz olduğunu öngörür. Basın ve haberleşme özgürlüğünün denetlenmesiyle ilgilidir. Sansür, kavramların kontrol altına alınmasıdır. Çoğunlukla hükümet tarafından uygulanır. Sansürün amacı, toplumu korumaktır. Sansür, genelde toplumu etkileyen durumlarda uygulanır.

İfade özgürlüğüne engel olma ve bastırma amacı güdebilir. Toplu iletişimden bazı düşünceleri çıkararak algıyı kontrol etme eylemi olarak da ifade edilebilir. Sansür, tek bir kelimedenden bir kavrama kadar uygulanabilir ve ahlaki yargılardan etkilenebilir.⁴⁶

Sansür, denetlemenin önceden yapılmasıdır. Devlet, neyi görüp neyi görmeyeceğimize, neyi okuyup neyi okumayacağımıza karar vermesidir. Bir ön denetleme mekanizması olan sansür, demokrasiyle bağdaşmamaktadır. Sansür yapmak sadece devlete özgü değildir. Yayın kuruluşları da yaydıkları eserlerin daha fazla kişi

⁴⁵ N. E. Kızıl,1998, s.133.

⁴⁶ "Sansür,"<http://tr.m.wikipedia.org/wiki/Sansür%C3%BCr>(Erişim:03.02.2015).

tarafından örneğin evli ve çocuklular tarafından alınması için sansür uygulamasına başvurabilir.⁴⁷

Başbakanın, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığına talebi üzerine mahkeme kararı olmaksızın erişim engeli koyma yetkisi tanıyan düzenlemelerin yer aldığı kanun 14 Nisan 2015 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlandı. Bu değişiklikle yeni haliyle 5651 (İnternet Yasası) sayılı yasanın ilgili yeni maddeleri şöyledir:⁴⁸

1) Kamu düzeninin korunması, yaşam hakkı ile kişilerin can ve mal güvenliğinin, milli güvenliğin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın korunması ile ilgili bakanlıkların talebi üzerine Başbakanlıkça internet ortamında yer alan yayımla ilgili olarak içeriğin çıkarılması veya erişimin engellenmesi kararı verilebilir.

2) Bu karar, Başbakanlık tarafından yirmi dört saat içinde sulh ceza hakiminin onayına sunulur.

3) Erişimin engellenmesi kararları, içeriğe erişimin engellenmesi yöntemiyle verilir.

4) Erişimi engellenmiş internet içeriklerini oluşturan ve yayınlar hakkında Başbakanlık tarafından suç duyurusunda bulunulur.

5) Verilen içeriğin çıkarılması veya erişimin engellenmesi kararını yerine getirmeyen erişim sağlayıcılar idari para cezasına çarptırılır.

1.2.8. Otosansür

Otosansür, bir baskı olmadan insanların duyarlılıklarına saygı göstererek, hükümetin veya yetkili bir kurumun engellemesi olmadığı halde, kişinin kendi kitap, film gibi çalışmalarını sansürlemesidir.⁴⁹

Ulusal güvenlik söz konusu olduğu zaman otosansür gerekli görülmekte ve uygulanmaktadır. Otosansür, basının bildiği bazı konuları kamuoyuna duyurmamasıdır.

⁴⁷ "Sansür", <https://eksisozluk.com/?q=sansur--51390?nr=true&rf=sansur>(Erişim:03.02.2015).

⁴⁸ "İnternete Sansür Yasası Yürürlüğe Girdi", <http://www.evrensel.net/haber/110464/internete-sansur-yasasi-yuruluge-girdi>(16.05.2015).

⁴⁹"Otosansür", <http://.tr.m.wikipedia.org/wiki/otosans%C3%BCr>(Erişim:10.04.2015)..

Mecbur kaldıkları zaman gazeteciler bu yola başvurumaktadırlar. Aslında bir özdenetim modeli olarak görülmez.⁵⁰

Otosansür, özdenetimden farklıdır. Burada denetimi gerçekleştiren gazetecinin kendisidir. Otosansür, vicdani bir denetim türüdür. Gazeteci, haberindeki faydayı terazinin bir kefesine, diğer kefesine haber sonrası ortaya çıkması olası toplumsal zararları koyar. Değerlendirme sonunda, haberi yapmama kararı alırsa bu otosansürdür. Otosansür, ekonomik kriz, savaş gibi kamu düzenini derinden etkileyen durumlarda, idarenin bazı eylemlerini haberleştirmeyerek, milli menfaatlerin gereğini yerine getirdiklerini söyleyen gazetecilerin başvurduğu bir yöntemdir.⁵¹

Otosansürü, özendirmek de doğru değildir. Gerçeklerin söylenmemesi, bir süre sonra daha kötü gerçeklerin gündeme gelmesine neden olabilir. Bunun nedeni gizliliklerdir. Politik düşüncesi doğrultusunda gazeteci ulusal çıkarları belirleyebilir ve birçok gerçeği gözlerken, toplumun zararına çalışabilir. Bu da gerçeklerin bilinmemesinden dolayı yanlış kararlara imkan tanımaktadır. Otosansür, gazetecilikte olduğu kadar radyo ve televizyon yayıncılığında da görülebilmektedir. Görsel-işitsel yayınlarda otosansür denetim için denetimdir.

Yasa ve insanların beğenilerinden ne anladığını kendine göre yorumlayan denetçilerin beğenilerini program üretme süresince ölçü olarak aldığı bir denetimdir. Bu halkın hoşuna gitmemektedir. Halk, kendi adına karar verilmesinden memnun olmamaktadır. Otosansür kavramı, çok yoğun olmasa da basın literatüründe bir yer işgal etmektedir.⁵²

1.3. **RADYO VE TELEVİZYONLARDA ÖZ-DENETİM**

1.3.1. **3984 Sayılı Kanun ve Öz-Denetim**

90'lı yıllarda, Türkiye'de yayın kurallarının ihlalleri medya sektöründeki en önemli sorunlardan biridir. Özellikle 1994-2007 tarihleri arasında 4.maddedeki yayın kuralları pek çok kez ihlal edilmiştir. En fazla ihlal de bulunan yayın kuruluşlarının en

⁵⁰ "Otosansür", <https://eksisozluk.com/?q=otosansur-47446?nr=true&rf=otosansur>(Erişim:10.04.2015).

⁵¹ N.E.Kızıl,1998, s.39.

⁵² N.E.Kızıl,1998, s.40-42.

çok izlenen kanallar olduğu dikkat çekmiştir. Reyting kaygısıyla yapılan içeriksiz yayınlar, bilinçsizlik ve eğitimsizlik gibi sebeplerden dolayı oldukça ilgi görmüştür.

3984 sayılı Kanun'da 2002 yılında "programa yaptırım" şeklinde bir değişiklik yapılması ihlallerin artmasının en önemli nedenlerinden biridir. RTÜK ve yargı mercileri de yavaş çalışmaktadır. Program durdurma ve para cezası gibi yaptırımlara geçmek uzun sürünce yayıncılar daha fazla ihlal için teşvik edilmiştir. Türkiye'de özdenetim kurumunun yeterince gelişmemiş olması da yayın ilkelerinin sıkça ihlal edilmesinin bir başka sebebidir. Radyo ve televizyon yayıncılığını temel alan bir özdenetim kuruluşu bulunmamaktadır. Bu alana yönelik Basın Konseyi Özdenetimi yetersiz kalmıştır. Türkiye'de devlet, yayıncılar ve özdenetim kuruluşları üzerlerine düşeni yapamamışlardır.⁵³

1.3.2. **6112 Sayılı Kanun ve Öz-Denetim**

"Görsel İşitsel Programların Sınıflandırılması Sisteminin Geliştirilmesi ve Küçüklerin Korunmasına Yönelik Simgelerin Kullanılması" projesine 23.04.2006 tarihinde, televizyon yayınlarındaki içerik konusunda izleyiciyi bilgilendirme ve çocukların korunmasını sağlamak amacıyla deneme amaçlı olarak başlanmıştır. Bu proje "Akıllı İşaretler" olarak adlandırılmıştır.

Ulusal televizyon kanallarının işbirliği ile 29.09.2006 tarihinde "izleyici temsilciliği" uygulaması başlatılmıştır. Bir mecburiyet veya yasal bir yaptırım öngörülmemiştir. Yayıncı kuruluşların, özdenetim mekanizmalarını kurmaları ve geliştirmeleri amaçlanmıştır. İzleyici temsilciliği kurumuna yasal zemin hazırlayan 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun 03.03.2011'de yürürlüğe girmiştir. Gerçekleştirilen bu kurumsallaşma geliştirilip ileriye taşınmalıdır. İzleyicilerden gelen "bu programda Türklüğe hakaret ediliyor", ya da başka türden bildirimler, medya hizmet sağlayıcılarına yaptırım uygulamak için yeterli olmamalıdır. Bu mekanizma göstermelik olmamalıdır. Sürdürülebilir bir işleyişi olmalıdır. İzleyici kitlesinin beklentileri konusunda piyasa mantığını esas almayan

⁵³ Kemal Cem Baykal, "Radyo ve Televizyonda Yayın İlkelerinin İhlali ile Yaptırım Uygulaması Sorunları", İletişim kuram ve araştırma dergisi:25,Yaz-Güz,2007,s.85-116.<http://iletisimdergisi.gazi.edu.tr/arsiv/25.pdf>. (Erişim:10.11.2014).

oldukça az araştırma yapılmıştır. Yapılan bu araştırmalar, büyük medya gruplarının reyting ölçümleridir.⁵⁴

1.3.3. İzleyici Temsilciliği

İzleyici temsilciliği sistemi uygulaması gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu sistemin yanlış uygulanması veya uygulanmaması durumunda kanalların bir yaptırımla karşılaşması mümkün değildir. Bazı televizyon kanalları bu durumu suistimal etmekteydi. 6112 sayılı Kanunla “İzleyici Temsilciliği” hukuki bir alt yapıya kavuşturulmuştur.

6112 sayılı Kanun’un 22.maddesi şöyledir:⁵⁵

“Medya hizmet sağlayıcılar, ortak denetim ile özdenetim mekanizmalarının oluşturulması, Üst izleyici ve dinleyicilerden ulaşan şikayetlerin değerlendirilip kuruluşun yayın kuruluna sunulması ve sonuçlarının takip edilmesi amacıyla en az 10 yıllık mesleki tecrübeye sahip bir izleyici temsilcisi görevlendirilirler. Belirlenen izleyici temsilcisi uygun vasıtalarla kamuoyuna duyurulur ve Üst Kurula bildirilir.”

İzleyici temsilciliği ile televizyon kanalları açısından bir özdenetim sistemi getirilmiştir. Bu uygulama ile izleyiciler, şikayetlerini bildirmek için televizyon kanallarına ulaşmak istediklerinde, karşılarında yetkili birini bulabilmektedirler. İzleyicilerin kanallarla ilgili görüşleri, şikayetleri de kanal yönetimi tarafından takip edilebilmektedir.⁵⁶

İzleyici temsilcilerine çok önemli görevler düşmektedir. Çünkü izleyici bildirimleri, RTÜK ve televizyon kuruluşları tarafından yapılan çalışmalara katkıda bulunmaktadır. Bu bildirimler düzgün şekilde cevaplandırıldığı takdirde, izleyicilerde kanal hakkında olumlu bir izlenim oluşacak ve izleyici bilgilendirilebilecektir. İzleyici temsilciliği, özdenetim içerisinde çok önemli bir göreve sahiptir. 6112 sayılı Kanun ile hukuki bir zemine kavuşturulmuştur. Televizyon kuruluşları bu konuya daha fazla önem

⁵⁴Burcu Sümer, Gülseren Adaklı, “6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş Ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun’a İlişkin Değerlendirme Raporu”, s.152.<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/23/1820/1900pdf>.(Erişim:06.04.2015).

⁵⁵ 6112 sayılı Kanun, madde 22.

⁵⁶ Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, “İzleyici Temsilciliği Uygulaması”, http://www.rtuk.org.tr/icerikGoster.aspx?icerik_id=0f7f9273-fc6c-4o9-8f8a-b482c095415a. (Erişim:09.04.2015).

vermelidirler. Bu, kuruluşlar ve izleyiciler arasında daha iyi ilişkilerin kurulmasına sebep olabilecektir.

1.3.4. Koruyucu Sembol Sistemi

Televizyon yayınların içerikleri ile ilgili bilgilendirici bir sistem olan Koruyucu Sembol Sistemi, çocukların ve gençlerin yayınların zararlı etkilerine karşı korunması için hem anne babalara hem de yayıncılara yardımcı olmak adına oluşturulmuştur. Koruyucu Sembol Sistemi, konuyla ilgili bağımsız uzmanlar tarafından geliştirilmiş karma bir sistemdir. Olası zararlı içerik ve programın hangi yaş grubuna uygun olduğu hakkında bilgi vermektedir.

Zararlı içerik; korku, şiddet cinsellik ve örnek oluşturabilecek davranışlar olarak belirlenmiştir. Alkol, sigara ve madde kullanımı, ırkçılık, kanundışı davranışlardır.

“7 yaş ve üzeri”, “13 yaş ve üzeri”, “ 18 yaş ve üzeri” ve “Genel İzleyici” olarak yaş grupları düzenlenmiştir. Yaş grupları, programlardan etkilenmeye göre oluşturulmuştur.

1.4. **GÖRSEL İŞİTSEL MEDYAYLA İLGİLİ ULUSLARARASI DÜZENLEMELER**

Uluslararası ve Ulusal kaynaklar yoluyla kitle iletişim alanının hem düzenlenmesi hem de denetlenmesi sağlanmıştır. Bilgi toplumuna geçişle beraber, dünyada iletişim ve etkileşim artmış bir ülkede meydana gelen gelişme ve sorunlar diğer ülkelerdeki insanları da etkiler hale gelmiştir. Uluslararası toplumlarda küreselleşme başlamış dolayısıyla yeni bir kavramla tanışılmıştır. Küreselleşme, tek toplum ve çok katmanlı bir dünya ifade eder. Ülkelerarası ilişkiler ilerlemiştir. Ülke insanların yaşadıkları gelişmeler, değişimler ve sorunlar, diğer ülke insanları tarafından da takip edilmeye başlanmıştır.⁵⁷

Hızlı küreselleşme, kitle iletişim faaliyetlerinin insan hakları ve ulusal çıkarlar açısından düzenlenerek yeni uluslararası hukuk kuralları oluşturulmasına neden olmuştur.

⁵⁷ Nusret İlker Çolak, “Kitle İletişim Hukuku”,Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007, s.37.

Oluşturulan uluslar arası antlaşmalar, ülkelerin çoğu tarafından kabul edilmiş, uluslararası iletişim hukuka tabi kılınabilmiştir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi ve Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi medya alanını düzenleyen ve bu alanda bağlayıcılığı olan en önemli uluslar arası metinlerdir.

1989 tarihinde kabul edilen Sınırsız Televizyon Yönergesi, Avrupa Birliği'nde uygulanan temel düzenlemedir. Bu yönerge bütün Avrupa Birliği üyelerince kabul edilmiştir. İlk kez 1997 yılında güncellemeye tabi olmuş daha sonra 2007 yılında Avrupa Komisyonu tarafından tekrar güncellenmiş ve isteğe bağlı yayın hizmetlerini de kapsayacak şekilde genişletilmiş ve Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi adını almıştır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde ifade ve haberleşme özgürlüğü teminat altına alınmaktadır. Paris'te kabul edilmiştir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi bütün insanlık için Magna Carta olarak bilinmektedir.⁵⁸

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde bulunan hakları topluca güvence altına alan İnsan Hakları ve Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi 1953'te yürürlüğe girmiştir.⁵⁹ Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, Avrupa Birliği vatandaşlarının temel haklarını ve Avrupa Birliği'nin vatandaşlarına karşı yükümlülüklerini düzenleyen bir düzenlemedir.⁶⁰ Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi, Avrupa Birliği'ne üye veya üye olmaya aday ülkeler arasında televizyon aracıyla kültür alışverişini sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

1.4.1. **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi**

Avrupa Konseyi (AK), birçok sözleşmeyi düzenlemiş olan uluslararası bir kuruluştur. İnsan haklarını korumak, sosyal problemlere çözüm bulmak ve Avrupa'nın kültür çeşitliliğini arttırmak amaçlarıyla oluşturulan Avrupa Konseyinin kuruluş tarihi

⁵⁸ "İnsan Hakları Evrensel Bildirisi",http://tr.m.wikipedia.org/wiki/İnsan_Hakları_Evrensel_Bildirisi. (Erişim:13.04.2015).

⁵⁹ "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi",http://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa_%C4%B0nsan_%C4%B1_S%3%B6zle%C5%9Fmesi (Erişim:28.05.2015).

⁶⁰ "Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi",<http://www.m.bianet.org/bianet/siyaset/3780-avrupa-birli%C4%9F-i-temel-haklar-bildirgesi> (Erişim:27.05.2015).

1950'dir. 1953 yılında yürürlüğe giren, İnsan Hakları ve Ana Hürriyetlerini Korumaya İlişkin Avrupa Sözleşmesi (AİHS), Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanmıştır ve yayıncılıkla ilgili yapılan ilk sözleşmedir. Sözleşmenin 10.maddesi yayıncılıkla ilgilidir ve “ifade özgürlüğü hakkı”nı güvence altına almıştır. Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerde yayıncılığı düzenlemesiyle ilgili mevzuatın esas dayanağını bu madde oluşturmaktadır.⁶¹

1949'da kurulduğundan itibaren ülkemiz de Avrupa Konseyi üyesidir. Konseyin kabul ettiği sözleşmelerden en önemlisi İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmedir. Bu sözleşme Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olarak bilinmektedir.⁶²

Avrupa Konseyine üye olabilmek için Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin kararları kabul edilmek zorundadır. Sözleşmenin amacı, insan haklarının korunması ve geliştirilmesidir. İnsan Hakları ve Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (AİHS), sivil ve politik hakların korunmasına ekonomik, sosyal ve kültürel hakların korunmasından daha çok önem vermiştir. Türkiye 10 Mart 1954 tarihinde sözleşmeyi onaylamıştır. Avrupa Konseyi'nin 47 üyesi vardır. 28 Ocak 1980'de bireysel başvuru hakkını elde etmiştir. AİHS, İnsan haklarını güvence altına almaktadır. Sözleşmeyle, insan hakları, devletlerin kendi işleri olmaktan çıkarak, devletlerin yaptıkları insan hakları ihlallerinin uluslararası alana taşınmasına olanak sağlamıştır.

Bireysel başvuru hakkına sahip devletler, sözleşmeye taraf bir devlete karşı sözleşmede bulunan hak ve özgürlükleri ihlal ettiği için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) 'nde dava açabilirler. Bu sözleşme kendini onaylayan ülkeler için bağlayıcıdır. Uluslararası alanda, kişi hak ve özgürlüklerinin korunmasının, hukuksal bir aracıdır.⁶³

1.4.2. **İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi**

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 10 Aralık 1948'de Birleşmiş Milletler (BM), Genel Kurul'unda kabul edilmiştir. Bu beyanname 30 maddeden oluşmaktadır. Beyannamenin imzalanmasının amacı 2.Dünya Savaşı'ndan sonra birey hak ve özgürlüklerin güvence altına alınmak istenmesidir.

⁶¹ Şükrü Sim, “Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Türkiye’de Özel Televizyon Yayıncılığı ve RTÜK Olgusu” İstanbul Üniversitesi SBE, Doktora Tezi,2006, s.204.

⁶² “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi”, <http://www.csgb.gov.tr/csgbPortal/diyih.portal?page =disiliskiler:&id=3.3> (Erişim:28.05.2015).

⁶³ “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”, <http://.istanbul.gov.tr/?pid=11122>.(Erişim:29.05.2015).

Birleşmiş Milletler Örgütü insanlığı ilgilendiren konularda ülkelerin ortak tavır almalarını sağlamaya çalışmaktadır. Bununla beraber geçerliliği, varlığı ve görevini yerine getirme gücü tartışma konusudur. Dünyanın herhangi bir yerinde oluşan insan haklarına aykırı ihlallerin dünya kamuoyuna duyurularak dikkatlerin çekilmesi konusuna çok önem veren örgüt, kitle iletişim araçlarının korunması konusunda üye ülkelerin taahhüt altına alınması için çalışmalar yürütmüştür.⁶⁴

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin, Birleşmiş Milletler tarafından ilan edilmesinin türlü nedenleri vardır. Bunlar şöyledir.⁶⁵

1) Hürriyetin, dünya barışının ve adaletin temeli, her insanın gururunun ve eşit haklarının tanınması,

2) Dehşetten ve fakirlikten kurtulmuş bireylerin, içinde söz ve inanç hürriyetlerine sahip olacakları bir dünyanın kurulmasının en önemli amaçları olması,

3) Toplumunu oluşturan bireylerin zulüm ve baskıya karşı en son çare olarak halk ayaklanmasına mecbur kalmaması için insan haklarının bir hukuksal düzen ile korunmasının bir zorunluluk olması,

4) Ülkeler arası dostluğun geliştirilmesini teşvik etmenin zorunlu olması,

5) Birleşmiş Milletlere üye ülkelerin insan haklarına ve ana hürriyetlerine bütün dünyada gerçek manada saygı gösterilmesinin sağlanması,

6) Birleşmiş Milletler üyelerinin, insan şahsının gururuna ve değerine, erkek ve kadınların eşitliğine inanmalarına daha iyi yaşam şartları kurmayı amaçladıklarını beyan etmiş olmaları,

7) Bu hakların herkesçe aynı şekilde anlaşılmasının, bu taahhütlerin yerine getirilmesi için son derece önemli olduğudur.

⁶⁴ N.İ. Çolak, 2007, s.37-38.

⁶⁵“UNICEFTürkiye/Kaynaklar/İnsanHaklarıEvrenselBeyannamesi”<http://unicef.org/turkey/udhr/gj17.html>. (Erişim:21.10.2014).

1.4.3. **Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı**

1950'lerde başarısızlığa uğramış olan Avrupa Siyasi Topluluğu projesinde, Avrupa Topluluğunu kuran sözleşmelere temel haklarla ilgili bir madde konulmamıştır. Bu kuruluş yıllarından itibaren, topluluk kurumları geniş yetkilerini kullanırken, bireylerin temel haklarını ihlal edebilecekleri gerekçesiyle, bu konuda açık kurallar getirme yönünde yeni görüşler ileri sürmüştür. Temel haklar konusunun sözleşme metnine girmesi, 1992 yılında olmuştur. 3-4 Haziran 1999 tarihinde yapılan Köln Zirvesinin sonucunda Avrupa Birliği düzeyinde uygulanan temel hakların bir şartta toplanarak açığa kavuşturulmasının gerekliliği açıklanmıştır. Nice'de 7 Aralık 2000'de, "Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı" imzalanmıştır.⁶⁶

Bu şartın imzalanmasıyla, temel hak ihlalleri nedeniyle bazı hukuki durumların iptal davasına konu olabilmeleri sağlanmıştır. Avrupa Birliği yurttaşlarının, özgürlüklerinin genişletilmesi ve birliğin varlığının güçlendirilmesi amaçlandırılmıştır.

1.4.4. **Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi**

Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi, Avrupa Konseyi tarafından düzenlenmiş ve kabul edilmiştir. Bu sözleşme aracılığıyla, Avrupa Birliği'ne üye ülkeler ve üye olmaya aday ülkelerin bütünleşmesine katkı sağlayacak bir televizyon yayıncılığının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Televizyon yayınlarının serbestçe dolaşımı, bütünleşme için ana hedefdir. Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'nin amacı, Avrupa sınırları dışında da etkili olmaktır. Avrupa Birliği üyesi bir ülkedeki televizyon yayını, diğer ülkelerde de izlenebilmelidir. Ve izlenmesi engellenmemelidir. Avrupa Konseyi, televizyonun Avrupa kültürünün tanıtılmasında çok önemli bir rolü olduğunu düşünmektedir.

Sözleşmeye göre yayıncıların, yayınların önemli bir kısmını Avrupa yapımlarına ayırmaları gerekmektedir. Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'nin programlamaya ilişkin önemli bazı hususları vardır.

⁶⁶ Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı", <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/hukuk/temelhak.pdf> (Erişim:27.05.2015).

Sözleşmenin 7.maddesine göre yayınlar, insan onuruna ve diğer insanların temel haklarına saygılı olmalıdır. Yayınlar edebe aykırı, şiddete eğilimli veya ırkçı duyguları arttırıcı olmamalıdır. Bu tür programlar, çocukların ve gençlerin izleyebileceği saatlerde yayınlanmamalıdır. Sözleşmenin 9.maddesinde, toplumun önemli olaylardan haberdar olmasından bahsedilmektedir. Kamu için önemli olan bir olayın izlenmesi hakkını, halkın büyük bir kısmının söz konusu olayı televizyonda izleyebilmesinin engellenmesinin önlenmesini sağlayacak gerekli tedbirler incelenmelidir.⁶⁷

1.4.5. **Avrupa Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi**

Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD), medya alanında Avrupa'yı yeni bir medya düzenlemesi yapmaya zorlamasının nedeni, teknolojik gelişmeler ve radyo televizyon yayınlarına erişimin kolaylaşmasıyla ortaya çıkan hak ihlalleridir. 1984 yılında Avrupa Komisyonu tarafından televizyon piyasasının gelişmesini sağlamak için Yeşil Belge yayınlanmıştır. Bu belgeyle aynı zamanda kablo ve uydu yayıncılığında ortak bir Pazar kurulması amaçlanmıştır. Roma Anlaşması'nda belirtilen özgürlükleri uygulayabilmek de Avrupa yayıncılığında oldukça fazla önemli görülmektedir. 1989'da Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Yönergesi (ASTY), Avrupa Birliği üyeleri için bağlayıcı bir yönerge dir. Ve temel olarak alınmıştır. ASTY ile bütün medya biçimlerini kapsayacak şekilde düzenlemeler oluşturulmuştur.⁶⁸

Üye ülkeler arasındaki ilişkileri kolaylaştıracak düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler azınlık haklarının ve tüketicinin haklarının korunması, tüketicilerin toplum açısından önemli olaylara ulaşması ve Avrupa eserlerinin uluslararası rekabet koşulları içinde yer alabilmesi için teşvikidir. 21.yüzyılda, medya sektörünün değişime uğraması sonucunda 2007 yılında Avrupa Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi (AGMHY) kabul edilmiştir. Görsel işitsel medya düzenlemeleri tüm teknolojiyi içerecek şekilde ele alınmıştır. Televizyon, internet ve mobil telefon gibi araçların hepsi düzenlemeye tabi

⁶⁷“Avrupa Antlaşmaları, Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi”, http://www.dispolitika.org.tr/akk/antlasm_a/aas_132.htm. (Erişim:26.05.2015).

⁶⁸ Tolga Yazıcı, “Medya Mülkiyetine İlişkin Düzenlemeler ve Dünyadaki Örnekler Bağlamında Türkiye İçin Bir Medya Mülkiyeti Modeli Önerisi”, 2013, s.102. http://www.researchgate.net/publication/265601080_MEDIA_MLKİYETNE_LKN_DZENLEMELER_VE_DYNADAK_RNEKLER_BALAMINDA_TRKYE_N_BR. (Erişim:10.08.2014).

tutulmuştur. Yönerge’de, hak ihlallerinde denetleme, engelli insanların medya hizmetlerine erişimi ve çocukların korunması gibi konularda vardır.⁶⁹

⁶⁹ Tolga Yazıcı,2013,s.102-103.

İKİNCİ BÖLÜM

RTÜK VE 6112 SAYILI KANUN

2.1. TELEVİZYON YAYINCILIĞI

Durağan ya da hareketli görüntülerin, bir optik sistem ile cisimlerden yansıyan ışığın elektriksel bir işarete dönüşmesi, işaretlerin ileri bir uzaklığa ulaştırılması ve orada tekrar görüntüye dönüştürülmesi televizyon yayınının temelidir.

2.1.1. Televizyon Tanımı ve Tarihçesi

Televizyon denince ilk akla gelen yayın kelimesidir. Yayın, ses ve görüntünün elektromanyetik dalgalar aracılığıyla vericilerden izleyenlere özel alıcılar ile gönderilmesidir. Televizyon yayını; elektromanyetik dalgalar aracılığıyla bir olayın, bir mesajın izleyenlere aynen aktarılmasıdır. Boşlukta yayılan ses ve görüntü sinyalleri bu amaç için üretilmiş alıcılarla; televizyon alıcıları yolu ile gideceği yere ulaşır. Televizyon kelimesi; Tele: uzak, vision: görme, kelimelerinden geliştirilmiştir. Yayın kelimesi karşı tarafı yönlendirmede tek yönlü bir süreci anlatır.

Yayın kuruluşları yaptıkları yayınlarla izleyenleri “geri besleme” denilen bir şekilde yayıncı üzerinde etkili olabilmektedir. İzleyiciler telefon, faks, internet, gibi yollarla yayıncılara kendi isteklerini bildirebilirler. Günümüzde yayın kuruluşlarının yaptırdıkları izleyici araştırmaları, izleyicilerin tepkilerini ölçmede ve onların isteklerini

öğrenmede yayıncıya fırsat verir. İzleyicilerin yayıncı üzerinde baskı yaratmasına olanak verir.⁷⁰

Filmlerdeki milyonlarca noktadan oluşan görüntünün, elektronik olarak nasıl elde edileceği düşüncesi bilim insanlarını uzun yıllar bu alan üzerinde çalışmaya yöneltmiştir.

Televizyon da radyoda ki gibi, 19.yüzyılın sonları ile 20.yüzyılın başlarında elektrik alanında ortaya çıkan icatlardan geliştirilmiştir. Televizyonun, insan yararına sunulduğu ya da kitle iletişim aracı olarak kullanılmaya başlanması radyodan daha geç olmuşsa da bu alandaki çalışmalar, Avrupalı bilim adamlarınca yapılmıştır. Yapılan deneme ve buluşlar radyoya göre daha karmaşıktır ve daha yavaş ilerlemektedir.

Televizyon ile ilgili olarak ilk teknik buluş 1873 tarihinde yapılmıştır. İrlandalı bir telgrafçı olan Andrew May, ışık dalgalarının elektrik akımına çevrilebildiğini ve selenyumun elektriğe karşı dayanıklı olduğunu buldu. Daha sonra Alman bilim adamı Paul Nipkow bir resmi dönerken tarayan bir araç geliştirdi. Bu araçla başka bir yerde görüntü elde edilmekteydi. Yapılan araştırmalar bu döner diskin geliştirilmiş biçimleridir. Diğer benzer bir buluş 1899 yılında Lazarre Weiller tarafından denenmiştir.

Elektronik taramada gelişme, 1930 tarihinde, Philo Farnsworth tarafından gerçekleştirilmiştir. Farnsworth, alıcı ile verici arasında etkili bir ayrılık olması gerektiğini düşündü. Böylece vericiden verilen görüntü sinyallerinin daha net bir biçimde izlenme imkanı elde edilmiş oluyordu. 1931'de ilk kez bu teknikle çalışan alıcıların yapılmasına başlandı. 1932 yılında ise çok yüksek frekans(VHF)'a geçildi. Daha sonraki yıllarda ise ses bandında gelişmeler oldu ve Amerikalı Edwing Armstrong 1935 yılında ilk FM istasyonu yayını başlattı.⁷¹

2.1.2. **Türkiye'de Televizyon Yayıncılığının Gelişimi**

Türkiye'de ilk deneme televizyon yayınları 1952'de İstanbul Teknik Üniversitesi'nde başlamıştır. Bu tarih televizyonun Türkiye'deki başlangıç tarihidir.

⁷⁰ Filiz Yıldız, "Televizyon Yayınlarının Çocuklar Üzerindeki Etkileri" Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilimdalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1995, s.6-7.

⁷¹ F.Yıldız, 1995,s.6.

Deneme yayınlarına başlandığı tarihlerde kimsede televizyon alıcısı yoktu. Halk, televizyon seyretmek için İTÜ'nün Gümüşsuyu'ndaki binasına gidiyordu. Televizyon yayınları onbeş günde bir öğleden sonra sadece bir saat yapılmaktaydı. Yayın içeriğini genel olarak, konserler ve kültürel programlar oluşturmaktaydı. Yayın saatinin artmasıyla televizyon alıcısı satışları artmıştır. 1968 olaylarının olduğu dönemde, televizyon yayınlarının mutlu kapitalist bir kitlenin ayrıcalığı olarak düşünülmesi üzerine yayınların yapıldığı bina basılmıştır. Bu durumda yayınlar kesilmiş ve İTÜ, televizyon donanımını TRT'ye devretmiştir.

2.1.2.1. TRT Dönemi

TRT'nin ilk yayınları Ocak 1968'de başlamıştır. TRT, kurulduktan sonra ilk önce Almanya'dan teknik yardım istemiştir. Alman uzmanlar, Ankara'da bir apartman dairesinde hepsi Almanya'dan bağışlanan bir stüdyo kurdular. İngiltere, İtalya ve Fransa'ya incelemelerde bulunmak için görevliler gönderildi. Teknik yardımlar Almanya'dan gelmesine rağmen, yayın planlama politikalarında, Alman yayın sisteminden farklı olan BBC'nin örnek alınması, ilk günlerde bazı aksaklıklara neden olmuştur. Televizyon yayıncılığı büyük bir bütçe gerektirmektedir. Hükümet ve TBMM, televizyona pek ilgi göstermemiştir. Yine de ilk deneme yayınları bugüne oranla daha kaliteli fakat sınırlı bir bütçe ile biraz yavaş olmasına neden olmuştur. 1968-1969 yılları, "deneme yayınları" yılları olarak bilinmektedir.

TRT'nin yaptığı ilk siyah-beyaz televizyon yayını 30 Ocak 1968 yılında yayınlanmış ve bir milyon kişi izlemiştir. İlk yayınlarda 359 sayılı Türkiye Radyo Televizyon Kanununda belirtilen konular ve Radyo Televizyon Yayın İlkeleri uygulanmaya çalışılıyordu. 1970'li yılların ortalarına kadar ilkeli yayıncılık anlayışından uzaklaşılmasına çalışılmıştır.

1964 yılında çıkarılan 359 sayılı TRT Kanunu, radyo ve televizyona özerklik vermiştir. Bu hareket 1961 Anayasası'nın 121.maddesine dayandırılmıştır.

İlerki günlerde bir baskı aracına dönüşebilecek bu görsel güce yeterli bütçe ayırmak konusunda hep ihtiyatlı davranılmıştır. 359 sayılı Kanun'un 17.maddesi

Başbakan'a veya görevli bir bakana sözlü ve yazılı olarak yayın durdurma hakkını tanımıştır.⁷²

31 Ocak 1968'de başlayan deneme yayınları sadece Ankara şehri sınırları içersinde yayın yapabiliyordu. 1969'da Yüksek Planlama Kurulu'nda 1971 yılında tüm Türkiye'de bir milli televizyon ağı kurulması ve 1970 yılında gerekli hazırlıklara başlanması kararına varılmıştır. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, televizyon ağının kurulmasının beşer yıllık üç plan döneminde gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Türkiye doğal olarak çok engebeli yerçekillerine sahip bir ülkedir. Bu engebe nedeniyle yayın frekansları gitmesi gereken yere iletilmekte zorlanmakta hatta bir kısmı yutulmakta veya kaybolmaktadır. Bu nedenle, Anadolu'da vericiler düşük güçte ve çok sayıda kurulmalıdır. Yüksek yerlere kurulan vericilerin yayınları engellenebilmektedir.

TRT-PTT, işbirliği ile 30 Ağustos 1971 yılında Ankara'dan naklen verilen televizyon yayınları İstanbul'da izlenmeye başlanmıştır. Onbeş yıl sonra, ülkenin her köşesinin en az bir televizyon yayını ile kaplanması hedeflenmiştir. Ankara, İstanbul ve İzmir'de stüdyolar kurulmuştur. Bu stüdyolarda TRT çeşitli programlar yapmıştır ve canlı yayın gerçekleştirilmiştir.

TRT, ülke içinde ve ülke dışında görevlendirdiği muhabirleriyle hem ülke gündemini hem dünya gündemini izleyicilerine aktarmıştır. 1986'da çok kanallı yayına geçilmiştir. TRT, 1984 yılında renkli yayına geçmiştir. Renkli yayına geçişle TRT yoğun eleştiri almıştır. Bunun Türkiye için erken olduğu söylenmiş ve bu geçişle maddi kayıpların olacağı ve halkın yeniden televizyon alması gerekeceği belirtilmiştir. Herşeye rağmen renkli televizyon yayınlarına başlanmıştır. TRT, reklamlardan büyük gelir elde etmiştir. Özel televizyonlar TRT'ye güç kaybettirmiştir.⁷³

12 Mart Muhtırasıyla Süleyman Demirel'in istifa ettiği dönemde, 359 sayılı kanunun yerine 1568 sayılı kanun getirilmiş ve TRT'nin özerkliği kaldırılmıştır. Tarafsızlık ilkesi temel alınmıştır. Fakat üyeleri Cumhurbaşkanı atadığı için, TRT iktidara bağımlı hale gelmiştir. 12 Eylül 1980 tarihi radyo ve televizyon yayınları için

⁷² Şermin Tekinalp, "Karşılaştırmalı Radyo ve Televizyon", *Camera Obscura'dan Synopticon'a Teknolojik, Kurumsal ve Kültürel Evrim*, İstanbul, 2011, s.227-235.

⁷³ F.Yıldız, 1995,s.12-13.

dönüm noktası sayılabilecek bir dönemi başlatmıştır. Haberler başta olmak üzere televizyon yayınları askerileşmiştir. 359 sayılı Radyo ve Televizyon kanunu yürürlükten kaldırılmış yerine 2954 sayılı kanun getirilmiştir. 1981’de TRT Genel Müdürlüğü’ne asker kökenli Macit Akman getirilmiştir. TRT, askeri bir disiplin altına girmiştir. Eski ve tecrübeli çalışanlar, alanlarıyla ilgisiz pozisyonlara dağıtılmışlardır. Bu dönemin en önemli olayı renkli televizyon yayıncılığındaki gelişmeler olmuştur. Macit Akman, eğitim yayınlarına önem vermiştir. Okuma-Yazma bilmeyen yetişkinlere “Televizyon Okulu” ve açıköğretim öğrencileri için “Açık Öğretim “ gibi eğitim projeleri başlatmıştır.

1982 Anayasasınının 133.maddesi uyarınca 13 Kasım 1983 yılında çıkarılan 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Yasası ile TRT’nin kurum dışındaki yayınları da düzenlenmekte ve Türkiye Radyo Televizyon Yüksek Kurulu (RTYK) adıyla yeni bir kurum oluşturulmuştur. RTYK’nın görevlerinden biri, radyo ve televizyon yayınlarının kanuna uygunluğunu denetleyip üç aylık rapor olarak TRT’ye, Başbakan’a ve Cumhurbaşkanı’na sunmaktır. Bu işi yapmak için Yayın Değerlendirme Daire Başkanlığı adıyla yeni bir birim oluşturuldu. TRT için duyarlı davranan RTYK, 1990 yılında uydudan yayın yapan özel kanallar karşısında etkisiz kalmıştır.

TRT’nin tekeli, 8 Temmuz 1993 yılında 3913 sayılı kanun ile değiştirilen Anayasa’nın 133.maddesi ile son bulmuştur. Böylece 133.maddeye göre özel radyo ve televizyonların kurulması yasal hale gelmiştir. Aynı zamanda bu durumda TRT tekrar özerk olmuştur. TRT’nin tarihinde Turgut Özal’ın ayrı bir önemi vardır. Özal, serbest piyasayı savunmakta ve televizyon yayıncılığında da özelleştirmeyi uygulamaya çalışmış ve ilk özel televizyonun kurulmasını sağlamıştır. TRT’nin kanal sayısını altıya çıkarmış, renkli televizyonun yayınlarını arttırmıştır.

Özel televizyonları yaygınlaştırmak için TRT’nin elindeki radyo ve televizyon vericilerini PTT’ye devretmiştir.

TRT, 1984-1989 yıllarında yönetimi ve yayınları değerlendirildiğinde, tarafsızlık ilkesinin işlemediği, hükümete bağlı bir yapı oluşturulduğu görülmektedir.⁷⁴

⁷⁴ Şermin Tekinalp,2011, s.236-240.

2.1.2.2. Özel Televizyonlar Dönemi

Türkiye’de özel televizyonlar dönemi, 1990 yılında başlamıştır. Magic Box adlı bir kuruluş, uydu kanalı ile Almanya’dan yayına geçmiştir. Anayasa’da bir değişiklik yapılmadığı halde, TRT tekeline karşı yaratılmış fiili bir harekettir. Bu durum, TRT tekelinin sonunun geldiğinin işaretidir.

Magic Box bugün Star olarak bilinmektedir. Dönemin siyasi iktidarı Star televizyonunun kurulmasında bir zorluk çıkarmamıştır. Bunu nedeni, Star televizyonunun, 1991 seçimlerinde kendi seçim propagandasını yapacağını düşünmesidir. Hükümet bu nedenle anayasaya rağmen, kanunun gerektirdiği tedbirlerin alınmasına da engel olmuştur. Avrupa’da özel televizyonlar 70’li yıllarda, Türkiye’de ise 90’lı yıllarda başlamıştır. 20 Nisan 1994 yılında yürürlüğe giren, 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun’la özel televizyonlar Anayasal bir kimlik kazanmıştır.⁷⁵

2.2. RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU (RTÜK)

1990’lı yıllarda kitle iletişiminde oluşan hızlı gelişmeler sonucunda Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi’ne uyma gerekliliğinin ortaya çıkması sebebiyle bu sözleşme 7 Eylül 1992 tarihinde Türkiye tarafından imzalanmıştır. Sözleşmeyle, medya alanındaki devlet tekeli 1993 yılında, 1982 Anayasası’nın 133.maddesinde gerçekleştirilen değişiklikle kaldırılmış ve özel yayıncılığın kanuni alt yapısı oluşturulmuştur. Bu değişiklikle beraber yayıncılık sektörüne giriş serbestleşmiş ve özel televizyonların sayısı artmıştır. Ve anayasal değişikliğin ardından yayıncılıkla ilgili düzenlemeler oluşturulmuştur. 13.04.1994 tarihli 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun (Mülga) yürürlüğe girmiştir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu (RTYK)’nun yerine kurulmuştur. Özerk, tarafsız ve kamu tüzel kişiliğine sahip RTÜK, radyo ve televizyon yayınlarını düzenlemek ve denetlemekle görevlidir.

2011 yılına kadar RTÜK kanunda değişiklikler yapılmıştır 4756 ve 5767 sayılı kanunlar Avrupa Birliği’ne uyum sağlamak için düzenlenmiştir. En son 2011’de 6112 sayılı kanun yürürlüğe girmiştir.

⁷⁵ F. Yıldız, 1995, s.16-17.

Resmi Gazete’de 03.03.2011 tarihinde yayınlanan 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun’a göre RTÜK’ün görevleri şunlardır:⁷⁶

“Madde 37:

a) Yayın hizmetleri alanında ifade ve haber alma özgürlüğünün, düşünce çeşitliliğinin, Rekabet Kurumunun görev ve yetkileri saklı kalmak kaydıyla rekabet ortamının ve çoğulculuğun güvence altına alınması, yoğunlaşmanın önlenmesi ve kamu menfaatinin korunması amacıyla gerekli tedbirleri almak,

b) Milli frekans planında karasal radyo ve televizyon yayınları için 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu hükümlerine göre Üst Kurula tahsis edilen frekans bantları çerçevesinde televizyon kanal ve radyo frekans planlamalarını yapmak veya yaptırmak ve uygulamak.

c) Medya hizmet sağlayıcı kuruluşların yayın lisansı talebinde bulunabilmeleri için gerekli idari,mali ve teknik şartları belirlemek ve bu kuruluşlardan şartları sağlayanlara yayın lisansı vermek, denetlemek ve gerektiğinde iptal etmek.

ç) Bilgi teknolojileri ve İletişim Kurumunun görev ve yetkileri saklı kalmak kaydıyla, platform, multipleks, altyapı işletmecileri ile verici tesis ve işletim şirketinin radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinin iletimi faaliyetlerine ilişkin uymaları gereken idari, mali ve teknik şartları belirlemek, bunlara yayın iletim yetkisi vermek ve gerektiğinde iptal etmek.

d) Radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcı kuruluşlardan alınacak yayın lisans ücretleri, karasal ortamdan sunulacak yayın hizmetleri için yıllık televizyon kanal, multipleks kapasitesi ve radyo frekansı kullanım ücretleri ile platform, multipleks, altyapı işletmecileri ve verici tesis ve işletim şirketinden alınacak yayın iletim yetkilendirme ücretini belirlemek.

⁷⁶ 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, madde 37, RG:03.03.2011, 27863.

e) Türkiye Cumhuriyeti topraklarında yerleşik medya hizmet sağlayıcılarının yayın hizmetlerini, bu Kanun hükümlerine ve Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası antlaşmalara uygunluğu açısından izlemek ve denetlemek.

f) Türkiye Cumhuriyeti topraklarında yerleşik olmayan, ancak Türkiye Cumhuriyeti yargı yetkisi altında bulunan medya hizmet sağlayıcılarının yayın hizmetlerinin bu Kanun hükümlerine ve Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslar arası antlaşmalara uygunluğunu gözetmek, gerekli hallerde diğer devletlerin yetkili kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği yapmak.

g) Yayın hizmetlerinin izlenmesi ve denetlenmesi için gerekli izleme ve kayıt sistemlerini, gerekli hallerde yayıncı kuruluş stüdyolarına da cihaz yerleştirerek kurmak.

ğ) Medya hizmet sağlayıcılarının yayın hizmetlerinde yer verecekleri koruyucu sembol sistemi ile ilgili usul ve esasları belirlemek.

h) Medya hizmet sağlayıcılarının sunduğu yayın hizmetlerinde ve platform, multipleks, altyapı işletmecileri ile verici tesis ve işletim şirketinin sunduğu hizmetlerde bu Kanuna ve ilgili diğer mevzuata aykırılık tespit edilmesi veya yayın lisansı şartlarına uyulmaması halinde gerekli müeyyideleri uygulamak.

ı) Yayın hizmetlerine ilişkin kamuoyu araştırmaları yapmak veya yaptırmak ve bu araştırmaların sonuçlarını ilgili taraflar ve kamuoyuyla paylaşmak.

i) Yayın hizmetlerinin izlenme ve dinlenme oranı ölçümlerinin yapılmasına ve denetlenmesine ilişkin usul ve esaslar ile bu usul ve esaslara uymayan şirket ve kuruluşlara uygulanacak müeyyideleri belirlemek.

j) 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu ve ilgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla ve bireysel amaçlı iletişim yöntemleri hariç, teknolojik gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni yayın iletim yöntemleri de dahil olmak üzere yayın hizmetleri ile ilgili düzenlemeler yapmak ve deneme yayını izni vermek.

k) Yayın hizmetleri ile ilgili gelişmeleri takip etmek, sektöre ilişkin genel stratejileri, ortak denetim, özdenetim ve ortak düzenleme mekanizmalarını belirlemek; yayın hizmetlerinin ülkemizde gelişmesini sağlayacak çalışma ve teşviklerde bulunmak; medya

hizmet sağlayıcılarının çalışanlarına yönelik eğitim ve sertifika programları düzenlemek ve sertifika vermek.

l) Yayın hizmetleri alanında hazırlanan mevzuat taslakları hakkında görüş bildirmek.

m) Görev alanına giren konularla ilgili ikincil düzenlemeleri yapmak.

n) Dışişleri Bakanlığının ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun görev ve yetkileri saklı kalmak kaydıyla, yayın hizmetleri ile ilgili uluslararası hukuk tüzel kişiliğine sahip kuruluşlar nezdinde ülkemizi temsil etmek; medya hizmet sağlayıcılarının üye olmadığı uluslararası hukuk tüzel kişiliğine sahip olmayan uluslararası kuruluşlarda temsil görevini yerine getirmek ve bu bent gereğince düzenlenen ve uluslar arası antlaşma niteliği bulunmayan belgeleri ilgili bakanlık ve kurumların görüşlerini de alarak usulüne göre imzalamak.

o) Üst Kurulun stratejik planını hazırlamak, performans ölçütlerini, amaç ve hedeflerini, hizmet kalite standartlarını belirlemek, insan kaynakları ve çalışma politikalarını oluşturmak.

ö) Özürlülerin ve yaşlıların yayın hizmetlerine ve yeni teknolojilere erişimini kolaylaştırmak amacıyla gerekli tedbirlerin alınmasını teşvik etmek.

p) Taşınmaz alımı, satımı, kiralanması ve tahsisi konularını karara bağlamak.

r) Medya okuryazarlığının toplumun tüm kesimlerini içerecek şekilde yaygınlaştırılması amacıyla, başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere diğer kamu kurumları ile işbirliği yapmak.

s) Medya hizmet sağlayıcılardan görevleri kapsamında her türlü bilgi, belge ve kayıtları almak, medya hizmet sağlayıcıları yerinde denetlemek ve lisans şartlarına uymayan cihazları mühürleyerek kapatmak.

ş) Gerekli hallerde geçici veya belli bir ihtisas gerektiren nitelikteki işler için hizmet satın almak.

t) *Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü ve Yönetim Kurulu üyeliği için adayları belirlemek.*

u) *Kurul üyeleri ile Kurum personelinin uyacakları mesleki ve etik ilkeleri belirlemek.*

ü) *Üst Kurulun ana stratejisi ile amaç ve hedeflerine uygun olarak hazırlanan bütçesini görüşmek ve karara bağlamak.*

v) *Seferberlik ve savaş ilanı hallerinde görev ve yükümlülükleri yerine getirmek için ihtiyaç duyulan hususları, Milli Savunma Bakanlığı ile koordineli olarak çıkarılacak bir yönetmelikle belirleyerek yayıncı kuruluşlara bildirmek ve bunları denetlemek.*

y) *Mevzuatla verilen diğer görevleri yapmak.”*

2.2.1. Yasal Planda Düzenlemeler

3984 sayılı Kanun ileriki yıllarda Avrupa Birliği'ne uyum çerçevesinde değişikliğe uğramıştır. 15.05.2002 tarihinde kabul edilen 4756 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun ve 26.06.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5767 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun 3984 sayılı RTYHK üzerinde değişiklik yapılarak oluşturulmuş kanunlardır.

3984 sayılı Kanun'da yapılmış olan değişikliklerle 7 Haziran 2001'de Genel Meclis'ten geçen kanun önerisi, 28 Haziran 2001'de Cumhurbaşkanı tarafından veto edilmiştir. Bu vetonun gerekçesi olarak yeni kanunun özel televizyonların tekelleşmesine yol açacağı düşüncesi idi. Bu kanun değişikliğe uğratılmadan komisyondan geçmiş ve onaylanmıştır. Cumhurbaşkanı'nın ikinci veto hakkı olmadığı için 4756 sayılı tasarı kanunlaşmıştır.

3984 sayılı Kanun'un medya sahipleri tarafından en fazla eleştirilen yönü, radyo televizyon kuruluşlarının lisans alabilmeleri için gereken hisse oranları ile borsa işlemlerine ve kamu ihalelerine katılma yasağıdır. Yeni kanunda önceden televizyon sahiplerinin %20'den fazla hisse sahibi olmalarını engelleyen ama normalde uyulmayan hüküm kaldırılmaktadır. Kişilere istedikleri kadar televizyon kanalına sahip olma imkanı

verilmektedir. Radyo ve televizyon kuruluşlarına kamu ihalelerine girebilme, menkul kıymetler borsasında işlem yapma imkanı tanınmaktadır.⁷⁷

Türkiye’de 24 Ocak 1980’de alınan ekonomik tedbirlerle özelleştirilen kamu kuruluşları medya sahiplerinin eline geçmiştir. Petrol Ofisi (POAŞ) ile elektrik dağıtım şebekelerinin özel sektöre devri, kamuoyunda çok yankı uyandırmıştır. Yeni kanun, radyo ve televizyonlara uygulanan cezalarda da değişiklikler yapılmıştır.

26 Haziran 2008 yılında yürürlüğe giren 5767 sayılı kanuna göre TRT, için farklı dil ve lehçelerde yayın yapabilir maddesi kabul edilmiştir. Bu kanunla yapılan düzenlemelerle TRT tamamen siyasal iktidarın kontrolünde çalışan bir kuruma dönüşmüştür. TRT, iktidar partisine uygun kadrolaşmadan ve o partinin siyasi propaganda organ olmaktan kurtulamamıştır.⁷⁸

2.2.2. RTÜK’ün Kuruluşu

Türkiye’de radyo ve televizyon yayıncılığını düzenleme ve denetleme görevini ilk defa üstlenecek bir yapı 1983 yılında oluşturulmuştur. 2954 sayılı kanunla ,TRT *radyo ve televizyon yayımları için milli siyasete uygun ilkeler tespit etmek, bu konuda belirtilen görev ve esasların uygulanmasının gözetim, denetim ve değerlendirilmesini yapmak maksadıyla Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu kurulmuştur.*”⁷⁹

1982 Anayasası ile anayasanın radyo ve televizyon yayıncılığıyla alakalı hükümlerinde değişiklikler olmuştur. Radyo ve televizyon yayınlarındaki devlet tekeli devam ettiren yeni düzenlemeye göre Anayasa’nın 133.maddesi şöyleydi:

“Madde 133-*Radyo ve televizyon istasyonları ancak Devlet eli ile kurulur ve idareleri bir kamu tüzel kişiliği halinde düzenlenir. Kanun, Türk Devletinin varlık ve bağımsızlığını, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünü, toplumun huzurunu, genel ahlakı ve Anayasa’nın 2.maddesinde belirtilen Cumhuriyetin temel niteliklerini koruyacak tarzda yayın yapmasını düzenler ve Kurumun yönetim ve denetiminde, yönetim organlarının oluşturulmasında ve her türlü radyo ve televizyon yayınlarında tarafsızlık ilkesini gösterir.*”⁸⁰

⁷⁷ Ş. Tekinalp, 2011, s.249-250.

⁷⁸ Ş. Tekinalp, 2011, s. 252-253.

⁷⁹ Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu, RG:14.11.1983, 18221.

⁸⁰ 1982 Anayasası, 133.madde.<http://www.anayasa.gen.tr/1982ay.htm>.(Erişim:08.09.2014).

1982 Anayasası'nın 133.maddesi değiştirilerek şöyle olmuştur:

“Madde133-(Değişik: 08/07/1993-3913/1.md.) *Radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemek amacıyla kurulan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu 9 üyeden oluşur. Üyeler siyasi parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının iki katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasi parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nca seçilir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun kuruluşu, görev ve yetkileri, üyelerinin nitelikleri, seçim usulleri ve görev süreleri kanunla düzenlenir*

Devletçe kamu tüzel kişiliği olarak kurulan tek radyo ve televizyon kurumu ile kamu tüzel kişilerinden yardım gören haber ajanslarının özerkliği ve yayınlarının tarafsızlığı esastır.”

1990'lı yılların başından beri teknolojik olanakların da artmasıyla bir takım girişimcilerin yurt dışından Türkiye'ye yayım yapması radyo-televizyon yayıncılığı alanındaki devlet tekeli kaldırılmıştır. Bu özel televizyonlar dört yıl Anayasa'ya aykırı yayın yapmışlardır. Hukuki bir boşluk olduğu için bir içerik denetimiyle de karşılaşmamışlardır. Çocukların seyretmemesi gereken görüntüleri içeren yayınlar onların izleyebilecekleri saatlerde yayınlanmış süresi belli olmayan reklamlar gösterilmiştir. Bu yayınlarla kişilik hakları ihlal edilenler haklarını savunamamışlardır.⁸¹

RTYK, devlet tekelindedir. Devlet tekelinde bir yayıncılık düşünülerek kurulmuştur ve yetkileri sınırlıdır. Özel yayıncılığın yaptıklarına karşı kayıtsız kalmıştır. Yayıncılık alanının düzenlenmesi gerekmektedir. 1994 yılında yürürlüğe giren 3984 sayılı Kanun'da şöyle denilmektedir:

“Radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek amacıyla özerk ve tarafsız bir kamu tüzel kişiliği niteliğinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulu kurulmuştur.”⁸²

3984 sayılı Kanun'un 36.maddesiyle, 1983 yılından beri yürürlükte olan Radyo Televizyon Yüksek Kurulu'nun görevi sona ermiş ve bazı yetkileri RTÜK'e aktarılmıştır.

⁸¹ Hüseyin Avsallı, “Radyo ve Televizyon Üst Kurulu”, İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1997, s.26-28.

⁸² 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, RG:20/4/1994, 21911.

1994-2011 tarihleri arasında, görsel-işitsel medya alanı yapılan değişikliklerle beraber 3984 sayılı Kanun ile düzenlenmiştir. Görsel-İşitsel medya alanındaki gelişmeler ve Avrupa Birliği'ne uyum için 15.02.2011'de 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun hazırlanmış ve TBMM'de kabul edilerek 03.03.2011'de yürürlüğe girmiştir. 6112 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girmesiyle beraber 3984 sayılı Yasa da yürürlükten kalkmıştır. 6112 sayılı Yasa, Radyo televizyon yayıncılığını tekrar düzenlemekte ve RTÜK'ün yapısında değişiklikler öngörmektedir.

6112 sayılı Kanun ile üyelerin seçimi için bir değişikliğe gidilmemiştir. Kanun'un 35.maddesi şöyledir:

Radyo Televizyon Üst Kurulu, “*en az dört yıllık yüksek öğrenim görmüş, meslekleriyle ilgili konularda kamu veya özel kuruluşlarda en az on yıl görev yapmış, mesleki açıdan yeterli bilgiye, deneyime ve devlet memuru olma niteliğine sahip, otuz yaşını doldurmuş kişiler arasından Türkiye Büyük Millet Meclisince seçilen dokuz üyeden oluşur. Seçim için, siyasi parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı aday gösterilir ve Üst Kurul üyeleri bu adaylar arasından her siyasi parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'na seçilir. Ancak, siyasi parti gruplarında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapılacak seçimlerde kime oy kullanılacağına dair görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.*” (Md.35.)

2.2.3. RTÜK'ün Denetleme Yetkisi

Denetleme kavramı, Türk Dil Kurumu (TDK)'nin sözlüğünde “Bir işin doğru ve usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığını incelemek” olarak açıklanmıştır.⁸³

RTÜK, radyo televizyon yayınlarını düzenlemek ve denetlemekle görevli bir kuruldur. RTÜK'ün denetleme görevi, içerik denetimi ve teknik denetim olmak üzere iki grupta toplanabilir.

RTÜK'ün içerik denetimi ile ilgili görevlerini uygulamaya geçirmek “*Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Teşkilatı ile Hizmet Birimlerinin Görev, Yetki ve Sorumluluklarına*

⁸³ Türk Dil Kurumu, “*Türkçe Sözlük*”, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1998, s.553.

Dair Yönetmelik'in 5.maddesinde belirtildiği üzere İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığına verilmiştir."⁸⁴

RTÜK'ün içerik denetimi ile ilgili görevleri 6112 sayılı Kanun'a göre şöyledir.⁸⁵

- 1) *"Medya hizmet sağlayıcılarının seçim dönemlerindeki yayınlarını Yüksek Seçim Kurulu'nun kararları doğrultusunda izlemek, denetlemek ve değerlendirmek,"(m.30/2)*
- 2) *"Türkiye Cumhuriyeti topraklarında yerleşik medya hizmet sağlayıcılarının yayın hizmetlerini, bu kanun hükümlerine ve Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslar arası anlaşmalara uygunluğu açısından izlemek ve denetlemek."(m.37/e)*
- 3) *"Türkiye Cumhuriyeti topraklarında yerleşik olmayan ancak Türkiye Cumhuriyeti yargı yetkisi altında bulunan medya hizmet sağlayıcılarının yayın hizmetlerinin bu kanun hükümlerine ve Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslar arası anlaşmalara uygunluğunu gözetmek, gerekli hallerde diğer devletlerin yetkili kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği yapmak."(m.37/f)*

İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı, denetleme görevini Üst Kurul uzmanları aracılığıyla yerine getirmektedir.

Yayıncı kuruluşlar, 6112 sayılı Kanun'un 25.maddesine göre yayınladıkları her yayının bandını bir yıl muhafaza etme zorunluluğundadırlar. RTÜK, Sayısal Kayıt Arşiv Analiz Sistemi aracılığıyla yayınları kayıt altına almaktadır. Kayıtları izleyen uzmanlar, yayınların 6112 sayılı Kanun'a ve taraf olunan uluslar arası sözleşmelere uygunluğunu denetler. Hazırlanan raporlar, İzleme Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'na sunulur. Daire başkanının onayından geçen raporlar, Üst Kurul'a gönderilir.

2.2.4. **3984 sayılı Kanun ve Yaptırım**

3984 sayılı yasanın 33.maddesi, RTÜK'ün yaptırım görevini ve yaptırım şeklini düzenlemektedir. Yasa'da adım adım bir yaptırım usulünün uygulandığı görülmektedir. RTÜK'ün öngördüğü sorumlulukları yerine getirmeyen, izin koşullarını ihlal eden, yayın ilkelerine aykırı yayın yapan yayıncıların 33.maddeye göre uyarılması öngörülmektedir.

⁸⁴ Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Teşkilat ile Hizmet Birimlerinin Görev, Yetki ve Sorumluluklarına Dair Yönetmelik RG:21.09.2011.

⁸⁵ Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, RG:03.03.2011.

Uyarılmayla beraber açık bir şekilde özür dilenmesi istenmektedir. Bu cezalara uyulmaması ya da ihlalin tekrarı durumunda, ihlalin gerçekleştiği program yayını 1’le 12 arası bir sayıda durdurulur. Bu yayın durdurma süresince programın yapımcısı ve sunucusu başka bir program yapamaz.

Yayın durdurulduğu zaman, o yayının yerine reklamsız olarak başka programlar yayınlanır. Bu programlar Üst Kurul’ca hazırlatılır. Konularıyla eğitim, trafik, kültür, kadın ve çocuk hakları, gençlerin fiziksel ve ahlaki gelişimi, uyuşturucu, alkol ve sigara gibi zararlı alışkanlıklarla mücadele ve Türk Dilinin güzel kullanımınıdır. Uyarıya ve durdurmaya rağmen ihlalin devamı ya da tekrarı halinde para cezası uygulanır. Kanun’da para cezaları ulusal ve yerel seviyede yayın yapan radyo ve televizyon kuruluşları için ayrı ayrı düzenlenmiştir.

İhlal, eğer ihlal tarihinden başlayarak takip eden bir yıl içinde tekrar ediyorsa para cezası iki katına çıkar. Üçüncü kez tekrarlırsa, izin uygulaması bir yıla kadar durdurulur. İzinin, ne kadar zaman durdurulacağına RTÜK karar verir.⁸⁶

3984 sayılı Yasa’nın 33.maddesi bazı ilkelerin ihlali durumunda daha katı yaptırımlar öngörmüştür. Radyo, televizyon ve yayınları için oluşturulan yayın ilkelerinden dördüncü maddenin ikinci fıkrasının (a), (b) ve (s) bentlerine aykırı yayın yapılması durumunda, uyarı yapılmadan yayın kuruluşunun yayını bir ay durdurulur. Eğer ihlal tekrar edilirse yayın süresiz olarak durdurulur.

Bahsedilen bentler şunlardır:

“a) Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılaplarına aykırı yayın yapılmaması,(m.4/a).

b) Toplumun şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkan verilmemesi,(m.4/b)

⁸⁶ Fatih Yalçın, “RTÜK Kararları Çerçevesinde Televizyon Yayınlarında Şiddet”, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Uzmanlık Tezi, Ankara, Ocak2012,s.66.<http://www.rtuk.org.tr>. (Erişim:06.07.2014).

s) *Program hizmetlerinin bütün unsurlarının insan onuruna ve temel insan haklarına saygılı olması,(m.4/s).”*

33.maddenin 7.paragrafına göre uyarı cezası dışındaki hallerde yayıncı kuruluşun savunması alınacaktır. 3984 sayılı Yasa'nın 28.maddesinde yayıncı kuruluşların düzeltme ve cevap hakkıyla ilgili sorumluluklarını yerine getirmemeleri halinde uygulanacak idari yaptırımlara göre, düzeltme ve cevap metnini yayınlamayan kuruluşa üç aya kadar gelir getirici yayın yapma yasağı verilebilir. Suçun tekrarı halinde yayın izni iptal edilir. Yasa'nın 13.maddesi frekans ve kira bedeli, reklam gelir payları gibi yükümlülüklerin yerine getirilmediği hallerde yayın kuruluşunun uyarılacağını, uyarı yapıldığı halde iki ay içinde ödeme yapılmadığı takdirde yayın iznine son verilecektir.

2.2.5. **6112 Sayılı Kanun ve Yaptırım**

6112 sayılı Kanun'da RTÜK'ün yaptırımla ilgili yetkileri, 32.maddeyle düzenlenmiştir. 6112 sayılı Kanun'un 32.maddesinin birinci fıkrasına göre, 8.maddenin birinci fıkrasının (a), (b), (d), (g), (n), (s) ve (ş) bentlerindeki yayın hizmeti ilkelerine aykırı yayın yapan medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara para cezası verilebilecektir. Yine bu fıkra göre, ihlale konu programın yayını beş keze kadar durdurulabilir ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinde ihlal yapılan programın katalogtan çıkarılmasına karar verilebilir. Ayrıca ihlalin içeriği göz önünde bulundurularak idari para cezası ve idari tedbire karar verilebilir.

Kanun'un 32.maddesinin 2.fıkrasında sayılan diğer bentler ile bu Kanun'un diğer maddelerinde belirlenen ilke ve yasaklara aykırı yayın yapan medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar uyarılır. Bu ihlalin tekrarı halinde medya hizmet sağlayıcıya ihlalin ağırlığı, yayının ortamı ve alanı göz önünde bulundurularak, ihlalin tespit edildiği aydan bir önceki aydaki brüt ticari iletişim gelirinin yüzde birinden üçüne kadar idari para cezası verilir.

Kanun'un birinci ve ikinci fıkralarındaki hükümler diğer hükümlerle kıyaslandığında Üst Kurul'un takdir yetkisi daha fazladır. Ve ihlalin ağırlığı ile orantılı ceza uygulanmasına geçilmiştir. 3984 sayılı Kanun'da para cezaları, ulusal, yerel ve bölgesel kanallar için farklı farklı düzenlenmiştir. 6112 sayılı Kanun'da ise para cezaları yayıncı kuruluşların ticari gelirleri göz önüne alınmıştır.

Kanun'un 32.maddesinin 4.fikrasında, idari tedbir olarak belirtilen program durdurma cezası şu şekilde anlatılmıştır:

“İdari tedbir uygulanması sonucu yayını durdurulan programların yerine, aynı yayın kuşağında ve ticari iletişim yayını içermeksizin, Üst Kurulca temin edilen eğitim, kültür, trafik, kadın ve çocuk hakları, gençlerin fiziksel ve ahlaki gelişimi, uyuşturucu ve zararlı alışkanlıklarla mücadele, Türk dilinin güzel kullanımı, çevre eğitimi, özürlü sorunları, sağlık ve benzeri kamuya yararlı konularda programlar yayınlanır. Yükümlülük veya yasağa aykırılık dolayısıyla idari tedbir olarak programın yayınının durdurulması kararının verilmesi halinde, yaptırım uygulanmasına sebebiyet veren fiilin işlenmesinden dolayı sorumluluğu olan programın yapımcısı veya varsa sunucusu, yayının durdurulduğu süre zarfında, aynı veya farklı medya hizmet sağlayıcı kuruluşta hiçbir ad altında başka bir program yapamaz veya sunamaz.”(m.32/4).

Kanun'un 32 maddesinin 5.fikrasına göre, 8.maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerindeki ilkeleri bir yıl içinde tekrarlayarak ihlal eden yayıncı kuruluşların yayınının on gün kadar durdurulmasına, ikinci tekrarı halinde ise yayın lisansının iptaline karar verilir.

Kanun'un 18.maddesinde cevap ve düzeltme hakkının nasıl kullanılacağı düzenlenmiş ve cevap düzeltme hakkı Kanun'un 8.maddesinin birinci fıkrasının (o) bendinde yayın hizmet ilkelerinden biri olmuştur. Böylece, 32.maddenin ikinci fıkrasında yayıncı kuruluşlara yaptırım uygulanabilecektir.⁸⁷

2.3. 6112 SAYILI KANUNUN HAZIRLANMASI

3984 sayılı Kanun, RTÜK Kanunu olarak bilinmektedir. Radyo-Televizyon yayıncılığının gelişimi açısından önemli bir basamaktır. Önemli bir hukuksal boşluğu gidermiştir. Fakat zamanla yetersiz kalmıştır. Bunun nedenleri, iletişim teknolojisindeki yeniliklere ayak uyduramaması, yayıncıların daha özgür yayın yapma talepleri, izleyicilerin yayınlara yönelik şikayet ve beklentileridir. Avrupa Birliği mevzuatına uyum sağlamak, yayıncıların ve halkın beklentilerine cevap vermek, şikayetlerine çözüm

⁸⁷ F. Yalçın, 2012,s.69.

bulmak, 3984 sayılı Yasa'da yapılan değişikliklerin temel gerekçelerini oluşturur. Yasal düzenlemelerin sonuçsuz kalması yeni bir yasa hazırlanmasını zorunlu hale getirmiştir.

Türkiye'nin de içinde bulunduğu uluslararası mevzuatta radyo televizyon yayıncılığının tekrardan düzenlenmesini zorunlu hale getirmiştir. Çünkü Türkiye'nin mensubu bulunduğu Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi'nin 03.10.1989 tarihli Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi, üye devletlerin görsel işitsel medya hizmetlerini Avrupa Birliği kriterlerine göre yasal bir çerçeveye yerleştirmesini gerektirmektedir. Türkiye bu doğrultuda 1992'de Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'ni imzalamış ve sonrasında Avrupa Birliği mevzuatına uyumu gerçekleştirmek için 3984 sayılı Yasa'yı kanunlaştırmıştır.

3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun değiştirilerek 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun olarak 03.03.2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

2.4. YENİ DÜZENLEMELER

2.4.1. Terminoloji

6112 sayılı Kanun'da Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesindeki terimlerle aynı terimler kullanılmıştır. Bunlardan bazıları: medya hizmet sağlayıcıları, isteğe bağlı yayın hizmeti, multipleks, program destekleme, tele-alışveriş, logo, çağrı işareti, editoryal sorumluluk, ürn yerleştirme, koruyucu sembol sistemi, izleyici temsilciliği.

2.4.2. Kamu Yararı

6112 sayılı Kanun'un 8.maddesindeki yayın ilkelerine göre kamu yararı öne çıkmaktadır. Kamu yararının anlamı şöyledir:

“Kamu yararı, devletin gereksinimlerine cevap veren ve bu ihtiyaçları karşılayan, devlete yarar sağlayan değerler bütünüdür. Daha geniş anlamıyla, ulusun, toplumun gereksinimlerini karşılayan, toplumun bütün çıkarlarını gerçekleştirmek amacıyla girilen çalışmalardır.”⁸⁸

⁸⁸ “Kamu Yararı”, <http://www.nedirnedemek.com/kamu-yarari-nedir-kamu-yarari-n-demek> (02.11.2014).

Radyo ve televizyonların zararlı etkilerinden çocukları ve gençleri korumak için 6112 sayılı Kanun'da yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerde Avrupa Birliği Görsel İşitsel Medya Hizmeti Yönergesi'ne uygun tedbirler alınmıştır. Çocukların ve gençlerin, zihinsel, ahlaki ve fiziki gelişmelerini etkileyecek programların, çocukların ve gençlerin izleyebilecekleri zaman diliminde ve koruyucu sembol kullanmadan yayınlanamayacağı kararına varılmıştır.

Yayınlar, tütün, alkol ve uyuşturucu gibi alışkanlık yapabilen maddelerin kullanımını ve kumar oynamayı özendirici içerikte olmamalıdır. Burada kamu yararı esas alınmaktadır. 3984 sayılı Kanun'da kumar konusuna değinilmediği görülmektedir.

Yayınlara, çevrenin ve hayvanların korunmasına engel olabilecek davranışları teşvik etmeme konusu 6112 sayılı Kanun'da yayın ilkesi olarak kabul edilmiştir. Yayınların, suçlarla ilgili ilkesi, çocukların ve gençlerin korunması açısından önemlidir. Ayrıca, batıl inançlar yoluyla izleyicilerin duygularıyla oynanmaması gerektiği, 6112 sayılı Kanun'da düzenlenmiştir.

6112 sayılı Yasa'nın kadınların, yayınların zararlı içeriklerinden korunması hakkında düzenlediği yayın ilkelerini Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi'ne uygun olarak genişletmiş olduğu görülmüştür. Yasa'ya göre yayınların, kadınların istismarına yol açan şiddet ve baskıya uğramalarına teşvik eden, cinsiyet eşitliğine ters düşen programlar içermemesi gerektiği karara bağlanmıştır.

2.4.3. **Düzeltilme Cevap Hakkı**

T.C. Anayasası, 32.maddesi "Düzeltilme ve Cevap Hakkı"nı şöyle tanımlar:

"Düzeltilme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.

*"Düzeltilme ve cevap yayınlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hakim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verilir."*⁸⁹

⁸⁹ "Düzeltilme ve Cevap Hakkı", <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar//k5187.html>(Erişim:02.11.2014)

6112 sayılı Yasa, düzeltme ve cevap hakkını Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'ne uygun olarak düzenlemiştir.

3984 sayılı Kanun'da cevap ve düzeltme hakkı mahkemeler yoluyla kullanılabilirken yeni Kanun'da bu yola daha sonra başvurulmaktadır. İlgili maddenin birinci fıkrası şöyledir:

“Gerçek ve tüzel kişiler, kendileri hakkında şeref ve haysiyetlerini ihlal edici veya gerçeğe aykırı yayın yapılması halinde, yayın tarihinden itibaren altmış gün içinde, üçüncü kişilerin hukukun korunan menfaatlerine aykırı olmamak ve suç unsuru içermemek kaydıyla, düzeltme ve cevap yazısını ilgili medya hizmet sağlayıcıya gönderir. Medya hizmet sağlayıcılar, hiçbir düzeltme ve ekleme yapmaksızın, yazıyı aldığı tarihten en geç yedi gün içinde, cevap ve düzeltmeye konu yayının yapıldığı saatte ve programda, izleyiciler tarafından kolaylıkla takip edilebilecek ve açıkça anlaşılabilir biçimde düzeltme ve cevabı yayınlar. Düzeltme ve cevap hakkı doğuran programın yayından kaldırıldığı veya yayınına ara verildiği durumlarda, düzeltme ve cevap hakkı, yedi günlük süre içinde anılan programın yayın saatinde kullanırlar. Düzeltme ve cevapta, buna neden olan yayın belirtilir.”(m.18/1).

2.4.4. Seçim Döneminde Siyasi Reklam

Yayıncı kuruluşlarda siyasi reklam yayını yapılmasına 6112 sayılı Kanun'da izin verilmiştir.

“Medya hizmet sağlayıcılar, Yüksek Seçim Kurulu tarafından ilan edilen seçim döneminde, yayın yasaklarının başlayacağı saate kadar siyasi parti ve aday reklamları yayınlayabilir.”(m.31/1).

Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, seçimlerin yönetim ve denetimini sürdüren, Yargıtay ve Danıştay'ın kendi bünyelerinden çıkardıkları 7 asil üyeden meydana gelen seçimlerin yargı denetimini de sağlayan üst yargı merciidir.⁹⁰

Seçim, toplumu oluşturan bireylerin liderlerini seçmek için veya yönetilebilmek için seçim yapmasıdır. Bireyler, genel seçimlerle ülkelerini kimin yöneteceğine karar

⁹⁰“Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu”, http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3BCrkiye_Curr (Erişim: 03.11.2014).

verirler. Seçimlerde oy hakkı birdir. En çok oyu alan seçimleri kazanır. Bir çok ülkede mecliste en çok üye sayısına sahip olan parti, hükümeti oluşturma hakkına sahiptir. Ve bu parti lideri hükümetin başkanı olur.⁹¹

Siyasi reklam, seçim dönemlerinin vazgeçilmez unsurlarından biridir. Aday veya parti tarafından medyadan yer ve zaman satın alınarak yapılır. Burada amaç seçmenlerin tutum ve davranışlarını lehlerine çevirmek olan aday veya partinin mesaj hazırlaması ve yayınlaması için siyasi kampanya yapmasıdır.⁹²

2.4.5. **Yayın İçeriğinde Düzenlemeler**

6112 sayılı Kanun'da yayın türü tematik olan yayıncı kuruluş günlük yayın süresinin en az yüzde yetmişini tematik yayına ayırmakla sorumlu iken 3984 sayılı Kanun'da yayın türü tematik olan kuruluş sadece tematik olarak yayın yapabilmekteydi.

Genel veya tematik yayın yapan yayıncılar, Üst Kurul'a yazılı olarak başvurdukları durumda yayın türlerini değiştirebilecektir.⁹³

Çizgi filmlerin en az %20' sinin, diğer çocuk programlarının ise en az %40'ının Türkçe üretilmiş olması ve Türk kültürünü yansıtmaları zorunludur.⁹⁴

Yayın lisansına sahip televizyon yayıncıları, Avrupa eserlerini yayınlamaya zorunludur. Bu Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi'nin 48 ve 50.maddeleri ile Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'nin 10.maddesi gereğidir. Televizyon Kuruluşları:

*“Haberler, spor olayları, yarışmalar, reklamlar, tele-alışveriş ve bağlantılı veri yayınları için ayrılan süre dışında kalan yayın süresinin en az yüzde ellisini Avrupa eserlerine”, ayırmak zorundadırlar.*⁹⁵

Haberler, spor olayları, yarışmalar, reklamlar, tele-alışveriş ve bağlantılı veri yayınları için ayrılan süre dışında kalan yayın süresinin veya program bütçesinin

⁹¹ “Seçim Nedir?”,<https://www.nkfu.com/secim-nedir-kisaca-bilgi/>(Erişim:03.11.2014).

⁹²Siyasal Pazarlama Nedir?,<http://.siyasalreklam.blogcu.com/siyasal-pazarlama-nedir/4970339> (Erişim: 21.04.2015).

⁹³ Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun,m.14/2, RG:03.03.2011,27863.

⁹⁴ 6112 sayılı Kanun (m.14/3).

⁹⁵ 6112 sayılı Kanun(m.15/1-a).

%10'unun bağımsız yapımcıların ürettiği Avrupa eserlerine ayrılması da zorunludur.⁹⁶ İsteğe bağlı yayın yapan kuruluşlar da Avrupa eserlerini yapmak ve yayınlamak konusunda Üst Kurul'ca teşvik edileceklerdir.⁹⁷

Sayılan bu hükümler, Türkiye Avrupa Birliğine üye olduğunda yürürlüğe girecektir.

2.4.6. **Düzenleme Alanının Genişletilmesi**

6112 sayılı Kanun, radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetleriyle ilgili konuları kapsayacak şekildedir. 3984 sayılı Kanun'da sadece radyo ve televizyon alanı düzenlenmekteydi. 3984 sayılı Kanun'da radyo ve televizyon yayıncılığı ifadesi yetersiz kalmıştır. 6112 sayılı Kanun'da, radyo ve televizyon yayıncılığıyla beraber isteğe bağlı yayıncılık da dahil her çeşit yayıncılığı kapsamak üzere “medya hizmet sağlayıcılar” tanımını getirilmiştir.⁹⁸

Kanun'un 3.maddesi medya hizmet sağlayıcıyı şöyle tarif eder: “*Radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmeti içeriğinin seçiminde editoryal sorumluluğu bulunan ve bu hizmetin düzenlenme ve yayınlanma biçimine karar veren tüzel kişi*”

2.4.7. **İfade ve Haber Alma Özgürlüğünün Genişletilmesi**

Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi 12.maddesi'nde kendisine üye olan devletlerin basın özgürlüğü ve medyadaki ifade özgürlüğü alanında bir engellerinin bulunmamasını öngörmektedir.

İfade veya konuşma özgürlüğü, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde ilan edilmiş olan ve birçok ülke tarafından ilan edilen bir haktır.⁹⁹

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi tercümesinin 19.maddesi şöyle demektedir:

“Her ferdin fikir ve fikirlerini açıklamak hürriyetine hakkı vardır. Bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzubahis olmaksızın malumat ve fikirleri her vasıta ile aramak, elde etmek veya yaymak kakını içerir.”

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, şöyle der:

⁹⁶ 6112 sayılı Kanun,(m.15/1-b).

⁹⁷ 6112 sayılı Kanun,(m.15/2).

⁹⁸ 6112 sayılı Kanun,(m.1-2.).

⁹⁹“İfade Özgürlüğü”, http://tr.m.wikipedia.org/wiki/ifade_özürlüğü/%C3%B6zgü/C3%BC (Erişim:04.11.2014).

“Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir.”¹⁰⁰

Haber alma özgürlüğü, yayın kuruluşlarının kısıtlamaya ve yaptırıma uğramaksızın, tüm ülkede olan biteni tarafsız bir bakış açısıyla sunabilmesi ve kişilerin de bunu isteyebilmesini ifade eder. Bu özgürlük anayasa ile güvence altına alınmıştır.¹⁰¹

3984 sayılı Kanun’da ifade ve haber alma özgürlüğüyle ilgili bir açıklama bulunmazken 6112 sayılı Kanunun birinci maddesinde ifade ve haber alma özgürlüğünün sağlanması yasal olarak garanti altına alınmıştır. 6.maddenin birinci fıkrasına göre yayınların içeriğine ve yayınlanmasına müdahale edilemez ve içeriği önceden denetlenemez. Kanunun 7.maddesinde, terör, savaş, doğal afet gibi durumlarda bile ifade ve haber alma özgürlüğünün esas alındığı ve yayınların önceden denetlenemeyeceği ve yargı kararları olmadan durdurulamayacağı belirtilmiştir.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’na haber alma ve ifade özgürlüğünü sağlama görevi 6112 sayılı kanunun 37/1-a maddesiyle karara bağlanmıştır.

2.4.8. Ticari İletişim

6112 sayılı Kanunda, program destekleme, ürün yerleştirme, radyo ve televizyonların reklam ve tele-alışveriş ile ilgili maddeleri Yayın Hizmetlerinde Ticari İletişim başlığı adı altında belirlenmiştir.

Program destekleme, *“yayın hizmetinin sağlanmasıyla veya görsel-işitsel eserlerin üretimiyle bağlantılı olmayan gerçek veya tüzel kişilerin adını, markasını, logosunu, imajını, faaliyetlerini veya ürünlerini tanıtmak amacıyla programlara yönelik yaptığı her türlü katkıyı, ifade eder.”¹⁰²*

Ürün Yerleştirme¹⁰³, *bir ürün, hizmet veya ticari markanın, ücret veya benzeri bir karşılıkla program içine dahil edilerek veya bunlara atıf yapılarak, program içinde gösterildiği her ticari iletişimi ifade eder.”*

¹⁰⁰“İfade Özgürlüğü”,<http://www.uludagsozluk.com/k/ifadeozgurlugü/%C%B6zg%C3%BCrl> (Erişim:04.11.2014).

¹⁰¹“Haber Alma Özgürlüğü”,<http://m.inplaid.com/k/haber-alma-ozgurluğu-nedir-güvencesi-var-midir/42974> (Erişim:04.11.2014).

¹⁰² 6112 sayılı Kanun,(m.3/s).

¹⁰³ 6112 sayılı Kanun, (m.3/z,cc).

İzleyici ve dinleyiciler tarafından ticari iletişimle ilgili yayınların diğer yayınlardan kolay bir şekilde ayırt edilebilmeleri 6112 sayılı Kanun'un ilkesidir.

Kanun, yayınlarda kamu yararını ve tüketicilerin korunmasını temel almakta bilinçaltı tekniklerin kullanılmasını ve gizli ticari iletişimi yasaklamaktadır.¹⁰⁴

Ticari iletişimin kadınların ve çocukların istismarına veya zarar görmelerine neden olacak içerik taşımaması yayın ilkesi olarak düzenlenmiştir.¹⁰⁵

Ticari yayınların sağlık, çevre ve güvenliğe zarar verecek davranışları teşvik etmemesi zorunlu kılınmakta, haber programlarını düzenli olarak sunan kişilerin görüntü veya seslerinin ticari iletişimlerde kullanılmasına izin verilmemiştir. Reklam, tele-alışveriş gibi ticari iletişim yayınlarının ses seviyesi diğer yayınlarla aynı seviyede yapılmalıdır.¹⁰⁶

Reklamlar içinde önemli değişiklikler yapılmıştır. Yasa bir saat içinde her türlü reklam yayınının süresini 12 dakika olarak sınırlamaktadır.¹⁰⁷

Tele-alışveriş yayını, sesli ve görüntülü bir uyarı ile açıkça belirtilerek başlatılmalı ve kesintisiz en az 15 dakika yapılmalı ve bir gün içinde toplam bir saati aşmamalıdır.¹⁰⁸

Kanunda sinema ve televizyon için yapılmış filmler, diziler ile spor ve genel eğlence programlarında ürün yerleştirmeye imkan tanınmıştır.¹⁰⁹ Gizli reklam olan ürün yerleştirme yasal hale gelmiştir. Ürün yerleştirmede tüketicilerin korunması hedeflenmekte, ürün yerleştirme olduğuna dair izleyicinin açıkça bilgilendirilmesi gerekmekte ve haberlerde, çocuk programları ve dini programlarda ürün yerleştirilmesine izin verilmemektedir.¹¹⁰

¹⁰⁴ 6112 sayılı Kanun,(m.9/6,9/6-c,9/2,3.)

¹⁰⁵ 6112 sayılı Kanun,(m.9/6-ç,d,9/7).

¹⁰⁶ 6112 sayılı Kanun,(m.9/6-e,9/4,9/8).

¹⁰⁷ 6112 sayılı Kanun,(m.10/2).

¹⁰⁸ 6112 sayılı Kanun,(m.10/4).

¹⁰⁹ 6112 sayılı Kanun,(m.13/1).

¹¹⁰ 6112 sayılı Kanun,(m.13/3,4,5).

2.4.9. Frekans Planlaması

6112 sayılı Kanun televizyon ve radyolar için frekans planlama görevini Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'na vermiştir. Kapasite belirleme işlemine frekans planlaması denilmektedir.¹¹¹

Multipleks işletmecisi şöyle tarif edilmektedir:

“Karasal ortamdan sunulacak birden fazla yayın hizmetinin, bir veya birden çok sinyal haline gelecek şekilde birleştirilerek, medya hizmeti sağlayıcı kuruluşlar ile altyapı işletmecisi veya verici tesis ve işletim şirketi arasında iletimini sağlayan kuruluş multipleks işletmecisidir.”¹¹²

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, ulusal, bölgesel ve yerel yayın ağlarının sayıları ile türlerini ve sayısal yayınlar için multipleks sayısını tayin edecektir.¹¹³

Frekans tahsisine hak kazanan yayıncı kuruluşlar, geçiş süresinde iki yıl süreyle analog televizyon yayını da yapabileceklerdir.

¹¹¹ “Frekans İhalesi”,http://www.emo.org.tr/ekler/93f65e080a295f8_ek.pdf?dergi=4 (Erişim:05.11.2014).

¹¹²“Multipleks İşletmecisi”,<http://www.incefikir.com/b/multipleks-i%C5%9Fişletmecisi> (Erişim:05.11.2014)

¹¹³ 6112 sayılı Kanun,(m.26/1,m.37/1-b).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“YAYIN HİZMETLERİNİN ŞİDDETİ ÖZENDİRİCİ VEYA KANIKSATICI OLAMAZ” İLKESİ VE ÜST KURUL KARARLARININ ANALİZİ

3.1. 6112 SAYILI KANUNDA ÖNGÖRÜLEN “YAYIN HİZMET İLKELERİ”

03.03.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunun yayın hizmeti ilkeleriyle ilgili 8.maddesi üç paragraftan oluşmaktadır. Birinci paragrafta yirmi üç ilke bulunmakta, yayın hizmet ilkeleri “şiddeti özendirici ve kanıksatıcı olamaz” ilkesi (ş) bendinde ifade edilmektedir. 8.maddedeki yayın hizmet ilkeleri şunlardır:

MADDE 8- (1) Medya hizmet sağlayıcılar, yayın hizmetlerini kamusal sorumluluk anlayışıyla bu fıkrafta yer alan ilkelere uygun olarak sunarlar.

Yayın hizmetleri;

a) Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılaplarına aykırı olamaz.

b) Irk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz.

c) Hukukun üstünlüğü, adalet ve tarafsızlık esasına aykırı olamaz.

- ç) İnsan onuruna ve özel hayatın gizliliğine saygılı olma ilkesine aykırı olamaz, kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliğinde ifadeler içeremez.
- d) Terörü övemez ve teşvik edemez, terör örgütlerini güçlü veya haklı gösteremez, terör örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerini yansıtıcı nitelikte olamaz. Terör eylemini, faillerini ve mağdurlarını terörün amaçlarına hizmet eder şekilde sunamaz.
- e) Irk, renk, dil, din, tabiiyet, cinsiyet, özürlülük, siyasi ve felsefi düşünce, mezhep ve benzeri nedenlerle ayrımcılık yapan ve bireyleri aşağılayan yayınları içeremez ve teşvik edemez.
- f) Toplumun milli ve manevi değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırı olamaz.
- g) Suç işlemeyi, suçluyu ve suç örgütlerini övücü, suç tekniklerini övücü, suç tekniklerini öğretici nitelikte olamaz.
- ğ) Çocuklara, güçsüzlere ve özürlülere karşı istismar içeremez ve çiddeti teşvik edemez.
- h) Alkol, tütün ürünleri ve uyuşturucu gibi bağımlılık yapıcı madde kullanımı ile kumar oynamayı özendirici nitelikte olamaz.
- ı) Tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerini esas almak ve toplumda özgürce kanaat oluşumuna engel olmamak zorundadır; soruşturulması basın meslek ilkeleri çerçevesinde mümkün olan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğundan emin olunmaksızın yayınlanamaz; haberin verilişinde abartılı ses ve görüntüye, doğal sesin dışında efekt ve müziğe yer verilemez; görüntülerin arşiv veya canlandırma niteliği ile ajanslardan veya başka bir medya kaynağından alınan haberlerin kaynağının belirtilmesi zorunludur.
- i) Suçlu olduğu yargı kararı ile kesinleşmedikçe hiç kimse suçlu ilan edilemez veya suçluymuş gibi gösterilemez; yargıya intikal eden konularda yargılama süresince, haber niteliği dışında yargılama sürecini ve tarafsızlığını etkiler nitelikte olamaz.
- j) Haksız çıkarlara hizmet eden ve haksız rekabete yol açan unsurlar içeremez.

k) Siyasi partiler ve demokratik gruplar ile ilgili tek yönlü veya taraf tutar nitelikte olamaz.

l) Genel sağlığa, çevrenin ve hayvanların korunmasına zarar verecek davranışları teşvik edemez.

m) Türkçenin, özellikleri ve kuralları bozulmadan doğru, güzel ve anlaşılır şekilde kullanılmasını sağlamak zorundadır; dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez.

n) Müstehcen olamaz.

o) Kişi veya kuruluşların cevap ve düzeltme hakkına saygılı olmak zorundadır.

ö) Bilgi iletişim araçları yoluyla yarışma veya lotarya içeremez, dinleyici ve seyircilere ikramiye verilemez veya ikramiye verilmesine aracılık edemez.

p) Medya hizmet sağlayıcı tarafından yapılan veya yaptırılan anket ve kamuoyu yoklamalarının, hazırlık aşamasından sonuçların ilanına kadar noter nezaretinde gerçekleştirilmesi zorunludur.

r) Kişileri fal veya batıl inançlar yoluyla istismar edemez.

s) Toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen, kadınlara yönelik baskıları teşvik eden ve kadını istismar eden programlar içeremez.

ş) Şiddeti özendirici ve kanıksatıcı olamaz.

(2) Radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılmadan yayınlanamaz.

(3) İsteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcıları, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimini olumsuz etkileyebilecek nitelikteki yayın hizmetlerinin, bunların bu tür hizmetleri normal şartlar altında duymayacakları ve görmeyecekleri şekilde sunulmasını sağlamakla yükümlüdür.

3.1.1. **Yayın Hizmet İlkelerinden biri olarak (ş) bendi “şiddeti özendirici ve kanıksatıcı olmama”**

3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları hakkında kanunun şiddetle ilgili maddeleri şöyledir:

“Madde 4: Kadınlara, güçsüzlere, özürllülere ve çocuklara karşı şiddetin ve ayrımcılığın teşvik edilmemesi”(m:4/u)

“Madde 4: Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması”(m:4/v)

Yukarıdaki maddeler, 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri hakkında kanunda daha net ve kesin bir ifadeyle şöyle değiştirilmiştir:

“Madde 8: Yayın hizmetleri şiddeti özendirici ve kanıksatıcı olamaz”(m:8/ş).

3984 ve 6112 sayılı kanunlar kıyaslandığında, 6112 sayılı kanunda şiddetle ilgili ilkenin ihlal edilmesi üzerine ihlali yapan yayıncılara verilen yaptırımların daha caydırıcı olduğu görülmektedir. Uyarı cezası verilmeksizin, daha ağır yaptırımlar olan para cezası ve program durdurma cezalarının uygulanabilme imkanı getirilmiştir.

3.1.2. **Şiddet ve Şiddetin Tanımı**

Türk Dil Kurumu şiddeti “*bir hareketin, bi gücün derecesi, sertlik, duygu ve davranışta aşırılık, karşıt görüşte olanları uzlaştırma veya inandırma yerine kaba kuvvet kullanma*” şeklinde açıklamıştır.¹¹⁴

Şiddet kelimesinin kökeni Arapça’dır. “bir gücün derecesi”, “sertlik”, anlamlarını içerir. Şiddet sözcüğünün İngilizce ve Almanca kullanımı, Latince birkaç sözcüğün birleşiminden meydana gelmektedir. Hem, “ihlal etmek”, “zarar vermek anlamlarını taşır, hem de “kuvvet”i “hız” ve “aşırılık” anlamlarına karşılık gelir. Bu halde şiddet kavramı, gücün, kuvvetin, otoritenin ve üstünlüğün kötü niyetlilerce kullanımı ile meydana gelen sınır ihlalini ifade eder.

¹¹⁴ Türk Dil Kurumu, “*Türkçe Sözlük*”, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1998,s.2093.

Kızgınlık ve nefret göstermek, aşağılamak, ceza vermek, şiddetin araç olduğu en önemli amaçlardır. Şiddet, bir insana, bir gruba, bir zümreye, bir ırka yönelik alabildiği gibi, bir hayvana, bir nesneye, bir fikre veya bir değere yönelik de olabilir. Güç ve baskının kullanımı ile meydana gelen tehdit ve kontrol barındıran, bedensel, ruhsal, cinsel, ekonomik ve politik olarak zarar veren, ferdi ya da toplumsal her tür davranış şiddet olarak tanımlanır.¹¹⁵

3.1.3. Şiddet Türleri

Şiddet, genel olarak bireysel ve yapısal olarak ikiye ayrılmaktadır.¹¹⁶

3.1.3.1. Bireysel Şiddet

Kişi veya kişilere yönelik olan şiddet, bireysel şiddet olarak adlandırılır. Bireysel şiddet, fiziksel, duygusal ve ekonomik olarak sınıflandırılabilir.

3.1.3.1.1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet türünde kaba kuvvet, korkutma, sindirme ve yaptırım vasıtası olarak kullanılmaktadır. Fiziksel şiddet insanlara veya nesnelere doğrudan zarar verir. Yakmak, sarsmak, tokat atmak, zorla cinsel ilişkide bulunma, kesici aletlerle adam yaralamak veya öldürmek, yumruklamak, itmek, fiziksel şiddettir.¹¹⁷

Fiziksel şiddet, eyleme dönüşmüş güç olarak değerlendirilmektedir. Güç gösterilmesinde kolay bir yol olarak bilinen fiziksel şiddeti uygulamak iktidar sağlama, sindirme, üstünlük kurma amacıyla da kullanılır.

3.1.3.1.2. Duygusal Şiddet

Duyguların ve duygusal ihtiyaçların sömürülmesi bir yaptırım ve tehdit aracı olarak kullanılması duygusal şiddettir. Şiddet uygulayan kişinin amacı, mağdur kişinin benliğine ve kendine olan saygısına zarar vermek, kendisini zayıf ve aciz hissetmesine neden olmaktır. Duygusal şiddet, değerlerinin aşağılanması, küçümsenmesi, küçük

¹¹⁵ Serap Altekin, "Şiddet Nedir?", <http://.dokudanismanlik.com/makaleler-makaleler-siddet-nedir.php> (Erişim:06.11.2014).

¹¹⁶ "Şiddet ve Şiddetin Çeşitleri", <http://www.webokur.net/forum/konu/siddet-ve-siddetin-cesitleri.25432/> (Erişim:06.11.2014).

¹¹⁷ "Duygusal, Ekonomik ve Fiziksel Şiddet Ne Demektir?", <http://www.avasirinozgun.com/duygusal-ekonomik-ve-fiziksel-siddet-ne-demektir>(Erişim:05.04.2015).

düşürücü davranışlar göstermesi biçiminde görülmektedir. Duygusal şiddet, Türkiye’de en fazla görülen şiddet türüdür. İnsan ruhuna çok zarar verir. Doğrusunu söylemek gerekirse duygusal şiddet bir beyin yıkama sürecidir. Giyim kuşam alanında dayatmacı olmak duygusal şiddete girer.¹¹⁸

3.1.3.1.3. **Ekonomik Şiddet**

Ekonomik şiddet, ekonomik imkanların kadınlar üzerinde bir tehdit ve bir kontrol aracı olarak kullanımınıdır. Kadının çalışmasını engellemek, erkeğin evinin ihtiyaçlarını karşılamaması, kadının kariyer yapmasına engel olmak, çok az harçlık vermek gibi durumlarda ekonomik şiddet ortaya çıkmaktadır.

Aile içi şiddet, evin erkeğinin evdeki kadına veya çocuğa şiddet uygulamasıdır. Aile dışında meydana gelen şiddet için toplumdaki insanlar sorumludur. Aile içindeki şiddet özel hayat olarak kabul edilerek gizli kalmıştır. Böyle bir şiddetin varlığına inanmayanlar da vardır. Şiddetin ailede görülmesi, toplumun sağlığını oldukça etkilemektedir. Aile içi şiddet genelde yoksul ve eğitimsiz ailelerde değil, aynı zamanda ekonomik gelir yüksek ailelerde de görülebilmektedir. Daha çok kadınlar aile bireyleri veya kocaları tarafından şiddete maruz kalır.

Şiddete uğrayan kadınlar, şiddeti uygulayan kişiye duygusal ve ekonomik açıdan bağılıdır. Eğitim hakkının kısıtlanması, ekonomik olarak yoksun bırakılmak da kadına yönelik şiddet türleri içindedir. Aile içi şiddet kadına yönelik şiddet ekonomik şiddet türleridir.¹¹⁹

3.1.4. **Yapısal Şiddet**

Yapısal şiddet, eşitsizlikleri, baskıları, adaletsizlikleri kapsamaktadır. Bir toplumda bir grubun hak ve özgürlüklerinin engellenmesi ya da sınırlandırılması yapısal şiddete örnektir. Yapısal şiddetin bir türü de kültürel şiddettir. Yazılı ve görsel basın aracılığıyla kültürel alanda şiddetin empoze edilmesi de bu şiddet türüne örnektir. Yazılı ve görsel spor basınında bir savaş dilinin olması, topluma şiddet mesajları verilmesi kültürel şiddettir.

¹¹⁸ “Duygusal Şiddet”, <https://eksisozluk.com/?q=duygusal+şiddet>. (Erişim:04.04.2015).

¹¹⁹ Yaprak Özer, “Ekonomik şiddet: kadına yönelik bir şiddet türü”, <http://www.yaprakozer.com/2010/03/08/ekonomik-siddet-kadina-yonelik-bir-siddet-turu> (Erişim:20.05.2015)

Yaşlılar, hasta ve bakıma muhtaç yaşlılar daha fazla şiddete uğrayabilmektedirler. Yaşlılarla ilgilenilmemesi, paralarının ya da mallarının alınması, hakaret edilmesi, dövülmesi gibi haller yaşlıların uğradığı şiddet türleridir. Yaşlıların aile bireylerine bağımlı hale gelmesi, mali yetersizlik aile fertleri arasındaki bağların kopuk oluşu toplumsal desteğin zayıf oluşu yaşlılara karşı şiddeti arttıran sebeplerdir. Şiddet karşısında savunmasız olan çocuklar, psikolojik olarak yara alabilirler. Genel olarak çocuğa karşı şiddet için istismar kelimesi kullanılır. Çocuk istismarı, çocuk hastalıkları ve ölümlerinin sebeplerinden olması ve gelecekteki nesillerin ruh sağlığını etkilemesi açısından sosyal bir sorundur.¹²⁰

3.2. **ŞİDDET İÇERİKLİ TELEVİZYON YAYINLARININ ETKİLERİNE İLİŞKİN KURAMLAR**

Televizyondaki şiddet içeriğinin hedef kitle üzerinde bilhassa çocuklar ve gençler üzerinde hangi etkileri olduğunu ve bu etkinin nasıl ortaya çıktığını izah etmek için çeşitli teori ve yaklaşımlar ortaya atılmıştır. Bu teori ve yaklaşımlar televizyon yayınlarının içerdiği şiddetin olası etkilerinin nasıl işlediğiyle alakalı bir çerçeve sunmaktadır. Şiddet içeriği bulunan yayınlar yapan medyanın meydana çıkarabileceği uzun vadeli etkilere ilişkin psikolojik araştırmaların sonuçları, sosyal bilişsel öğrenme kuramı, duyarsızlaştırma kuramı ve üçüncü değişken kuramı esas alınarak açıklanmaktadır.¹²¹

Diğer kuramlar; yetiştirme kuramı, uyarma kuramı ve Katarsis (Arınma) kuramıdır.

3.2.1. Sosyal-**Bilişsel Öğrenme Kuramı**

Şiddet içeren yayınları izleyenlerin bilişsel şemalarında düşmanlık olan bir dünya temsil edilmektedir. Senaryolarında, problemler saldırganlıkla çözme stratejileri benimsemişlerdir. Saldırganlığı kuralcı inançlarına göre kabul edilebilir bir durum olarak karşılamaktadırlar. Kişiler arası ilişkilerin şiddet içeren şemalara, senaryolara ve inançlar

¹²⁰“Şiddet ve Şiddetin Çeşitleri”, <http://www.webokur.net/forum/konu/siddet-ve-siddetin-cesitleri>. 25432/ (Erişim:06.11.2014).

¹²¹ İhsan Dağ, Ferhunde Öktem ve Yazıcı, Güvenç, Rezaki, Demir, Özer, Akil Ö., Tunçel, (RTÜK Özel Çalışma Grubu) “Türkiyede Radyo ve Televizyon Yayıncılığı, Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriğinin, Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Olumsuz Etkileri.”, RTÜK, 2006, S.15. http://www.yalvac.gov.tr/ortak_icerik/yalvac/DOSYALAR/SIDDET. (Erişim:04.10.2014).

sistemine dayandırılan bir toplumda sosyalleşen çocuklar, bu tür davranışları gözlemleyerek taklit etmektedir. 2-4 gibi çok küçük yaşlarda bile isteklerini tepinerek iletmeye çalışan çocuklar vardır.

Sosyal-bilişsel öğrenme kuramına göre insanlar üç şekilde öğrenirler:¹²²

- 1) Dolaysız öğrenme,
- 2) Gözlemsel öğrenme
- 3) Simgesel öğrenme.

İnsanla doğanın doğrudan ilişkisi ile kazandığı deneyimler sonucu meydana gelen öğrenme dolaysız öğrenmedir. Gözlem ve taklit yoluyla oluşan öğrenme, gözlemsel öğrenmedir. Çocuklar, televizyonda şiddet uygulayan oyuncularını izleyerek, anne ve babalarını izleyerek öğrendikleri şeyler gibi saldırgan davranmayı da öğrenirler.¹²³

Çocuklar büyüdükçe, yaşlarında, yaşadıkları alanlarda ve her gün uzun sürelerce seyrettikleri televizyonda gözlemledikleri ve içselleştirdikleri senaryolar, daha karmaşık hale gelmekte, saldırgan davranış fantazileri ve ürettikleri senaryolar güçlenmektedir. Çevrelerinde aşırı şiddet gözdediklerinde, saldırganca davranma olasılıkları artmaktadır. Kısaca, sosyal-bilişsel öğrenme kuramında, televizyonlarda uzun süre şiddet içerikli program izlemenin olumsuz etkileri bir varsayım olarak kabul edilmektedir.¹²⁴

3.2.2. Duyarsızlaştırma Kuramı

Şiddet sahnelerini sürekli seyreden bireylerin zamanla şiddet olaylarına alışacakları ve bu yüzden duyarsızlaşacakları varsayılmaktadır. Şiddete karşı duyarsızlaşan ve olumsuz tepki vermeyen bir kişi, şiddet düşünürken rahatsızlık duymayacak ve şiddet içeren işler yapmaya yatkın olacaktır. Çok uzun süre medya şiddetine maruz kalan insanlar duyarsızlaşmaktadır. Bazı insanlar çok fazla şiddet seyrettiklerinde, şiddetin kabul edilebilir bir davranış olduğu düşüncesine

¹²² Nurdoğan Rigel, "Haber, Çocuk ve Şiddet", İstanbul,1995, s.126.

¹²³ N. Rigel, 1995, s.126.

¹²⁴ İ. Dağ, (RTÜK Özel Çalışma Grubu), s.15.

kapılmaktadırlar. İnsanlar artık şiddetin yaşam koşullarında yer ettiğini düşünmektedirler. Böylece, şiddete maruz kalsalar bile daha az acı çekebilmektedirler.¹²⁵

3.2.3. Üçüncü Değişken Kuramı

Sosyo-ekonomik düzey, aile ve zeka gibi unsurlar da saldırganlığı açıklamada bir değişken olarak gösterilmektedir. Yani televizyon izleme ve saldırganlık değişkenlerine yeni bir değişken eklenmiştir. Bu kuramda bütünsel bir yaklaşım görülmektedir. Toplumun dar gelirli kesiminde, zeka düzeyi düşük olan çocuklar diğer çocuklara göre daha fazla televizyon izledikleri için şiddet içeren sahnelere daha çok maruz kalmaktadırlar. Bu düşük gelirli kesimde söz konusu ilişkiyi güçlendirmektedir. Anne ve babaların alışkanlıkları ve çocuk yetiştirme tutumları, disiplinden uzak yaklaşımları da çocuklardaki saldırgan davranışların artmasında belirleyici olmakta ve televizyonda şiddet izleme ile saldırgan davranma ilişkisini arttırmaktadır.¹²⁶

3.2.4. Yetiştirme Kuramı

Yetiştirme kuramı, televizyonu günde üç saatten fazla izleyenleri “ağır izleyici” olarak tanımlar. Televizyon karşısında çok uzun süre kalan ağır izleyiciler gerçek ile televizyon dünyası arasında ayırımı gidemeyebilirler. Hatta televizyondan çok etkilendikleri için dünyayı televizyon penceresinden görmeye ve anlamlandırmaya başlarlar.¹²⁷

Ağır izleyiciler, genellikle bir suça karışacaklarını, komşularının güvenilmez olduğunu, dış dünyadaki suç oranlarının arttığını düşünmektedir. Bu durum “Kötü Dünya Sendromu” olarak bilinmektedir. Dünya, eskiye oranla daha tehdit edici bir yer olarak algılanmaktadır. Ağır izleyiciler, gece yürürken korkuya kapılmakta, şiddetin hüküm sürdüğünü düşünmekte ve şiddet korkusuna kapılmaktadır. Küçük çocuklar için durum daha vahimdir. Kendilerinin de şiddet kurbanı olabileceklerini düşünerek korkuya kapılabilmektedirler.¹²⁸

¹²⁵ İ. Dağ, (RTÜK Özel Çalışma Grubu), s.26.

¹²⁶ İ. Dağ, (RTÜK Çalışma Grubu), s.16.

¹²⁷ Erol Mutlu, “Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya” Ütopya Yayınları, Ankara, 2005, s.123.

¹²⁸ İ. Dağ, (RTÜK Çalışma Grubu), s.26.

3.2.5. Uyarma Kuramı

Uyarma Kuramı, televizyonda yayınlanan programlardaki şiddet sahnelerini izlemenin saldırganlığı arttırdığını varsaymaktadır. Uyarma Kuramına göre, televizyonda gösterilen şiddet içerikli yayınlar izleyiciyi uyarabilir. Bu uyarı etkisi yalnız şiddet programlarıyla sınırlı değildir.

Erotik ve komedi programları da uyarılmaya neden olabilir. Eğer şiddet içeren bir program izleniyorsa, biri tarafından kızdırıldığında agresif tepki ortaya çıkacaktır.¹²⁹

Uyarma Kuramı yaklaşımına göre, çocukların televizyonu çok fazla seyretmesi onları hiperaktif yapabilmektedir. Yapılan araştırmalar, şiddet ve komedi izleyen lise öğrencilerinin, üniversite öğrencilerine göre daha fazla uyarıldığını ve onlarda daha fazla saldırganlığa neden olduğunu ortaya koymuştur. Bu aynı televizyon içeriğinin farklı yaş gruplarında farklı etkileri olduğu anlamına gelmektedir. Yaş küçüldükçe etkilenme artmaktadır. Aynı yaştaki çocuklarda yapılan araştırmalar çok televizyon seyreden çocukların, izlemeyenlere oranla çok daha fazla saldırgan davranışlar gösterdiklerini ortaya koymuştur. Şiddet ve insan öldürme filmlerini, dizilerini izleyen çocuklar, okulda daha fazla saldırgan olma eğilimi göstermektedir.¹³⁰

3.2.6. Katarsis (Arınma) Kuramı

Katarsis kelimesi ilk kez Aristoteles tarafından kullanılmıştır. Bu terim dramatik tiyatro oyunu izleyen seyircinin, izlediklerinin tamamen uydurma olduğunu bildikleri halde sahnedeki saldırganlıkları seyrederken psikolojik olarak rahatlama anlatmak için kullanılmıştır.

Katarsis Kuramı, şiddet izlemenin izleyicinin saldırganlığını azaltacağını belirtmektedir. Televizyon izleyicinin stresten kurtulması için gerekli içeriği bulundurmaktadır. Günlük yaşantımızda bazı şeylere ve kişilere farklı farklı sebeplerle kızgınlık duyarız. Sadece benzer olayları televizyonda seyrettiğimiz zaman bu duygulardan kurtulabiliriz. Yapılan araştırmalara göre televizyondaki şiddet içerikli programlar çocukları saldırganlığa teşvik etmez, çünkü televizyon programlarındaki

¹²⁹ Defne Özönur Çöloğlu, "Televizyon Mesih mi, Şeytan mı?", Ütopya Yayınevi, Ankara, 2012, s.85.

¹³⁰ Haluk Yavuzer, "Anne-Baba ve Çocuk", Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003, s.167.

şiddet kurgusaldır, uydurmadır. Bu tür televizyon içeriği olan programlar izleyicileri şiddet duygusundan arındırmaktadır.¹³¹

Anlatılan bu kuramsal yaklaşımlara göre televizyonlardaki şiddetin dört olumsuz etkisi olduğu ortaya çıkmıştır:

1) Televizyondaki şiddet, taklit ve gözlem yoluyla kısa ve uzun vadede saldırganlığa yol açmaktadır.

2) Seyirciler, şiddete karşı duyarsızlaşmaktadır.

3) Seyirciler, yaşamdan ve yaşadıkları dünyadan korkmaya başlamaktadır. Bu etkiye “Kötü Dünya Sendromu” denir.

4) Şiddet, tek problem çözme yöntemi olarak düşünülmektedir.

Televizyondaki şiddet içerikli yayının ekranda kalma süresi ne kadar fazlaysa ve bu görüntüler ekrana ne kadar sık geliyorsa, bu şiddet içerikli yayının izleyiciler üzerindeki olumsuz etkisi de o kadar artacaktır. Yakın plan çekim, bol kan, yüksek ses ve vahşet görüntüleri gibi şiddet sahnelerinin çok fazla ve ayrıntılı bir şekilde ekrana getirilmesi de olumsuz etkiyi arttırır. Ayrıca sinema ve dizilerde oyuncular tarafından uygulanan şiddetin ya da ana konusu şiddet olan yapımların özendirici ve tetikleyici etkisinin arttığı bilinmektedir. Dizilerde, haber programlarında ve sinema filmlerinde sıklıkla karşılaşılan bir unsur da, şiddetin neden olduğu etki ve sonuçların duygu ve sorumlulukların gösterilmesidir. Bu da şiddetin problem çözme şekli olarak benimsenmesine zemin hazırlamakta ve izleyenleri gerçek dünyadan, duygulardan ve insani değerlerden uzaklaştırabilmektedir.¹³²

¹³¹ D.Özonur Çöloğlu, 2010, s.22.

¹³² Serap Altekin, “Televizyon, Şiddet ve Toplum”, http://www.genbilim.com/index2.php?option=com_content&do_pdf_1&id=6034, (Erişim:16.11.2014).

3.3. ŞİDDET İÇERİKLİ YAYIN İHLALLERİNE İLİŞKİN RTÜK KARARLARININ İNCELENMESİ

3.3.1. Kararların Envanteri

Tablo 1: 6112 Sayılı Yasanın 8/ş Maddesinin İhlali Nedeniyle Anılan RTÜK Kararlarının Dökümü

Kanal Adı	Program Adı	Programın Yayın Tarihi	Üst Kurul Toplantı Tarihi	Toplantı No	Karar No	Uygulanan Müeyyide
<i>Kanal D</i>	32.Gün	10.05.2012	11.07.2012	41	21	Para cezası
	Ana haber bülteni	07.07.2013	14.08.2013	47	48	Yaptırım yok
	Ana haber bülteni	03.09.2014	18.09.2014	49	24	Yaptırım yok
<i>FOX TV</i>	Ana haber bülteni	04.07.2013	14.08.2013	47	24	Yaptırım yok
	Ana haber bülteni	07.07.2013	14.08.2013	47	---	Yaptırım yok
	Ana haber bülteni	17.07.2013	14.08.2013	47	---	Yaptırım yok
	Not defteri adlı dizi	26.03.2014	13.03.2014	30	19	Para cezası
	Ana haber bülteni	07.09.2014	18.09.2014	49	31	Yaptırım yok
<i>ATV</i>	Kurtlar vadisi pusu	22.11.2012	24.01.2013	06	1	İhlal yok
	Ana haber bülteni	04.07.2013	14.08.2013	47	16	Yaptırım yok
	Ana haber bülteni	07.07.2013	14.08.2013	47	49	Yaptırım yok

	Ana haber bülteni	03.09.2014	18.09.2014	49	25	Yaptırım yok
ATV AVRUPA	Ana haber bülteni	08.03.2013	17.04.2013	24	15	Yaptırım yok
	Ana haber bülteni	04.07.2013	14.08.2013	47	17	Yaptırım yok
	Ana haber bülteni	07.07.2013	14.08.2013	47	50	Yaptırım yok
BEYAZ TV	Derin futbol	26.09.2011	15.11.2011	64	24	Bir kez yayın durdurma
	Derin futbol	10.09.2012	26.09.2012	53	22	Yaptırım yok
	Dinamit	21.09.2012	18.10.2012	58	22	Para cezası
	Moderatör (haber programı)	26.02.2013	28.03.2013	20	27	Bir kez yayın durdurma
	Ana haber bülteni	26.02.2013	28.03.2013	20	28	Bir kez yayın durdurma
	Ana haber bülteni	21.03.2013	25.04.2013	25	2	Yaptırım yok
	Moderatör	21.03.2013	25.04.2013	26	1	Yaptırım yok
	Ana haber bülteni	04.07.2013	14.08.2013	47	30	Yaptırım yok
	Ana haber bülteni	03.09.2014	18.09.2014	49	27	Yaptırım yok
EM TV	Gezi parkı eylemleriyle ilgili	31.05.2013	11.06.2013	36	99	Para cezası

	Haber bülteni	08.07.2013	14.08.2013	47	58	Yaptırım yok
	Serbest vuruş	12.10.2014	22.10.2014	54	38	Para cezası, yayın durdurma
<i>SHOW TV</i>	Muhteşem yüzyıl	16.11.2011	27.12.2011	70	33	Para cezası
	Ana haber bülteni	04.07.2013	14.08.2013	47	14	Yaptırım yok
	Seda Sayan Show	02.09.2014	18.09.2014	49	21	Yaptırım yok
<i>SHOW TÜRK</i>	Ana haber bülteni	04.07.2013	14.08.2013	47	15	Yaptırım yok
<i>ULUSAL 1</i>	Gezi parkı eylemleriyle	31.05.2013	11.06.2013	36	97	Para cezası
	Haber masası	21.06.2013	17.07.2013	43	2	Para cezası
	Ergenekon davası ile	30-31.07.2013	19.09.2013	53	33	Para cezası
<i>TV 8</i>	Ana haber bülteni	04.07.2013	14.08.2013	47	21	Yaptırım yok
	Ana haber bülteni	07.07.2013	14.08.2013	47	51	Yaptırım yok
<i>STAR TV</i>	Ana haber bülteni	04.07.2013	14.08.2013	47	18	Yaptırım yok
	Ana haber bülteni	03.09.2014	18.09.2014	49	26	Yaptırım yok
<i>FLASH TV</i>	Gerçeğin peşinde	21.07.2011	06.09.2011	53	21	Para cezası
	Flash haber	04.07.2013	14.08.2013	47	19	Yaptırım yok

	Ana haber bülteni	07.07.2013	14.08.2013	47	63	Yaptırım yok
<i>ÜLKE TV</i>	Ana haber bülteni	04.07.2013	14.08.2013	47	27	Yaptırım yok
	Ana haber bülteni	07.07.2013	14.08.2013	47	54	Yaptırım yok
<i>HALK TV</i>	Gezi parkı eylemleriyle	31.05.2013	11.06.2013	36	96	Para cezası
	Haberler	06.07.2013	14.08.2013	47	53	Yaptırım yok
<i>VİZYON TÜRK TV</i>	Ana haber bülteni	04.07.2013	14.08.2013	47	22	Yaptırım yok
	Ana haber bülteni	07.07.2013	14.08.2013	47	55	Yaptırım yok
<i>CNN TÜRK</i>	Ana haber bülteni	06.07.2013	14.08.2013	47	56	Yaptırım yok
	Tarafsız bölge	10.07.2013	14.08.2013	47	57	Yaptırım yok
<i>CEM TV</i>	Özel yayın Gezi parkı eylemleri	01.06.2013	11.06.2013	36	98	Para cezası
	Ana haber bülteni	07.07.2013	14.08.2013	47	52	Yaptırım yok
<i>CNN</i>	Ana haber bülteni	03.09.2014	18.09.2014	49	28	Yaptırım yok
<i>TGRT HABER</i>	Ana haber bülteni	07.09.2014	18.09.2014	49	30	Yaptırım yok
	Yeni Gün	05.07.2013	14.08.2013	47	25	Yaptırım yok
<i>CİNE 5</i>	Ana haber bülteni	04.07.2013	14.08.2013	47	20	Yaptırım yok
	Ana haber bülteni	03.09.2014	18.09.2014	49	29	Yaptırım yok
<i>STV</i>	Şefkat tepe(dizi)	17.11.2012	18.12.2012	68	22	Para cezası

<i>KANAL TÜRK</i>	Songül Karlı ile yeniden	27-28.08.2014	18.09.2014	49	20	Yaptırım yok
<i>BÜGÜN TV</i>	Haber bülteni	07.07.2013	14.08.2013	47	59	Yaptırım yok
<i>KANAL A</i>	Güne Bakan	05.07.2013	14.08.2013	47	28	Yaptırım yok
<i>ALTAŞ TV</i>	Akşam ajansı	04.07.2013	14.08.2013	47	29	Yaptırım yok
<i>24</i>	14 Haber	05.07.2013	14.08.2013	47	26	Yaptırım yok
<i>NTV</i>	Ana haber bülteni	04.07.2013	14.08.2013	47	23	Yaptırım yok
<i>TNT</i>	Kurtlar vadisi pusu	06.10.2011	27.01.2012	06	2	İhlal yok
	Bir kadın tanıdım(dizi)	14.11.2011	17.01.2012	03	22	Para cezası
<i>BEST FM</i>	Gazoz ağacı	02.08.2013	11.12.2013	67	23	Yaptırım yok
<i>OLAY TV</i>	Haberler	07.07.2013	14.08.2013	47	68	Yaptırım yok
<i>KÖY TV</i>	Haberler	09.07.2013	14.08.2013	47	69	Yaptırım yok

3.3.2. 6112 Sayılı Kanun'un Yayın İlkelerinden 8.maddesi (ş) bendi uyarınca, 03.03.2011-01.01.2015 tarihleri arası yaptırım alan kararların analizi

Aşağıda Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun verdiği para cezasına hükmedilen örnek oluşturabilecek bazı kararların yayın tarihlerine göre kronolojik olarak içerik analizine yer verilmiştir.

3.3.2.1. Bir Kadın Tanıdım-TNT

Konusu, 6112 sayılı Kanun'un 8 nci maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendindeki "Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz" ile ikinci fıkrasındaki; "Radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılmadan yayınlanamaz." hükümlerinin ihlali olan yayına ilişkin Uzman Raporunda;

" TNT Yayın Kuruluşu'nda 14.11.2011 tarihinde ilk bölümüyle saat 19:44'de "Bir Kadın Tanıdım" adlı dramatik dizi yayınlanmıştır. Dizi filmin ilk bölümünün konusu kısaca şöyledir: Kars'ta yaşamakta olan Bahar ve Rıza karakteri uzun yıllardır evli olmalarına rağmen çocukları olmamıştır. Filmde bu durumun Rıza'dan kaynaklandığı belirtilmekte, ancak bir çocuk veremediği gerekçesiyle Bahar suçlanmakta ve hem fiziksel hem de psikolojik şiddete maruz kalmaktadır. Bir çocuk dünyaya getiremediği söylemiyle eşinin yanı sıra gerek aile büyükleri gerekse yaşadığı mahalledeki komşuları tarafından sosyal bir baskıya ve sözlü tacize uğramaktadır. Bahar, bir akşam çalıştığı işyerinden eve döndüğünde İbrahim adlı bir arkadaşı ile eve gelen Rıza'ya akşam yemeği hazırlamış ve alkollü içki servis etmiştir.

Yayın saati itibariyle 20:02'de Rıza Bahar'ın yanına gelmiş ve İbrahim karakterini kastederek "yatacaksın onunla" diye defalarca tekrar ederek; "Her şeyi konuştum onunla hepsini anlattım. Artık üç kişiyiz sırrımı bilen. O da biliyor kusurun ben de olduğunu. Yatacaksın onunla. Gerekirse her gece her gece yatacaksın. Anamın kucağına bir çocuk verene kadar yatacaksın onunla. Anlıyor musun? Şerefimi kurtaracaksın." demiş, sonrasında zorla yatak odasına götürerek kendi eşini istemediği bir cinsel ilişkiye zorlamıştır. Daha sonra odaya giren İbrahim'e Bahar: "İbrahim abi! Ne olur kulun köpeğin olayım." Diyerek bu işten vazgeçirmek için yalvarmış, Bahar'ın bu yakarış ve mukavemetine aldırılmayıp zorla tecavüze yeltenen İbrahim'i yakınındaki makas ile öldürmüştür. Bahar kendisine şiddet uygulayan eşini de aynı makası boynuna saplayarak öldürmüştür. Bu sahneler erken bir saatte açık ve net olarak ekrana yansımıştır. Tecavüz sahnesi defalarca tekrar edilerek görüntülenmiştir.

20:58:20'deki sahnede feryatlarla yatağından kalkan, kanaması olan hamile bir kadının genital bölgesindeki kan izleri yakın çekimde ekrana yansıtılmıştır. Daha sonra hastaneye götürülürken de bu kan görüntüleri tekrar yakın çekimde ekrana yansıtılmıştır.”

Şeklindeki değerlendirilmelere yer verilmiştir.

Gerekçe:

Konunun; İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'nın yazısı, ek belgeler ve ilgili mevzuat kapsamında Üst Kurul tarafından yapılan değerlendirme neticesinde; her ne kadar Daire Başkanlığınca, 6112 Sayılı Kanunun 8 inci maddesinin ikinci fıkrasının yanı sıra aynı maddenin birinci fıkrasının (f) bendinin ihlal edildiği kanaati belirtilmiş ise de; söz konusu yayına ait deşifre kayıtlarının tetkikinde, anılan yayın kuruluşunun; çocukların ve gençlerin de ekran başında olabileceği erken bir saat diliminde yayınlamış olduğu dizide; kötü dil kullanımı ve hakaretler içeren söylemlerle kadına karşı şiddet ve de tecavüzü içeren sahneleri tekrarlarla birlikte defalarca ekrana getirmek, tecavüze karşı mukavemet neticesinde gerçekleşen cinayet sahnelerine, aile içerisinde çocuğa karşı şiddet içeren görüntülere, töre cinayetini meşru gören söylemler içeren diyaloglara ve kanaması olan hamile bir kadının genital bölgesindeki kan görüntülerine yakın çekimde yer vermek suretiyle, bilhassa küçük yaştaki izleyiciler üzerinde olumsuz etki oluşturabilecek içerikte yayın yaptığı anlaşılmakla; 6112 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendi ile ikinci fıkrasında belirtilen yayıncılık ilkeleri ihlalinin öne çıktığı bir programı icra etmiş olduğu gözlemlenmiştir.

Karar:

6112 sayılı Kanun'un 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendindeki “Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz.” Hükmünün ihlal edildiğine ve idari para cezası uygulanmasına karar verilmiştir.

3.3.2.2. Muhteşem Yüzyıl-SHOW TV

SHOW TV logosuyla yayın yapan kuruluşun 16 Kasım 2011 tarihinde yayınladığı “Muhteşem Yüzyıl” adlı dizide; 6112 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin

birinci fıkrası (ş) bendindeki; “Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz.” ilkesinin ihlali nedeniyle, Kanun’un 32.maddesinin 1.fikrasında yer alan “Bu Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b), (d), (g), (n), (s), ve (ş) bentlerindeki yayın hizmet ilkelerine aykırı yayın yapan medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara, ihlalin ağırlığı ve yayın ortamı ve alanı göz önüne alınarak, ihlalin tespit edildiği aydan bir önceki aydaki brüt ticari iletişim gelirinin yüzde ikisinden beşine kadar idari para cezası verilir..... hükmü uyarınca idari para cezası verilmesine karar verilmiştir.

3.3.2.3. Gerçeğin Peşinde-FLASH TV

FLASH TV logosuyla yayın yapan kuruluşun 21 Temmuz 2011 tarihinde yayınladığı “Gerçeğin Peşinde” adlı programında; 6112 sayılı Kanunun 8.maddesinin 1.fikrasının (ş) bendini ihlali nedeniyle, Kanunun 32.maddesinin 1.fikrasında yer alan “Bu Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b), (d), (g), (n), (s), ve (ş) bentlerindeki yayın hizmeti ilkelerine aykırı yayın yapan medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara, ihlalin ağırlığı ve yayın ortamı ve alanı göz önünde bulundurularak, ihlalin tespit edildiği aydan bir önceki aydaki brüt ticari iletişim gelirinin yüzde ikisinden beşine kadar idari para cezası verilir..... hükmü uyarınca idari para cezası verilmesine karar verilmiştir.

3.3.2.4. 32.Gün- Kanal D

6112 sayılı Kanun’un 8.maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendindeki, “Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz” hükmünün ihlali ile ilgili diğer bir program da Kanal D programında yayınlanmıştır.

Sözü edilen 32.Gün adlı programa ilişkin uzman raporunda şunlara değinilmiştir:

“Kanal D Yayın Kuruluşu’nda 10.05.2012 saat 00:40:11’de sunuculuğunu Mehmet Ali Birand’ın yaptığı, “32.Gün” isimli haber programı yayınlanmıştır. Program sunucunun “Bugün spor konuşacağız. Cumartesi günü neler neler olacak. Cumartesi günü çok güzel geçecek, hiç korkuya filan da ihtiyaç yok, kimsenin korkmasına gerek yok. Cumartesi günü Süper Final oynanıyor. Şimdi bütün tahmin yapanlar, yorumcular, herkes maçın sonucunu tabi tahmin

ediyor. Biz de bugün öyle bir ekiple karşınızdayız ki, hem bu maçın sonucunun ne olacağı, hem statlarda neler yaşanabileceğine, her şeyi konuşabileceğimiz bir ekiple karşınızdayız.....” açıklamasıyla başlayıp programın konukları arasında Cumartesi günü oynanacak Süper Final şampiyonluk maçı konuşulup tartışılmış ve yorumlara yer verilmiştir. Büyük harflerle “Süper Final Kanlı mı olacak Kansız mı?” yazısı 1 saat 14 dakika boyunca alt yazı olarak yayınlanmıştır.

Ekranda program tanıtılırken Mehmet Ali Birand’ın konuşması şöyledir: “Sevgili seyirciler 32.Gün’de kimse Tayyip Erdoğan’ın ne dediğini, siyaseti konuşmayacak, sadece spor konuşacağız. Çünkü Cumartesi günü dananın kuyruğu kopuyor. Kim koparacak belli değil. Acaba kanlı mı olacak kansız mı olacak? Tabi şaka ediyorum. Ama biz bunu tartışacağız ve en önemlisi ‘ya yapmayın bu işin sonu en sonunda bir maçıdır’ diye de noktalayacağız. Onun için bizi kaçırmayın konuklarım da son derece önemli.”

Mehmet Ali Birand, “Kanlı mı olacak Kansız mı olacak” ifadesinin şaka olduğunu da vurgulamıştır. Bu programın yayını ile 6112 sayılı Kanun’un hiçbir hükmünü ihlal eder durumda olmadığı, kanaatinin Daire Başkanlığınca belirtildiği, ilgili yazının Üst Kurula havale edildiği, görülmektedir.

Gerekçe şöyledir:

İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığınca 6112 sayılı Kanunun hiçbir hükmünün ihlal edilmediği değerlendirilmiş ise de, 32.Gün programına ait deşifre kayıtları incelendiğinde, 1 saat 25 dakika süren yayında, büyük harflerle “Süper Final Kanlı mı olacak Kansız mı? Yazısının 1 saat 14 dakika olarak ekranda alt yazı şeklinde yayınlanmasının, daha sonra bunun şaka olduğu ifade edilse de tanıtım yapılırken “Acaba kanlı mı olacak kansız mı olacak? Şeklinde ifadelerin söylenmesinin şiddeti özendirici olduğu gözlenmiştir.

Daire Başkanlığı raporunda içerik ile alt yazıdaki ifadelerin birbirine benzemediği, izleyicilere iyi mesajlar verilmiş olsa da 1 saat 14 dakika süreyle büyük harflerle şiddeti özendiren ifadelerinin kullanılmasının izleyenlerin gözünde oluşturacağı olumsuz etki, yayın içersinde kullanılan iyi ve hoşgörülü ifadelerin oluşturacağı olumlu

etkiden daha güçlüdür. Bu durum kanunun 8'nci maddesinin hükmü olan " Medya hizmet sağlayıcılar, yayın hizmetlerini kamusal sorumluluk anlayışıyla bu fıkra da yer alan ilkelere uygun olarak sunarlar." ilkesine aykırıdır. Ve bu 6112 sayılı Kanunun 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendinin ihlal edilmesi demektir.

Karar; 8'inci maddenin birinci fıkrasının (ş) bendinin ihlali nedeniyle, 32.inci maddesinin birinci fıkrasına göre "İdari Para Cezası" nın uygulanmasına karar verilmiştir.

3.3.2.5. **Şefkat Tepe adlı yerli dizi-STV**

Şefkat Tepe adlı yerli dizinin 17 Kasım 2012 tarihinde yayınlanan bölümünü tek raporda inceleyen uzman, 28 Kasım 2012 tarih ve 1093 sayılı raporunda, dizinin yeni sezonunda son derece yoğun duygusal ve fiziksel şiddet içerdiğini, dizide argo kullanıldığını, Türk askerinin küçük düşürüldüğünü, terörün övüldüğünü ve Kürt halkının yanlış tanıtıldığını belirtmiştir.

Dizinin yalnızca belirtilen bölümünde yayınlanan ve uzman tarafından tespit edilmiş, bazı şiddet sahneleri şunlardır:

"Bu dizide tim komutanı ve 3 tim elemanı teröristler tarafından yakalanmıştır ve elleri arkalarında bağlı şekilde tekme ve tokatlarla dövülmüştür. Ancak dizide uygulanan şiddet, sayılanlarla sınırlı değildir. Dizide askerın dizinden vurulması sahnesi, gözüne naylon poşetin eritilmesi sahnesi, teröristlerin tecavüzüne uğrayan kızın intihar sahnesi mevcuttur. Acımasızda kullanılan şiddet ve çatışma sahneleri yer almaktadır".

Gerekçe:

Uzman, bu yoğun şiddet sahnelerinin yer aldığı söz konusu dizinin, çocuk ve gençlerin televizyon karşısında olabilecekleri bir saatte yayınlandığına dikkat çekerek, ilgili Yayın Kuruluşu'nun bu yayını 6112 sayılı Kanun'un 8. maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendinde yer alan "Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz." hükmüne aykırı bulmuştur.

Karar:

Üst kurul ise yaptığı değerlendirmede, “Şefkat Tepe” isimli programda 6112 sayılı Kanun'un 8. maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendinin ihlali nedeniyle “idari para cezası” yaptırımını uygulamasına karar vermiştir.

3.3.2.6. Dinamit-Beyaz TV

6112 sayılı Yasa'nın 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendi ve aynı fıkranın (ş) bendi çerçevesinde Üst Kurul tarafından hakkında idari para cezası uygulama kararı alınan bir başka program ise Beyaz TV logosu ile yayın yapmakta olan güncel olayların konu edilip tartışıldığı 21.09.2012 tarihli Dinamit adlı programdır.

Programın bu haftaki konusu Balyoz Davası ve Balyoz Davası hakkında mahkemenin verdiği kararlar konuşulduğu sırada Ümit Zileli ve Rasim Ozan Kütahyalının karşılıklı olarak birbirleri hakkında ya da üçüncü şahıslar hakkında hakaret içeren sözler uzman tarafından tespit edilmiştir. Bazı hakaret içeren cümleler şunlardır:

“Balyoz Davasının kararları hakkında yapılan yorumlar sırasında Rasim Ozan Kütahyalı ve Ümit Zileli'nin yüksek sesle birbirlerine "Değerlendirme kapasitesi olmadığı için arkadaş bağıryo, senin gibi ben kısır değilim, Yılmaz Özdil'in poposuna tekmeyi vuruyolardı, kendine Atatürkçü diyenlerin çoğu faşisttir, ırkçı manyaklar, ergenekon kafası katill! Sen 4 yıldır katillerin avukatısın!, o salak beyinsiz generaller, Ben o salak beyinsiz generallerin çocukları ağlamasın istiyorum, Ama o salak beyinsiz generaller hala tam cemaatin aşırı adamlarının istediği gibi, her türlü konuşmalarını kaydetmişler salak gibi, Sus be birader bi sus bee, yazıklar olsun bee! Ya bırak Allahını seversen bu kadar alçakça konuşulmaz ki yaa!, senin gibi tetikçiler” gibi birçok kişiyi ve birbirlerini zan altında bırakan sert sözler söylemişlerdir. Ayrıca, izleyicilerden RTÜK İletişim Merkezi'ne ulaşan şikâyetlerde de kişilere karşı "gerizekalı, salak" gibi argo kelimelerin ulusal bir kanalda kullanılmasından doğan rahatsızlık dile getirilmiştir.”

Gerekçe:

Uzman, söz konusu yayına ait deşifre kayıtlarının tetkikinde; kişilerin karşılıklı ve üçüncü kişiler hakkında kullandıkları ifadelerin eleştiri sınırlarının ötesinde; insan onuruna aykırı, küçük düşürücü ve aşağılayıcı nitelikte olduğunu, diğer yandan, karşılıklı bağrışmaların yaşandığı ve hakaretlerin edildiği söz konusu programda sözel şiddetin ön plana çıkarıldığına kanaatine varmıştır.

Bu nedenle söz konusu yayında, 6112 sayılı Kanun'un 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendinde yer alan;

“İnsan onuruna saygılı olma ilkesine aykırı olamaz, kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliğinde ifadeler içeremez.” hükmü ile 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendinde yer alan; “Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz.” hükmüne aykırı bulmuştur.

Karar:

Sonuçta, Üst Kurul'un Dinamit adlı programa, 6112 sayılı Kanun'un 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde ve aynı fıkranın (ş) bendinde belirlenen hükme aykırı bulmuştur ve idari para cezasının uygulanmasına karar vermiştir.

3.3.2.7. Gezi Parkı Eylemleri-HALK TV

Konusu, 6112 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (ı) bendindeki; “Tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerini esas almak ve toplumda özgürce kanaat oluşumuna engel olmamak zorundadır; soruşturulması basın meslek ilkeleri çerçevesinde mümkün olan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğundan emin olunmaksızın yayınlanamaz.” Ve (ş) bendindeki; “Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz.” Hükümlerinin ihlali olan yayına ilişkin Uzman Raporunda;

Halk TV logolu yayın kuruluşu; İstanbul Taksim Gezi Parkı'nda yürütülen yayalaştırma çalışmaları kapsamında yapılacak olan Topçu Kışlası projesine karşı başlatılan eyleme güvenlik güçlerinin müdahale etmesi ile başlayan olayları, 31 Mayıs 2013 tarihinde saat 16.00'dan itibaren canlı olarak ekrana getirmeye başlamıştır. İlgili yayın kuruluşunun 31 Mayıs - 6 Haziran 2013 tarihleri arasında, İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Antalya başta olmak üzere yurdun çeşitli illerinde yaşanan olaylara tüm gün boyunca yoğun bir şekilde genellikle canlı olarak yer verdiği, kimi zaman da daha önce canlı yayınladığı görüntülerinin tekrarını banttan ekranlara getirdiği görülmüştür. Yayınlar esnasında gösterilere katılan milletvekilleri, gazeteciler, sanatçılar ve diğer vatandaşlarla röportajlar yapılmış ve telefon bağlantısıyla yayına katılan

milletvekillerinin ve diğer vatandaşların açıklamaları, video klipler ve benzeri yayınlara ilişkin bazı tespitler de bulunulmuştur.

Gerekçe:

Gezi Parkı protesto gösterileri olarak başlayan ve sonrasında polis ve göstericiler arasında şiddet eylemlerine dönüşen olayların sunumunun, kamusal sorumluluk anlayışıyla bağdaşmadığı ve bu yayınlar esnasında kullanılan kışkırtıcı dil ve üslup ile insanların bu gösterilere katılmaya yönlendirildiğı, bu yönlendirmenin bir tezahürü olarak yayın esnasında sunucunun çok sayıda ilde gerçekleşecek gösterilerin ve eylemlerin yeri ve zamanı hakkında bilgi verdiği ve bu nitelikte yayıncılık suretiyle olayların ve gerginliğin tırmanması sonucuna yol açıldığı değerlendirilmiştir.

Ayrıca, sürekli olarak tek yönlü ve taraf tutar bir yayın politikası izlenmesi ve doğruluğı kanıtlanmamış bilgilerin verilmesiyle halkın yanıltılması ve yönlendirilmesi suretiyle de, yayıncı kuruluşun kamusal sorumluluktan uzak bir yayıncılık sergilediğı gözlemlenmiştir.

Bu nedenlerle, söz konusu yayınlarda 6112 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendi hükmünün ve (ı) bendi hükmünün ihlal edildiğı sabit görülmüştür.

Karar:

6112 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendindeki; “Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz.” hükmünün ihlali nedeniyle, aynı Kanunun 32 nci maddesinin birinci fıkrası hükmü uyarınca; idari para cezası uygulanmasına karar verilmiştir.

3.3.2.8. **Taksim Gezi Parkı Eylemleri**-ULUSAL 1

Konusu, 6112 sayılı Kanunun 8’inci maddesinin birinci fıkrasının (ı) bendindeki, yayınlar,“Tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerini esas almak ve toplumda özgürce kanaat oluşumuna engel olmamak zorundadır; soruşturulması basın meslek ilkeleri çerçevesinde mümkün olan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğundan emin

olmaksızın yayınlanamaz” ve (ş) bendindeki, “Şiddeti özendirici ve kanıksatıcı olamaz.” Hükümlerinin ihlali nedeniyle, İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'nın incelemesi sonucunda incelenen yayına ilişkin Uzman Raporunda;

“Ulusal Logosu ile yayıncılık yapmakta olan Yayın Hizmet Sağlayıcı Kuruluşun sunmuş olduğu yayın hizmeti, İstanbul Büyükşehir Belediyesinin ‘Taksim Meydanını Yayalaştırma Projesi’ kapsamında yapılan düzenlemelerle ilgili olarak kimi yurttaşlarca başlatılan çeşitli niteliklerdeki proje karşıtı eylemlerin, 31 Mayıs 2013 tarihinde artması sonucu ortaya çıkan toplumsal olaylara ilişkin olarak sunmuş olduğu yayın hizmetleri kapsamında da izlenmiş, bu bağlamda elde edilen bulgu ve argümanlar ile bunlar ışığında yapılan değerlendirmeler aşağıda ifade edilmiştir.

31 Mayıs 2013 tarihinde başlayan ve kamuoyunda ‘Taksim Gezi Parkı Eylemleri’ adıyla yankı bulan kısıtlı, kendilerini çevreci olarak nitelendiren yurttaşların ortaya koydukları eylemin ilk anlarından itibaren Yayıncı Kuruluş tarafından dikkatle izlendiği, kimi yorum ve telefon bağlantıları ile olayın kamuoyuna aktarıldığı görülmüştür. Bu bağlamda kitle iletişim aracının toplumu bilgilendirme, kamuoyu oluşturma ve kamu elitlerini kritik etme gibi işlevlerinin yerine getirilmesi düzleminde yayıncılık yapılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Yayıncı kuruluşun konuya ilişkin yapmış olduğu yayınların sunum dili, haber aktarma biçimi ve kriz dönemi yayıncılık ilkelerine uygun olup olmadığı irdelenmiş bu çerçevede yapılan yayınlara ilişkin örnekler sunulmuştur.”

ULUSAL TV'nin söz konusu yayını ile 6112 sayılı Kanunun 8.maddesinin birinci fıkrasının (ı), (ş) ve (k) bendi hükümlerini ihlal ettiği kanaati Daire Başkanlığınca ifade edilmiş karar alınması için yazı Üst Kurula havale edilmiştir.

Gerekçe şöyledir:

Ulusal TV logosuyla yayın hizmeti veren kuruluşun 31 Mayıs sabahı başlayan yayınların genel durumuna bakıldığında bu yayınların, “kriz zamanı yayıncılık ilkeleri” ile bağdaşmadığı görülmektedir.

Yayınlarda şu ifadeler kullanılmıştır:

“Taksim’deki olaylarda bir geç kızın panzerin altında kalarak hayatını kaybettiğini söyledi. Taksim’de AKP faşizmi, on binler polisin sert müdahalesine Taksim’de direniyor... Türk Milleti ayakta, her yer Taksim, her yer direniş, Polis helikopterinden göstericilere gaz bombası atıldığı iddia ediliyor, her yer eylem alanı, AKP faşizmine karşı Türkiye ayakta, polis ,yurttaşları nişan alarak gaz bombası atıyor. Muğla, Bursa, Kocaeli, Mersin Gezi Parkı nöbetinde, On binler polisin sert müdahalesine direniyor...

Direniş dış basında: AKP faşizmine direnme eylemleri Türk baharının tohumları olarak yorumlandı...

...Ellerinde pankartlar, gidiyor bu çocuklar, kalkın ayağa kalkın, gidiyor bu çocuklar, bu pazar kanlı Pazar, dert yazar derman yazar, bu meydan kanlı meydan, ok fırladı çıktı yaydan...

Devrim yapıyoruz, hükümeti yıkıyoruz, herkes sokağa insin, isyan ediyoruz, halkı isyana çağırıyoruz, isyan ceza yasasında yasak olsa da o yasağı deliyoruz...”

Bu ifadeler üzerine;

“halkı isyana teşvik ediyorum, bu hükümete isyan ediyoruz, halkı sokağa çıkmaya davet ediyoruz, bugün sokağa çıkılmayacaksa ne zaman çıkılacak”

Gibi sözlerin de söylenmesi nedeniyle, ve bu türden alt yazı ve yorumların sık bir şekilde ekrana getirilerek şiddet gösterilerinin desteklendiği, normalleştirildiği ve özendirildiği, şiddet ve isyana teşvik edildiği göz önüne alındığında, söz konusu yayınların 6112 sayılı Kanunun 8.maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendi uyarınca ve (1) bendi hükmünün ihlal ettiği saptanmıştır.

Karar şöyledir:

Aynı yayında birden fazla yayın ilkesi ihlali olmuştur. Her iki ihlal de para cezası gerektirmektedir. 6112 sayılı Kanunun 8.maddesinin birinci fıkrasının (1) bendindeki; “ Tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerini esas almak ve toplumda özgürce kanaat oluşumuna engel olmamak zorundadır; soruşturulması basın meslek ilkeleri çerçevesinde mümkün olan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğundan emin olunmaksızın yayınlanamaz” ve (ş) bendindeki; “Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz.” Hükümlerinin ihlali nedeniyle ilgili kanal idari para cezası uygulanmasına karar verilmiştir.

3.3.2.9. Gezi Parkı Eylemleri-EM TV

Konusu 6112 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (1) bendindeki; “Tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerini esas almak ve toplumda özgürce kanaat oluşumuna engel olmamak zorundadır; soruşturulması basın meslek ilkeleri çerçevesinde mümkün olan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğundan emin olunmaksızın yayınlanamaz.” Ve (ş) bendindeki; “Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz.” Hükümlerinin ihlali olan yayına ilişkin Uzman Raporunda;

“Taksim Gezi Parkı’ndaki ağaçların kesilmesini protesto amacıyla başlayan çeşitli niteliklerdeki proje karşıtı eylemlerin 31 Mayıs 2013 tarihinde artması sonucu ortaya çıkan çeşitli toplumsal olaylara ilişkin sunulan yayınlar, elde edilen bulgu ve argümanlar ışığında değerlendirilmiştir. EM TV logolu yayın kuruluşu, 31 Mayıs 2013 tarihinden itibaren yayınlarının büyük bir bölümünü Taksim Gezi Parkı’nda başlayıp ülke geneline yayılan protestolara ilişkin yayınlara ayırmıştır. “Taksim Gezi Parkı Eylemleri” adıyla kamuoyunda yankı bulan eylemlerin yayın kuruluşu tarafından yakından takip edildiği; hem haber bültenlerinde hem de protestolara ilişkin özel yayınlarda başta İstanbul, İzmir ve Ankara olmak üzere ülke genelindeki protestolara ilişkin haber, yorum, canlı telefon bağlantısı, olay yerinden canlı yayın ve röportajlara yer verilmiştir.

Şeklinde değerlendirmelere yer verilmiştir.

EM TV Yayın kuruluşunun söz konusu yayını ile 6112 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (1), (ş) ve (k) bendi hükümlerini ihlal ettiği kanaatinin Daire Başkanlığınca belirtildiği, konu hakkında karar alınmasını teminen yazının Üst Kurula havale edildiği anlaşılmaktadır.

Gerekçe:

Toplamda 21 saat 19 dakika 21 saniye süre olan söz konusu canlı yayınların incelenmesi sonucunda; yayıncılık yaklaşımının, itidal çağrısı bir yana, kışkırtıcı bir üslupla, doğru olmayan haberlerin ve toplumun bir kesimine karşı nefret ve kin içeren söylemleri içerecek ve meşru gösterecek biçimde kurgulandığı görülmektedir. Mezkur yayıncı kuruluşun yayın dili ve yaklaşımı, çevre duyarlılığını manipüle ederek toplumun

bir kesimine ve seçilmiş hükümete karşı yapılan kolektif şiddet içerikli eylemlerin toplumsal ayaklanmaya, kaos ve anomi ortamına sebep olabileceği kuvvetle muhtemeldir.

Bu nedenlerle, söz konusu yayınlarda 6112 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (ş) ve (ı) bendi hükümlerinin ihlal edildiği sabit görülmüştür.

Karar:

6112 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendindeki; “Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz.” Hükümünün ihlali nedeniyle idari para cezası uygulanmasına karar verilmiştir.

3.3.2.10. **Haber Masası-ULUSAL 1**

Konusu 6112 sayılı Kanunun 8’inci maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendinde yer alan “Şiddeti özendirici ve kanıksatıcı olamaz” hükmünün ihlali olan İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı’nın 25.06.2013 tarihli ve 1863 sayılı yazısı ve eklerinin incelenmesi sonucunda, ilgili yayına ilişkin uzman raporunda şu değerlendirmelere yer vermiştir:

“ Ulusal 1 Logosuyla yayıncılık yapmakta olan yayın hizmet sağlayıcı kuruluş, Haber Masası adlı bir haber programını izleyicilerine sunmaktadır. Söz konusu haber programının 21 Haziran 2013 tarihinde ekrana getirilen bölümünde stüdyo konuğu olarak avukat Osman Aydın Şahin ve Naci Eriş yayında hazır bulunmuşlar, İşçi Partisi Başkan Vekili Hasan Basri Özbey ve Halil Nebiler adlı gazeteci ise telefonla yayına katılım sağlamıştır. Kamuoyunda Ergenekon Davası olarak bilinmekte olan yargılama süreci ve geçtiğimiz günlerde ülkemiz gündeminde yer bulan Taksim Gezi Parkı olaylarını konu edinen programa ilişkin yapılan izleme ve değerlendirme sonucunda kimi bulgu ve argümanlar elde edilmiştir.

Haber programına katılan avukat Osman Aydın Şahin adlı katılımcı, ‘Mahkemeye bir talimat geldi ve bunu bitireceksin. Şimdi bu talimat neden gelir? Şimdi millet ayağa kalktı. İşte Didimden Halil Nebiler aktardı mı. Tayyip gücünü göstermek isteyecektir. Bu milletle bir hesaplaşmadır... Ve bu dava 5 ağustosta çöker. Yüzbinler

Silivri'ye kalesine dayanır, zindanı yıkar ve 5 Ağustosta bu dava çöker. Benim inancım bu...' şeklinde ifadeler kullanılmıştır.

Yukarıdaki yayın hizmet sağlayıcı kuruluşun telefon bağlantısı aracılığı ile sunmuş olduğu haber ve bu habere ait olmayan görüntüleri ekrana birlikte vererek kamuoyunun özgür bir biçimde oluşmasına engel olmaya çalıştığı ve manipülatif olarak nitelenebilecek bir yayıncılık ile izleyicilerini yanıltmayı amaçladığı değerlendirilmektedir.”

Ulusal 1 logolu yayın kuruluşunun (ş) bendinde yer alan “Şiddeti özendirici ve kanıksatıcı olamaz” hükmünü ihlal ettiği kanaatinin Daire Başkanlığınca belirtilmiş ve konu hakkında karar alınmasını teminen yazı Üst Kurula havale edilmiştir.

Gerekçe şöyledir:

Söz konusu yayında, mahkemeyi işgal etmek, mahkemeyi basmak, tutukluları serbest bırakmak şeklinde şiddet kullanmaya, meşru yargı organlarının kararlarına karşı yurttaşları şiddete teşvik etmeye dönük yayın yapılması nedeni ile 6112 sayılı Kanunun 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendinin ihlal edildiği sabit görülmüştür.

Bu itibarla, adı geçen yayıncı kuruluş hakkında, 6112 sayılı Kanunun 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendinde yer alan; “Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz” hükmünü ihlal etmesi nedeniyle Kanunun 32'nci maddesinin birinci fıkrasına göre uyarısız “İdari Para Cezası” yaptırımının uygulanması gerektiği, kanaatine varılmıştır.

Karar:

Yapılan görüşmeler sonucunda ayrıntıları ve gerekçeleri yukarıda izah olunduğu üzere;

ULUSAL 1 logosuyla yayın yapan Ulusal Kanal İletişim Hizmetleri San. Ve A.Ş. unvanlı kuruluş hakkında;

6112 sayılı Kanunun 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendindeki; “Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz” hükmünün ihlali nedeniyle, aynı Kanunun 32'inci maddesinin ikinci fıkrasına göre; idari para cezası uygulanmasına karar verilmiştir.

3.3.2.11. **Ergenekon Davası ile İlgili Haberler-ULUSAL 1**

Yeni bir (ş) bendi ihlali de Ulusal 1 televizyonu tarafından gerçekleştirilmiştir. İlgili uzman raporunda ;

“Kamuoyunca “Ergenekon Davası” olarak bilinen ve 13. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 05.08.2013 tarihinde karara bağlanan davanın, Ulusal 1 yayın kuruluşu tarafından dikkatle izlendiği, çeşitli yorum ve telefon bağlantıları ile dava sürecindeki gelişmelerin izleyicilere aktarıldığı görülmüştür. Bu bağlamda, yayıncı kuruluşun konuya ilişkin yapmış olduğu yayınların sunum dili ve haber aktarma biçimi irdelenmiş, elde edilen bulgu ve argümanlar ile bunlar ışığında yapılan değerlendirmeler incelenmiştir.

30-31.07.2013 ve 01-04.08.2013 tarihleri arasındaki yayınlar ile (a) ve (ş) bendi hükümlerinin ihlali ile Daire Başkanlığınca ifade edilmiş ve ilgili yazı Üst Kurula gönderilmiştir.

Gerekçeye göre;

“Devrim rayına girmiştir. Devrim, Ankara Kalesi'nin, Ankara Kalesi'ne Türk bayrağını çekmek koşusu devam etmektedir. Artık her yer Silivri'dir, her yer devrim için taarruz yeridir. Yıkıyorlar, yıkılacaklar, yıkacağız. Engelleyin gücünüz yetiyorsa. O zaman engellediğiniz her yer Silivri olacaktır. Sloganı değiştiriyorum. Her yer Silivri, her yer direniş değil. Her yer Silivri her yer taarruz. Silivri zindanı yıkılacak. Yeminler edildi, yıkılacak Silivri. Perinçek'i alırsız, Silivri'yi yıkarız. Türkiye Büyük Millet Meclisinin de kapısına dayanacağız”

İfadeleri üzerine programın genelinin ve üslubunun şiddet olgusu ile yapılmış olduğu ve oldukça sert, şiddet içeren bir anlatım dili kullanıldığı görülmüştür.

Söz konusu yayınların 6112 sayılı Kanunun 8.maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendi hükmünü ihlal ettiği görülmüştür.

Karar, idari para cezası uygulanmasıdır. (a) bendinde yer alan “Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılaplarına aykırı olamaz.” Hükmü ile ilgili herhangi bir idari yaptırım uygulanmasına yer olmadığına karar verilmiştir.

3.3.2.12. **Not Defteri Adlı Dizi**-FOX TV

Konusu, 6112 sayılı Kanunun 8.maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendindeki; “Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz.”ve 24.maddesinin birinci fıkrasındaki; “Medya hizmet sağlayıcıları, koruyucu sembol sistemi kullanarak, izleyicileri proram hizmetlerinin içeriği hakkında sesli veya yazılı olarak bilgilendirir.” Hükümlerinin ihlali olan FOX TV’de yayınlanan Not Defteri adlı dizinin, İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığınca oluşturulan yazının incelenmesi sonucu Uzman Raporunda şunlara değinilmiştir:

“FOX TV logolu medya hizmet sağlayıcıda ilk bölümü 26.03.2014 Çarşamba akşamı saat 20.28’de ekrana getirilen “Not Defteri” adlı dizinin yayınına başlanmıştır.

Rapora örnek alınan 26.03.2014 tarihli ilk bölümde; Futbol oynayan ve yakın bir zamanda kendisini izlemeye gelecek birileri tarafından seçilerek, profesyonel olma umudu olan Bekir’i, gece sokakta yürürken Ufuk ve grubu önce kafa atmak suretiyle, sonra da aralarına alarak dövmeye başlar. Karşı koyacak gücü kalmayan ve yerde yatan Bekir’e ardarda tekme atmaları, sonra ayağa kaldırarak, önünde buldukları dükkanın demirlerine çarpmaları ve ağzı, burnu kan içinde yeniden yere yığılan gencin "bittiniz siz" demesi üzerine de Ufuk'un "hala konuşuyor" sözlerinin ardından ayağına son bir tekme atması sonucu canı çok yanan Bekir'in yüksek sesle bağırması.

Devam etmekte olan dizinin şiddet içeren bir başka görüntüsü ise 16.04.2014 tarihli dördüncü bölümünde yer almıştır. Egemen, üzerine atılan hırsızlık suçundan dolayı gözaltındayken, Ufuk da onun yokluğunu fırsat bilerek, arkadaşlarına zarar verme amacıyla plan yapar ve Egemen'in arkadaşı Can'ı, nöbetçi öğrenciyi kullanarak konferans

salonuna getirtir. Utku ve üç arkadaşı yine ellerinde sopalarla, savunmasız bir şekilde yakalanan Can'a vurmaya, yere düşünce de vücuduna, başına tekme atmaya başlarlar. Can, dört kişiye karşı kendisini korumakta zorlanır, platformdan yere yuvarlanır, üzerine sandalye fırlatılır. Kendisini sınıfta göremeyen iki arkadaşı şüphelenip, araştırmaları sonucu yardımına koşarlar ve hepsi birbirine girişince gürültüye gelen bayan öğretmenin bağırarak, uyarması sonucu kavgaya son verirler.” Yayın Kurulu’sunun söz konusu yayını ile 6112 sayılı Kanununun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendi ve ikinci fıkrası hükümlerini ihlal ettiği anlaşılmıştır.

Gerekçeye göre;

Kayıtların incelenmesi sonucunda yayında sürekli şiddet, kavga, çatışmayla ilgili sahnelerin olduğu kavga sahnelerinde çok fazla şiddet kullanıldığı tespit edildiğinden 6112 sayılı Kanununun 8.maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendi uyarınca yayın hizmetleri “Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz” hükmünün ihlal edildiği açıktır.

Karar:

Bu ihlal nedeniyle, yayıncı kuruluşa idari para cezası uygulanmasına karar verilmiştir.

3.3.2.13. **Serbest Vuruş**-EM TV

Konusu, 6112 sayılı Kanununun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendindeki; “Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz” hükmünün ihlali olan yayına ilişkin Uzman Raporunda;

“EM TV Medya Hizmet Sağlayıcı Pazar ve Pazartesi günleri saat 23:00 de “SERBEST VURUŞ” adlı futbol karşılaşmalarının ve futbol camiasında yaşananların ele alındığı bir program yayınlanmaktadır.

Sabri Ugan tarafından canlı olarak sunulan programın 12.10.2014 tarihinde yayınlanan bölümünün ilerleyen dakikalarında saat 23.43.03’de Adnan Aybaba “ Ben sana anlatıyorum. Ben Almanya’da gerçek görüşme yaptım. Fakat aramızda bir husumet var. ...Söyleyeyim tamam. Bir bayan husumeti var. Üçümüz gidiyor ben sana da takığım,

sana da takıgım. Bir arkadaşımız da yanımızda. Arkadaşımızın yanında silah var. Gökhan da yok. Arkadaş odaya çıkıyor. Ben çıkıyorum Gökhan Töre olarak, silahı belinden alıyorum. Burada Ömer var, Hakan var. Kapıyı çalıyorum Gökhan Töre olarak açıyorsun. Elimde silah var.” şeklinde olayı anlatmaya başlamıştır. Olayı bu sözlerle anlatırken silahı tekrar eline alıp Mehmet Baransu’nun yanına giderek ağzını açmasını istemiştir. Mehmet Baransu da Aybaba’nın elindeki silahı alarak “Dur ona bir bakayım. Şeytan doldurur. Ha oyuncak silah!” diyerek silahı Aybaba’ya verir. Adnan Aybaba, Mehmet Baransu’nun ağzını zorla açtırarak silahı dayamaya çalışır. Mehmet Baransu silahın ağzına dayanmasına itiraz eder.

Silah her zaman ve her durumda şiddeti çağrıştıran simgeleyen bir araçtır. Hatta şiddetin kendisi olan silahın, canlı yayında bir spor programında kullanılması yayıncı sorumluluğuyla asla bağdaşmamaktadır.”

Şeklinde değerlendirmelere yer verilmiştir.

Gerekçe:

Söz konusu yayına ait deşifre kayıtlarının ve video görüntülerinin tetkiki sonucunda; şiddet içeren bir olayın canlandırma yolu ile ekrana getirilmesinin şiddet olgusunu olağanlaştıracığı ve kanıksatacağı düşünülmüş ve bu suretle 6112 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendi ilkesinin ihlal edildiği sabit görülmüştür.

Karar:

6112 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (ş) bendindeki; “Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz.” hükmünün ihlali nedeniyle, aynı kanunun 32 nci maddesinin birinci fıkrasına göre; idari para cezası uygulanmasına karar verilmiştir.

SONUÇ

Türkiye’de ilk televizyon yayını 9 Temmuz 1952’de İTÜ tarafından çok kısıtlı bir alana, günde birkaç saatlik yayınla başladı. Daha sonra 1 Mayıs 1964’de 359 sayılı Yasa ile TRT’nin kurulması gerçekleştirildi ve 1968 yılında deneme yayınları yapıldı. Televizyonların karşısına geçen halk, bu ilk yayınları başlangıç saatinden kapanışa kadar izledi. Televizyon alıcısı sahibi olmak toplumsal farklılaşmanın bir unsuru gibi algılanmaktaydı.

TRT’nin siyah beyaz olan bu ilk yayınından sonra 1 Temmuz 1984 tarihinde renkli yayına başladı. Ardından, TRT’nin ikinci kanalı yayına başladı.

1990 yılında Türk Halkı, beraberinde büyük tartışmaları da getiren özel televizyonlarla tanıştı. Magic Box adlı şirket Almanya’dan uydu yoluyla Türkiye’ye yayına başladı. TRT’nin tekeline son veren bu yayından sonra, özel girişimciler harekete geçti.

1982 Anayasası radyo ve televizyon yayınlarının devlet eliyle yapılacağı hükmünü getirirken, TRT Kurumu kamu tüzel kişiliği olarak bunu tekelden yapmaya başladı. 1 Ocak 1984 tarih 2954 sayılı kanuna göre, başta TRT olmak üzere radyo ve televizyon yayınlarını denetlemek ve yayın ilkelerini saptamakla görevli Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu adında bir kurul kuruldu. Bu kurul 3984 sayılı kanunun öngördüğü Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’nun kurulduğu 1994 yılına kadar yürürlükte kaldı.

08 Temmuz 1993 günü TBMM’de 1982 Anayasasının radyo ve televizyon yayınlarının devlet eliyle yapılacağını içeren 133.maddesi değiştirildi.

Temmuz 1993 günü Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren, 1982 Anayasasının 133.maddesinin yeni şekline göre radyo ve televizyon istasyonu kurmak ve bunları işletmek kanunla düzenlenecek şartlar içerisinde serbestti. 20 Nisan 1994 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanıp yürürlüğe giren, “3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun”, “ **6112 Sayılı Radyo ve Yayın**

Hizmetleri Hakkında Kanun” 03.03.2011 tarihinde kabul edilene kadar yürürlükte kaldı.

1980’li yıllarda baş gösteren uydu yayıncılığı ve ev tipi video teknolojisinin ülkemizde yaygınlaşması sonucu TRT’ye alternatif bir kaynak ortaya çıktı. İnsanlar uydudan istedikleri herhangi bir kanalı çanak anten aracılığıyla veya istedikleri bir filmi alıp evdeki videodan izleyebiliyorlardı. TRT’nin tekeline filen son veren özel yayıncılık da böyle başladı. Avrupa’dan uydu kanalı kiralanıp Türkiye’ye yönelik yayın yapıldı.

“Basın Özgürlüğü” radyo-televizyon ve sinema gibi modern kitle iletişim araçlarının ortaya çıkışı ile birlikte bu alanda olması gereken özgürlüğü anlatmada yetersiz kalmıştır. Bu alandaki terim boşluğu “İletişim Özgürlüğü” kavramı ile doldurulmuştur.

İletişim özgürlüğünün birinci unsuru, **her türlü baskı ve sansürden uzak her çeşit bilgi, düşünce ve habere ulaşmayı ifade eder. Haber düşünce ve kanaatleri serbestçe öğrenebilmek ve toplayabilmek hakkını da içeren bir unsur, vatandaşlar için “almak”, yayın mensubu için ise “toplamak” hakkını** karşılar.

İletişim özgürlüğünün ikinci unsuru, haber ve düşünceyi istenilen araçla istenilen yer ve zamanda yayma hakkıdır. Kişi düşündüğünü, bildiğini serbestçe ifade edebilecek, yorum ve eleştirilerini başkalarının bilgisine sunabilecektir. Bu da kitle iletişim araçlarının isteyenler tarafından serbestçe kullanılabilmesini, yayın ve dağıtım olanaklarından serbestçe yararlanabilmesini ifade eder.

Türkiye’de 1990’lı yıllara kadar kamu hizmeti modeline göre bir yayıncılık yapıldı. Bu görevi devlet adına TRT yaptı. Özellikle mali yönden hükümete muhtaç olmasından dolayı TRT yayınlarında siyasi iktidarın izi olmuştur.

Elektronik yayıncılığın devlet tekelinde olduğu zaman yapılan en büyük eleştirilerin başında, bu işi yapan devlet kurumu TRT’nin tarafsızlığı ve bu kurumun, gelen hükümetlerin bir yayın organı olarak çalışmasına yönelik eleştiriler olmuştur. TRT’nin mali açıdan hükümete bağlı olmasından dolayı, iş başındaki mevcut hükümetler de bu kuruluşu partinin yayın organı olarak görmüşler ve bir propaganda aracı olarak kullanmışlardır.

Özel televizyonların hiçbir kural tanımadan, hukuki alt yapıdan yoksun yaptığı yayınlara bir çeki düzen vermenin gerektiği konusunda herkesin fikir birliği yaptığı, tartışmaların en yoğun olduğu sırada gerekli yasal düzenlemeler yapılmaya başlandı. Önce Anayasanın ilgili maddesi değiştirildi. Ardından 3984 sayılı Yasa yürürlüğe girdi. Bu yasa ile radyo ve televizyonların yayınlarını düzenlemek, frekans tahsisi yapmak, yayın ilkelerini belirlemek, yayın ihlallerinde gereken yaptırımları uygulamak amacıyla RTÜK kuruldu.

3984 sayılı Yasa'nın kabulü ve RTÜK'ün kurulmasından sonra tüm tartışmalar bu alanda yapılmaya başlandı.

Bu Yasa ile fiili olarak yayın yapan radyo ve televizyonlar, yasal bir düzenlemeye kavuşmuştur. Her yasa gibi bu yasa da yürürlüğe girmesiyle toplumun çok çeşitli kesimlerinin eleştirilerine hedef olmuştur. Bu eleştiri sahiplerine göre sekiz bölümden oluşan Yasa sistematik açıdan olumsuz bir görüntü sergilemektedir. Yine, Yasa'da fazla üst başlık kullanılmış, birbirine yakın konular farklı yerlerde düzenlenerek karışıklığa sebep olmaktadır.

Yasa terminolojik açıdan ciddi bir dağınıklık göstermektedir. Bir yasa da dil açısından olması gereken temel unsurlardan büyük ölçüde yoksundur. Birçok maddenin anlaşılabilmesinde önemli güçlükler yaratmaktadır.

Üst Kurulun oluşumunun yanında teşkilat ve personel yapısında da siyasi partilerin izleri görülmüştür. RTÜK kurulduktan sonra RTÜK'un personeli ile işe başlamıştır. Daha sonraki personel ihtiyacını diğer kamu kuruluşları gibi kendilerine yakın kişilerden sınavsız bir şekilde karşılama yoluna gitmiştir.

6112 Sayılı Kanun'un getirdiği yeni düzenlemelerde ise **ilk olarak yeni terminoloji öne çıkmaktadır**. Kamu yararına önem verilmiş, düzeltme ve cevap hakkını Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesine uygun olarak düzenlemiştir. 6112 sayılı Yasa yayın kuruluşlarında siyasi reklam yapılmasına imkan sağlamaktadır.

6112 sayılı Yasa, 3984 sayılı Yasa'nın sadece radyo ve televizyon alanını düzenlemesine karşılık radyo ve televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetleriyle ilgili konuları kaplayacak şekilde düzenlenmiştir.

3984 sayılı Yasa'da "ifade ve haber alma özgürlüğü" ne yönelik bir ifade bulunmazken 6112 sayılı Yasa; AB'nin yönergesine uyumlu bir şekilde 1.maddesinde "ifade ve haber alma özgürlüğünün sağlanması" nı yasal teminat altına almıştır.

Aşırı şiddet içeren televizyon programlarının izlenmesinin, saldırganlığı artıran etkenlerden biri olduğu çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur.

Medyada şiddet ile saldırgan davranışlar arasındaki bağlantıyı araştıran toplu değerlendirme çalışmaları topluca gözden geçirilmiş ve küçük çocuklarda, şiddet içerikli televizyon ve film izleme ile saldırgan davranışlardaki artış arasında tutarlı kanıtların bulunduğu çok net bir biçimde sergilenmiştir.

Gerek konuya ilişkin bilimsel literatürdeki bulgular, gerek binlerce ruh sağlığı çalışanını temsil eden meslek örgütlerinin görüşleri, televizyonlarda yer verilen ölçsüz şiddet içeriği ile müstehcenlik ve mahremiyet ihlallerinin, başta topluma uyumlu bir kişilik geliştirme sürecinde olan çocukların ve gençler olmak üzere, tüm toplum bireylerinin ruh sağlığını son derece olumsuz bir biçimde etkilediğini açıkça göstermektedir.

Toplumun geleceği üzerinde bu denli etkili olan televizyonda yayınlanan şiddetin, çocuklar ve gençler üzerindeki olası etkilerini azaltmak için dünyanın birçok ülkesinde çeşitli yollara başvurulmuştur. Başvurulan bu çözüm yollarının, temel olarak farklı ülkelerde benzer şekilde uygulandığı görülmektedir. Çözüm yollarından birincisi, şiddet içeren yayınların belli bir yayın saatiyle sınırlandırmasını içermektedir. İkinci çözüm yolu, yayından önce, yayının içeriği hakkında izleyiciye bilgiler veren semboller kullanılmasıdır. Üçüncü çözüm yolu, çocukların medya ve medya içeriği hakkında daha bilinçlenmesini sağlamak için medya okuryazarlığı dersinin okullarda okutulmasıdır. Dördüncü çözüm yolu ise çeşitli teknolojik aygıtların kullanılması sonucu programın izleyici tarafından etkilenmesidir.

Televizyonda yayınlanan şiddet içeriğinin olumsuz etkilerinden çocukları koruma konusunda yukarıda sayılan tedbirlere rağmen en büyük sorumluluk ailelere düşmektedir. Her şeyden önce **ailelerin, televizyonun potansiyel bir tehlike olduğunun bilincine varması ve buna karşı bazı önlemler alması** gerekmektedir.

Çocuğu televizyonun olumsuz etkilerinden koruma sorumluluğu, ikinci derecede devlete düşmektedir. Devletin bu sorumluluğu, görsel işitsel iletişim alanını düzenleme ve denetleme yetkisini elinde bulunduran RTÜK'e yüklenmiştir. 1990-1994 yılları arasında yapılan özel yayıncılık, devlet denetimi olmadan yayıncıların, izleyicileri olumsuz etkileyecek her tür içeriği kolaylıkla yayınlatabileceklerini göstermiştir. 1994 yılında RTÜK'ün kurulması ile radyo televizyon yayıncılığına bazı asgari standartlar kazandırılmıştır.

Televizyondaki şiddetin önlenmesi konusunda RTÜK'e düşen öncelikli görev, düzenleme yetkisini ön plana çıkararak, yayıncı kuruluşların özdenetim mekanizmalarını kullanmaları ve etik değerlere uymaları konusunda yönlendirici olmaktadır.

RTÜK, yayıncı kuruluşlara şiddet içeren yayınlara yer vermeleri sebebiyle çok sayıda müeyyide uygulamıştır. Ancak televizyon ekranlarında her an karşımıza çıkabilen şiddet görüntüleri, bu yaptırımların yetersiz kaldığını göstermektedir. Birçok yayıncı kuruluş, programlarında şiddeti, adeta reyting artırıcı bir unsur olarak kullanmaktadır. 2011 yılına kadar yürürlükte kalan 3984 sayılı Yasa'nın 33.maddesiyle düzenlenen kademeli ceza sisteminin, RTÜK'ün aldığı kararların caydırıcılığı konusunda büyük bir engel teşkil ettiği söylenebilir. Bu madde uyarınca her türlü ihlal durumunda RTÜK yayıncı kuruluşlara ihlalin ağırlığına bakmaksızın önce uyarı cezası verilmekteydi. Yargı yoluna açık olan RTÜK'ün idari müeyyideleri, yayıncılar tarafından yargıya taşınarak daha ağır cezalar olan program durdurma ve para cezasının uygulanma süreçleri ise sekteye uğratılmaktaydı. 03 Mart 2011 tarihinde yürürlüğe giren 6112 sayılı Yasa ile bu sorunun büyük ölçüde çözüldüğü görülmektedir. Yeni Yasa'nın 32.maddesine göre kademeli ceza sistemi kısmen korunmakla birlikte, RTÜK'e tanınan takdir yetkisi büyük oranda arttırılmıştır. Daha ağır yayın ihlallerinde bulunan yayıncı kuruluşlara, uyarı cezası uygulanmaksızın program durdurma ve para cezası verebilmenin yolu açılmıştır.

Televizyon kuruluşları, sorumlu yayıncılık anlayışı çerçevesinde çocukların ekran başında olduğu saatlerde, onları olumsuz etkileyebilecek yayınlara yer vermemelidir. Yapılan birçok çalışma, **ekranda yer alan şiddetin sıklığı, süresi, canlılığı, sunuluş biçimi gibi unsurların şiddetin izleyiciler üzerindeki etkisini arttırdığını ortaya çıkarmıştır.** Dolayısıyla şiddet içeren durum, olay ve konuları mümkün olduğunca görselleştirmemek ve tekrar tekrar vermemek oldukça önemlidir. Bu

tür görüntüler, başta çocuklar olmak üzere, izleyici de kaygı, korku ve kana karşı duyarsızlaştırmaktadır. Aynı zamanda yine bu görüntüler, çocuklar ve gençler için yanlış davranış modelleri oluşturarak, sağlıksız değer, tutum ve davranışlar benimsemelerine zemin hazırlamaktadır.

Sonuç olarak televizyondaki şiddetin olumsuz etkilerinden çocukları koruyabilmek için konunun tarafları olan aileler, yayıncılar ve RTÜK'ün sorumluluk bilinciyle, işbirliği içinde, çalışmalarını arttırarak devam ettirmeleri önemli görünmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Aziz, Aysel (2006), “*Televizyon ve Radyo Yayıncılığı*”, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Chomsky, Noam (1993) “*Medya Gerçeği*”, (Çeviren: Abdullah Yılmaz) Tüm zamanlar Yayıncılık, İstanbul.
- Çolak, Nusret İlker (2007), “*Kitle İletişim Hukuku*”, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Çoloğlu Özönur, Defne, (2010), “*Televizyon Mesih mi, Şeytan mı?*”, Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Işık, Metin (2007), “*Dünya ve Türkiye Bağlamında Kitle İletişim Sistemleri*”, Eğitim Yayınları, Konya.
- Mutlu, Erol (1994), “*Televizyonu Anlamak*” Gündoğan Yayınları, Ankara.
- Mutlu, Erol (2005), “*Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya*” Ütopya Yayınları, Ankara.
- Rigel, Nurdoğan (1995), “*Haber, Çocuk ve Şiddet*”, Der Yayınevi, İstanbul
- Sarmaşık, Jale (1993), “*Radyo ve Televizyon Yayınlarını Denetim Yöntemleri*” Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Tekinalp, Şermin (2011), “*Karşılaştırmalı Radyo ve Televizyon*” Camera Obscura’dan Synoptican’a Teknolojik, Kurumsal ve Kültürel Evrim, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu (1998), “*Türkçe Sözlük*”, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Yavuzer, Haluk (2003) , “*Anne-Baba ve Çocuk*”, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Uzun, Ruhdan (2009), “*İletişim Etiği Sorunlar ve Sorumluluklar*”, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Vedat Demir, Zakir Avşar (2005), “*Düzenleme ve Uygulamalarla Medyada Denetim*” Piramit Yayınları, İstanbul.

TEZLER

Avsallı, Hüseyin (1997), “*Radyo ve Televizyon Üst Kurulu*” İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Kızıl, Erkelli, Neşe (1998), “*İletişim Özgürlüğünün Sağlanması Sürecinde Oto-Kontrolün Yeri ve Önemi*”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

Sim, Şükrü (2006), “*Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Türkiye’de Özel Televizyon Yayıncılığı ve RTÜK Olgusu*” İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Yıldız, Filiz (1995), “*Televizyon Yayınlarının Çocuklar Üzerindeki Etkileri*” Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilimdalı, İstanbul.

MEVZUAT

Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu RG: 14.11.1983, 18221.

3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun RG: 20.04.1994 , 21911.

6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun RG: 03.03.2011, 27863.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

“1982 Anayasası” <http://www.anayasa.gen.tr/1982ay.htm>.(Erişim:08.09.2014).

- “Avrupa Antlaşmaları, Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi”, http://www.dispolitika.org.tr/akk/antlaşma/coas_132.htm.(Erişim:26.05.2015).
- “Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı”, <http://ekutupdpt.gov.tr/ab/hukuk/temelhak.pdf>. (Erişim:27.05.2015).
- “Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi” <http://www.bianet.org/bianet/siyaset/3780-avrupa-birliği-temel-haklar-bildirgesi>. (Erişim: 27.05.2015).
- “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi” <http://www.csgb.gov.tr/csgbPortal/diyih.portal?page=disiliskiler:&id=3.3>
- “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”,http://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa_%C4%B0nsan_Haklar%C4%B1_S%C3%B6zleşmesi. (Erişim: 28.05.2015).
- “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”,<http://İstanbul.gov.tr/?/?=11122>.(Erişim:29.05.2015)
- Akdağ, Mustafa, “*Medya ve Siyaset Üzerine*”, http://mediaware.erciyes.edu.tr/tr/medya_ve_siyaset_üzerine.pdf.(Erişim: 15.05.2015).
- Altekin, Serap, “*Televizyon, Şiddet ve Toplum*”, http://www.genbilim.com/index2.php?option=com_content&do_pdf_1&id=6034 (Erişim:16.11.2014)
- Altekin, Serap, “*Şiddet Nedir?*”<http://www.dokudanismanlık.com/makaleler-makaleler-siddet-nedir.php>.(Erişim:06.11.2014)
- Baykal, Kemal Cem, “*Radyo ve Televizyonda Yayın İlkelerinin İhlali İle Yaptırım Uygulaması Sorunları*”, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi,2007, <http://.iletisimdergisi.gazi.edu.tr/arsiv/25.pdf>.(Erişim:10.11.2014).
- Çalışır,Gülsüm,(2013), “*Medya ve Etik*”, <http://earsiv.arsiv.gumushane.edu.tr/xmlui/handle/123456789/441>(Erişim:15.05.2015)
- Çebi, Murat Sadullah, “*Medyaya Yeni Düzen Devlet-Medya İlişkilerinde Yeni Kamusal Eğilimler*”<http://jose.selcuk.edu.tr/jose/article/download/375/pdf-4>.(Erişim:09.05.2015)
- Dağ İhsan, Öktem Ferhunde, Rezaki Murat , Özer, Akil, Tuncel (RTÜK Özel Çalışma Grubu), 2006, “*Türkiye’de Radyo ve Televizyon Yayıncılığı, Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriğinin, Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Olumsuz Etkileri*” RTÜK. http://www.yalvac.gov.tr/ortak_icerik/yalvac/DOSYALAR/SIDDET.(Erişim:04.10.2014)

- “Duygusal, Ekonomik ve Fiziksel Şiddet Ne Demektir?”
<http://www.avasirinozgun.com/psikiyatrist/duygusal-ekonomik-ve-fiziksel-siddet-ne-demektir>.(Erişim:05.04.2015).
- “Duygusal Şiddet,” <https://eksisozluk.com/?q=duygusal+şiddet>.(Erişim:04.04.2015)
- “Düzeltilme ve Cevap Hakkı”, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar//k5187.htm>
(Erişim:02.11.2014)
- “Frekans İhalesi”,http://www.emo.org.tr/ekler/93f65e080a2958_ek.pdf?dergi=4(Erişim:05.11.2014)
- “Haber Alma Özgürlüğü”, <http://m.inplaid.com/k/haber-alma-ozgurluğu-nedir-güvencesi-var-midir/42974>(Erişim:04.11.2014)
- Haraszti, Miklos, 2008,“*Medya Özdenetimi Rehber Kitabı*”
<http://www.osce.org/tr/fom/31503?download=true>(Erişim:25.07.2014).
- “İfade Özgürlüğü”,http://tr.m.wikipedia.org/wiki/ifade_özgürlüğü/%C3%B6zg%C3%BC
(Erişim:04.11.2014).
- “İfade Özgürlüğü”,<http://www.uludagsozluk.com/k/ifadeözgürlüğü/%C3%B6zg%C3%BCr1> (Erişim:04.11.2014).
- “İnsan Hakları Evrensel Bildirisi”,
http://tr.m.wikipedia.org/wiki/İnsan_Hakları_Evrensel_Bildirisi.(Erişim:13.04.2015).
- “İnternete Sansür Yasası Yürürlüğe Girdi”,
<http://www.evrensel.net/haber/110464/internete-sansur-yasasi-yururluęe-girdi>.
(Erişim:30.05.2015).
- “Kamu Yararı”, <http://www.nedirnedemek.com/kamu-yarari-nedir-kamu-yarari-n-demek>
(Erişim:02.11.2014).
- “Multipleks İşletmecisi”, <http://www.incefikir.com/b/multipleks-i%C5%9Fişletmecisi>(Erişim:05.11.2014).
- “Ombudsman nedir?”,<http://tr.wikipedia.org/wiki/Ombudsman>.(Erişim:18.04.2015).
- “Otoriter Kuram”,<http://www.uludagsozluk.com/k/otoriter-kuram>(Erişim:01.04.2015).
- “Otosansür”,<http://tr.m.wikipedia.org/wiki/otosans%C3%BCr>(Erişim:10.04.2015).

- “Otosansür”,<https://eksisozluk.com/?q=otosansur--47446?nr=true&rf=otosansur>.
(Erişim:10.04.2015).
- Özer, Yaprak,2010, “*Ekonomik Şiddet: Kadına Yönelik Bir Şiddet Türü*”,
<http://www.yaprakozer.com/2010/03/08/ekonomik-siddet-kadina-yonelik-bir-siddet-turu>.(Erişim:20.05.2015).
- Öztürk, Onur, (2007), “*Demokrat Parti Dönemi Basın Rejimi ve Zafer Gazetesi(1957-1960) Ulus Gazetesi ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme*”,Ankara Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,Ankara.
<http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/3495/4377.pdf>.(Erişim:12.12.2014).
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, “*İzleyici Temsilciliği Uygulaması*”,
<http://www.rtuk.org.tr/icerikGoster.aspx?icerik>.(Erişim:09.04.2015).
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Teşkilat İle Hizmet Birimlerinin, Görev, Yetki ve Sorumluluklarına Dair Yönetmelik,RG:21.09.2011.
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/09.20110921-5htm>.(Erişim:03.04.2015).
- “Sansür”, <https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Sansür%C3%BCr>.(Erişim:03.02.2015).
- “Sansür”, <https://eksisözük.com/?q=sansur--51390?nr=true&rf=sansur>.
(Erişim:03.02.2015).
- Sümer Burcu,Adaklı Gülseren,(2007), “*6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanun'a İlişkin Değerlendirme Raporu*”
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/23/1820/19200>.(Erişim:06.04.2015).
- “Seçim Nedir?”,<https://www.nkfu.com/secim-nedir-kisaca-bilgi/>(Erişim:03.11.2014).
- “Siyasal Pazarlama Nedir? <http://siyasalreklam.blogcu.com/siyasal-pazarlama-nedir/4970339>. (Erişim:21.04.2015)
- Şahin, Kemal,(2003), “*Kitle İletişim Hukukunda Editoryal Denetim Sorunu ve Harici Müdahale*” Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.
http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/17_3_9pdf.(Erişim:17.05.2015))
- Şahin, Mithat, “*Mithat Şahin'in Web Günlüğü*”, <http://mithatsahin.com/medya-kuramlar>
(Erişim:31.07.2014).
- “Şiddet ve Şiddetin Çeşitleri”, <http://www.webokur.net/forum/konu/siddet-ve-siddetin-cesitleri.25432>.(Erişim:06.11.2014).

- “Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu”,
http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3BCrkiye_Curr(Eriřim:03.11.2014),
- “Türk Basını Hangi Kurama Uyar? İletişim, Medya ve Habercilik?”,
<http://medyavehabercilik.blogspot.com.tr/2013/10/turk-basini-hangi-kurama-uyar-html>.(Eriřim:02.09.2014).
- “UNICEF Türkiye/Kaynaklar/İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi”,
<http://unicef.org/turkey/udhr/gi17.html>(Eriřim:21.10.2014)
- Yalçın, Fatih, (2012),”*Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Kararları Çerçevesinde Televizyon Yayınlarında Şiddet*”,Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzmanlık Tezi. <http://www.rtuk.org.tr>.(Erişim:06.07.2014).
- Yazıcı, Tolga, “*Medya Mülkiyetine İlişkin Düzenlemeler ve Dünyadaki Örnekler Bağlamında*”,
http://www.researchgate.net/publication/265601080_MEDIA_MÜLKİYETİNE_LKN_DZENLEMELER_VE_DYNADAK_RNEKLER_BALAMINDA_TRK_YE_N_BR. (Erişim:10.08.2014).
- Zlatev, Ognion, “*Özdenetim İlkeleri, Basın Konseyleri*”,
http://www.medyaderneęi.org/upcontent/uploads/2012/01/MedyaDerneęi_UnescoKitabi.pdf.(Eriřim:01.10.2014).